

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almenyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:
<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

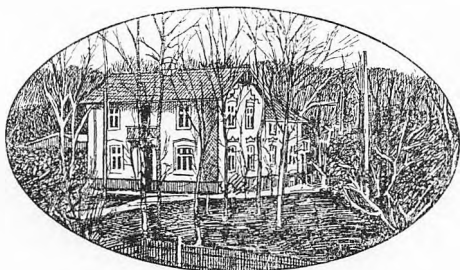
Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

JACOB ANDERSEN

FRA HOVEDSTADEN
TIL DEN NYE GRÆNSE

ERINDRINGER II

Villa Clara

WOELS FORLAG (CAI M. WOEL)
KØBENHAVN MCMXXVI

OPLAG 1200

TRYKT HOS J. H. SCHULTZ A/S

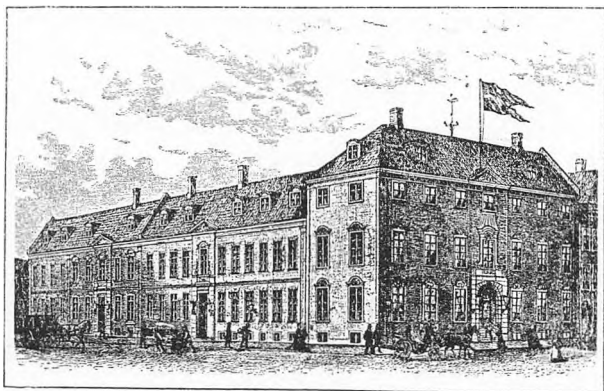
INDHOLD

	Pag.
Postvæsen og Organisation	7
Joseph Michaelsen og Verdenspostforeningen ..	119
Politiske Optegnelser	169
I Sønderjylland	209
Byen ved Havet	275

Hug ind paa Livet; det vil Gensvar give
— det kan Du stole paa — af surt og sødt;
man bør ej bange for det værste blive,
da tidt man af det bedste bliver mødt;
hold Æren højt, men le ad Æres-Graden,
og har Du faaet plastret Dine Saar,
saa knæk Din Kaarde og gaa paa med Spaden —
vær »brav Karl«, hvordan Fanden det saa gaar.

(*Holger Drachmann: Brav Karl*)

POSTVÆSEN OG ORGANISATION

Postgaarden, Købmagergade

Da jeg kom til Københavns Overpostmesterembede, var dette i personel Henseende omgivet med høje Beskyttelsesmure, gennem hvilke det ingenlunde tillodes Provinsens Mænd at passere. København for Københavnerne! var den Devise, hvorunder den netop afgaaede Overpostmester H. G. Petersen i mange Aar havde formaaet at holde Tilgangen af Personale fra Provinserne ude. Han havde, for at tale med den daværende Generaldirektør Svendsens Tunge, i al sin Tid »holdt sin store Lab over København«. Ved denne eksklusive Tjenestemandspolitik havde han ikke blot formaaet — hvad der var hans Ret — at rekrutere Elev- og Assistentpersonalet med Løjtnanter og bekendte Mænds Sønner indenfor det københavnske Bourgoisi, men ogsaa — hvad der

ikke var hans Ret — med ikke almindelig Stejlhed at hindre Postekspedienters Omflytning fra Provinspostkontorer til København, skønt denne Del af Administrationsforretningerne laa udenfor hans Omraade. Slap der endelig en enkelt Mand ind gennem Porten, blev han behandlet som en, der skulde straffes. Da saaledes den nuværende Postmester i Hillerød, V. V. Branner, i 1896 opnaaede Forflyttelse fra Korsør til København, hævnede den gamle Overpostmester sig paa ham ved at sætte ham til Tjeneste den halve Dag paa Frederiksbergs og den anden halve Dag paa Christianshavns Postkontor, og han slap først ud af denne Straffetjeneste, da H. G. Petersen Aaret efter maatte takke af.

Den Forbrydelse, jeg gjorde mig skyldig i, nemlig at komme ind i det hidtil saa lykkeligt afgrænsede Omraade med en Anciennetet af ca. 8 Aar og med Udsigt til efter et Aars Tids Forløb eller to at »fortrænge« en »Københavnere« med 5 à 6 Aars Tjenestetid, burde altsaa egentlig have været fulgt af en meget følelig Straf. Men da det jo var den nye Overpostmester, der havde Hovedskylden, og man ikke saa godt kunde ramme ham, maatte man indskrænke sig til ved en kølig og reserveret Holdning at tilkendegive mig, »at det ikke var ganske kollegialt at komme saadan til Gaarde«.

Vel fik jeg efterhaanden adskillige Fæller, idet Overpostmester Kiørboe netop ønskede at faa friskt Provinsblod — og helst Jydeblod — i det gamle københavnske Postlegeme og handle derefter, men endnu den Dag i Dag har den mærkelige Opfattelse holdt sig indenfor det københavnske Postvæsen, at Embeder indenfor dette kun bør besættes med københavnsk Personale. At paa den anden Side en Københavner kunde tænkes at gøre ringere Fyldest i en Provinspostmesterstilling end en udenfor Hovedstaden opvokset og uddannet Tjenestemand, har man kun grumme nødig villet erkende. »København er noget for sig« er endnu et lige saa yndet Paradoks, som det var i H. G. Petersens Tid.

Imidlertid, ind kom jeg, og jeg havde til Hensigt at blive.

Og det skal siges til de nye Kammeraters Ros, at de var fremkommelige nok, da de saa, at det ikke kunde være anderledes. Men det skal indrømmes, at der endnu paa den Tid herskede saa ejendommelige Forhold ved mange københavnske Postkontorer, at man virkelig kunde give de rettroende Medhold i, at de var noget for sig selv. Dog, efterhaanden som Kiørboes mere moderne Synspunkter trængte igennem, blev ogsaa disse Ejendommeligheder neutraliserede.

Et Par Træk af det daglige Liv i Brevpostkontoret paa Købmagergade og i Pakke- og Pengepostkontoret i Walkendorffsgade, af hvilke jeg selv har været Vidne til det ene, vil anskueliggøre, hvad man endnu ved Aarhundredets Slutning kunde præstere i Retning af københavnsk »Ejendommelighed«.

En Aften mellem 8—9 havde Postekspedient R. Madsen Indleveringstjenesten ved det førstnævnte Kontor. Madsen var en stor og svær Mand, god og flink Kammerat, men lidt »ejendommelig« i sin Optræden af og til. Han havde ved den nævnte Lejlighed fjernet sig fra Indleveringspladsen for at tale med en i Kontorets Baggrund siddende Kontrolør. Imidlertid kom der en tre, fire »Publikummer« hen foran Schalteret med Forsendelser af forskellig Slags, som de ønskede at aflevere, men de ventede taalmodigt paa, at Ekspedienten skulde komme tilstede. Indtil der med ét stod midt mellem dem en ældre, noget kolerisk Herre, med stort, bølgende, graat Haar, stærke Briller paa en kraftig og kroget Næse og med en stor Paraply i Haanden, med hvilken han slog et Par Slag i Skranken. Da dette ikke hjalp, slog han lidt kraftigere til, og nu tonede Madsen frem i krænket Maje-stæt og spurgte: »Hvem var det, der bankede?« De først ankomne trak sig ængsteligt tilbage,

men den langhaarede Herre gik kækt frem i forreste Parket og svarede med Styrke: »Det var mig! Og jeg maa bede Dem være paa Deres Plads, naar der er Publikum, der skal ekspederes!«
 »Det kan De ikke afgøre, om jeg skal være her, eller ikke. Naar jeg var borte et Øjeblik, var det for at konferere tjenstligt med Kontroløren. Men De maa ikke banke i Skranken; thi De er ikke paa Deres Stamkafé og skal ikke tilkalde en Kellner. Hvis De ikke kan opføre Dem ordentligt, maa De gaa Deres Vej«.

»Nej«, svarede den ivrige og nu ikke uden Grund noget oprørte ældre Herre, »den Sammenligning duer ikke. Og hvis De vil føre Klage over mig, er mit Navn Retsformand Madvig!«

»Hvem De er, interesserer mig ikke« gensvarede ham Statens værdige Repræsentant, »De skal blot opføre Dem ordentligt«. Saa ekspederedes, hvad der skulde ekspederes, og det forskræmte Publikum trak sig tilbage. Og, hvad der er det mest betegnende ved det hele, Retsformand Madvig klagede virkelig ikke over Madsen, han har maaske endda afventet dennes Klage til — — ja, til hvem?

Vi forlægger derefter Scenen til Pakkepostkontoret. Postvæsenets Repræsentant hedder her Lauritsen; og han modtager Pakkepost. Da der synes ham at blive for meget »Mudder«

blandt Kunderne, smækker han Indleveringsruden til, efter dog først at have afleveret følgende Formaningstale: »Naar I ikke kan være rolige og forliges om, hvis Tur det er, bliver jeg nødt til at lukke. Saasart der er bleven Ro, vil jeg lukke op igen«. Hvorefter Embedsmanden som sagt »smækker Lemmen til« og giver sig til at gaa smaanynnende op og ned ad Gulvet, af og til kastende et Blik ud gennem Glasschaltret, for at erfare, om hans Tilrettevisning bærer Frugt. Da dette forekom ham at være Tilfældet, lukkede han igen op, idet han sagde: »Naa, nu kan vi jo prøve igen, men kom ikke med mere af den Slags, thi saa lukker jeg atter«.

Jo vist var København noget for sig selv den Gang, og det kan vel ikke undre, at den nye Overpostmester straks gik i Gang med at faa »Ejendommeligheder« som de her nævnte afskaffet.

Men efterhaanden som Reformerne begyndte at virke, forsvandt ogsaa den Originalitet, der alligevel paa mange Maader prægede de forskellige Kontorer og deres Mænd. Og der fandtes endnu den Gang Originaler.

Paa sin Vis var Chefen for Brevpostkontoret paa Købmagergade, J. W. Mørch, det. Og helt igennem var Postmesteren paa Banegaardspostkontoret, D. N. Kall, original. For slet

ikke at tale om den daværende Bestyrer af Postindleveringskontoret i Rømersgade, Greve C. I. F. Tramp. Eller endelig Postkontrolør P. P. Honoré i Pakkepostkontoret.

Ja, man maa ikke tro, at den sidste Original afgik ved Døden med den sidste Major, som fik et Postmesterembede.

Maaske vil det da interessere Læserne at høre lidt om disse originale og interessante Personligheder, der ligesom danner Afslutningen paa en Æra, som begyndte med Frederik VI og strakte sig til vore Dage.

Postmester Kall har jeg ikke kendt personlig, men Anekdoterne, der blev fortalt om ham, var mange, og de Smaatræk, her skal meddeles, har jeg faaet verificeret af Personer, der har gjort Tjeneste under ham i mange Aar.

Kalls daglige Paaklædning i de sidste Aar — han tog sin Afsked i 1898 — var en gammel Livkjole, der skulde slides op, hvortil yndefuldt sluttede sig en Uniformskasket uden Skygge.

Han led af en Sygdom, rabies judice curioso, som endnu kan forekomme blandt de største Postkontorers Bestyrere, at han ikke kunde lide Overpostmestre eller Overpostinspektører, en Sygdom, der naturligvis medfører et mindre godt Samarbejde mellem Postkontoret og Di-

striktmyndigheden, hvilket atter er til Skade for Tjenestens gode Udførelse.

Det var saaledes ofte vanskeligt for den gamle Overpostmester, H. G. Petersen, der iøvrigt ikke savnede Magt og Myndighed, at faa Indberetninger og Erklæringer fra Kall i nogenlunde rimelig Tid. Thi her strandede baade Tilrettevisninger og Anmodninger paa den særlige Forretningsorden, som Kall havde indført, og som han ikke vilde forandre, at Sagerne skulde have en vis Grad af »Modenhed«, før han gav dem fra sig. Da saaledes en Gang en af hans Underordnede havde indgivet et Andragende om et eller andet og intet hørte om Sagen, op søgte han Postmesteren for at erfare, hvorvidt han kunde vente, at Andragendet vilde blive imødekommet.

»Det kan ikke siges endnu«, lød Svaret, »da Deres Andragende ikke er modent til Behandling. De ser her denne store Bunke Sager, som alle venter paa Ekspedition. Fremgangsmaaden er den, at nye Skrivelser lægges nederst i Stabelen, hvorfra de vokser automatisk op, efterhaanden som der ekspederes fra Toppen. Deres Sag er endnu kun naaet midtvejs, saa Gejsten er ikke gaaet af den endnu. Dette vil først ske, naar den er naaet øverst op«.

Ønskede en af det privat ansatte Personale en Anbefaling af Kall, lod han dem selv vælge mellem en af de to Formularer:

»Han har med Kærlighed til Arbejdet og med Omhu sat sig ind i de paa Kontoret forefaldende Forretninger« eller

»Han har med stor Iver og aldrig svigtende Nidkærhed udført de her ved Kontoret forefaldende Forretninger.«

Som man ser, var han mere storslaet end Per Degn, der tilbød fint Sand eller grovt Sand. Kall havde kun fint Sand paa Lager.

Iøvrigt var Kall ikke uden Lune. Bekendt er saaledes hans Udtalelse om, hvad Gavn og Glæde han, der var juridisk Kandidat, og som havde været Kontorchef i Generaldirektoratet, havde haft af sin Jura. »Jeg fik først Brug for denne, da jeg en Gang for nylig maatte føje min Kone og anlægge Sag mod en af vore Tjenestepiger. Den Sag førte jeg selv — og tabte den med Glans.«

Postkontrolør P. P. Honoré hørte til den gamle Stamme af Embedsmænd, som efterhaanden forsvandt med de skiftende Tider. Den Gang var nemlig Kontrolørstillingen mere betydende, end den er nu til Dags, da den af Avancementshensyn oftest er som en betroet Assistent. Og mange af de gamle Herrer, der den

Gang var for Afdelingschefer at regne, stivnede tit i den Form, Stillingen gav dem, og som berøvede dem ikke lidt af den Bevægelighed og Tilpasningsevne, som maa kræves af en all-round Postmand.

Saaledes gik det ogsaa Honoré, der iøvrigt havde sin bedste Tid, da han i 1864 gjorde Tjeneste som Sekondløjtnant paa Fyn, en Tid, som han, der senere blev karakteriseret som Kaptajn, altid talte om med stor Begejstring og vistnok med lidt Overdrivelse. Sin Stilling som Afdelingschef, d. v. s. Kontrolør i Kontoret for ankommende Pakkepost, passede han med megen Interesse og Nidkærhed, men overfor Tidens Rørelser var han ganske uforstaaende, og han indsaa slet ikke, at Reformere kunde være nyttige, ja nødvendige.

Hans Tanker gik ikke i snoede Baner, men fulgte de gamle Kongeveje, ad hvilke Diligenterne havde rumlet og raslet, men han decidede gerne i ethvert Spørgsmaal ogsaa af almindelig, social eller politisk Art, naar Talen faldt paa den Slags Emner. Og det gjorde den hver Dag, naar Hovedposten om Formiddagen skulde dekarteres. Saa satte »Kaptajnen«, som han helst ønskede at kaldes, sig i den gamle Læder-Lænestol, der var placeret som et Højsæde for Enden af et stort Bord, paa hvilket

Penge- og Adressebrevene blev lagt efter at være taget op af Sækkene. Bevæbnet med et stort, blaat Blyant eftergik og afmærkede han hvert enkelt Pengebrev, alt medens et eller andet Emne, som en af det ved samme Bord siddende Personale — der skulde journalisere de dekarterede Forsendelser — rejste. Disse Decisioner var ofte prægede af megen bon sens, men de kunde ogsaa virke højst animerende paa de skarnagtige unge Mennesker, der kendte Kaptajns Svaghed for Fremmedord, og den mærkelige Maade paa hvilken han brugte dem. Da saaledes en Dag En rejste Spørgsmaalet om Kretas Kamp for Selvstændighed — det var omkring Aarhundredskiftet, da den græske Prins Georg var Sultanens Overkommisær paa Øen — afgjorde Kaptajnen kort og klart Spørgsmaalet saaledes: »Nej, mine Herrer! Der bliver ikke Ro om det Spørgsmaal, før Kretinerne faar Anatomi!«

En Begivenhed, ved hvilken Kaptajnen spillede en fremtrædende Rolle, indtraf, da Aalborg Postmesterembede i 1893 var ledigt. Honoré søgte dette, men irriteredes samtidig meget ved Udsigten til, at den 13 Aar yngre Kiørboe, der den Gang som før nævnt var Jernbanepostmester, nævntes som Favorit til Stillingen.

Imidlertid gik han op til Generaldirektør C. Svendsen for at tale sin Sag, men han havde i sin borgerlige Jævnhed ikke været opmærksom paa, at en uskreven Lov — Emma Gads Takt og Tone var ikke udkommet, saa den Tids Mennesker vidste hverken ud eller ind — den Gang krævede, at Ansøgere hos Generaldirektør og Minister helst skulde være iført fuld Gala, og mødte derfor i almindelig Dragt.

Da nu Audiensen hos Generaldirektøren var til Ende, sagde denne med sit bredeste og mest joviale Smil: »Ja, gaa saa kun til Ministeren, Honoré! Men lad mig saa give Dem et godt Raad med paa Vejen: Tag Deres bedste Tøj paa!«

Dette skete, og Audiensen hos Ministeren forløb tilsyneladende udmærket. Og da Honoré i al sin Pragt forlod Ministeriet, mødte han Generaldirektøren, som straks udbrød: »Næ, hvor De er fin i Dag, Honoré!« Under Indflydelse af al denne Bevaagenhed ilede Honoré ned til sit Kontor, hvor han under Dekarteringen skildrede sine Oplevelser, derunder ogsaa Generaldirektørens Henrykkelse over at se ham saa smukt paaklædt. »Og nu tænker jeg nok, jeg skal vise den Dreng, der tillader sig at søge et Embede sammen med en af Hs. Majestæt Kongens gamle Officerer, hvor David købte Øllet.«

Det var da ogsaa en meget stor Skuffelse for den gamle Krigsmand, at han alligevel maatte vige for »Drengen«.

Da jeg begyndte min Tjeneste paa Købmagergades Postkontor, var Overpostkontrolør J. W. Mørch dettes Chef. Han havde gjort en usædvanlig hurtig Karriere, idet han allerede i 1876 kun 35 Aar gammel blev Overpostkontrolør med Overspringning af Kontrolørstillingen. Overpostmester H. G. Petersen vilde det saaledes, og saa skete det.

Det har været omdisputeret, om H. G. Petersen her saa rigtigt, og om det netop skulde have været Mørch, der gjorde dette store Spring, ligesom der i 1905, da han ved Kiørboes Udnævnelse til Generaldirektør efterfulgte denne som Overpostmester, fremkom adskillig Tvivl om det rigtige heri. Muligt er det, at den sidste Udnævnelse var noget af et Misgreb, men det bør dog i denne Forbindelse ikke lades ude af Betragtning, at Overpostmesterembedet under Mørchs Styre stedse stod i den smukkeste Rapport til Publikum, takket være hans gennemførte Imødekommenhed og overordentlige personlige Elskværdighed og Stilfuldhed. Udadtillid Embedets Anseelse vistnok ingen Skade under Mørch.

Derimod var hans Udnævnelse til Overpost-

kontrolør i 1876 ganske sikkert rigtig. Der er ingen Tvivl om, at Mørch med Dygtighed har styret det store Kontor, hvis Omdømme da ogsaa stedse var det bedste saavel i som udenfor Etaten.

Mørch var en i det københavnske Bourgoisi meget skattet Mand, hvilket han ikke blot kunde takke sit smukke og repræsentative Ydre for, men ogsaa sine store selskabelige Evner og sit charmerende Væsen. Ingen kunde som han holde Talen for Husets Frue efter at have citeret Kirkefædrene, navnlig Augustinus — ikke, oplyste han, Tobaksfabrikanten — — og ingen kunde fortælle bedre eller finere pointerede Smaahistorier i den snævre Familiekres efter Middagen. Da hans Hustru allerede døde i en yngre Alder, og hans Datter var bleven gift med en Embedsmand ved »Store Nordiske« i Paris, medens Sønnen havde Stilling i Udlandet, blev Mørch en ensom Mand, der murede sig inde i sin Bolig i St. Kongensgade, undtagen naar han var ude hos sine Venner. Selv modtog han ingen og førte ikke Hus, men puslede i sit gammeldags, hyggelige Hjem med de mange Ting, han samlede paa. Særlig havde gamle Mønter hans Interesse, og han besad en meget smuk Samling. Men da han tillige havde megen historisk Sans og stor Respekt for Fædrenes Ger-

ninger, begyndte han allerede som ung Mand at samle paa Billeder af afdøde Postembedsmænd, paa Fortids-Uniformer og Rekvisiter o. s. v., saa at han paa sine gamle Dage kunde skænke Postvæsenet en meget betydelig Samling, der kom til at danne Grundlaget for det nuværende »Dansk Postmuseum«. Gennem denne hans Sans for at bevare posthistoriske Minde-der, der ogsaa havde min levende Interesse, kom jeg i Forbindelse med ham og kom egentlig meget nærmere ind paa Livet af ham, om jeg maa udtrykke mig saaledes, end maaske nogen anden Postmand har været det. Da han bemærkede, hvor gerne jeg i mine ledige Stunder beskæftigede mig med dette Arbejde, gav han mig ikke blot frie Hænder til at ordne de for Haanden værende Genstande, men han betroede mig hele sin Samling og saa med et Smil paa, at jeg, da han var bleven Overpostmester og endnu havde Kontor paa den gamle Postgaard paa Købmagergade, uden videre annekterede et Par Smaaværelser med en stor Loftsplads paa Kvisten i Ejendommen Nr. 35, da denne blev købt af Postvæsenet, og dér indrettede Postmuseum og Kontor. »Det er udmærket!« sagde han til mig, da jeg med Stolthed over min egenmægtige Fremgangsmaade viste ham mit annekterede Land, »men hvem har De spurgt

om Tilladelse til at tage disse Lokaler i Besiddelse?»

»Ingen, Hr. Overpostmester! De stod jo tomme!«

»Fortræffeligt. Bare aldrig spørgel Den som altid spørger om Lov, faar som Regel intet udrettet.« »Men hvad ser jeg?« afbrød han sig selv, »der har De jo mit gamle Skrivebord fra mit Kontor i Brevposten. Og mine Taburetter og — Herregud! den gamle Puf, paa hvilken Vilhelm Bergsøe har siddet næsten hver Dag i en lille Menneskealder. Ja, jeg ved jo nok, at Møblerne ikke var gode nok til min Eftermand; men Tak skal De ha' kære Ven! at De har taget dem til Dem, og jeg tror ogsaa, De vil omfatte dem med Pietet.« Det har jeg gjort; de staar nu paa Postmuseets Kontor i den nye Centralpostbygning, og det er mit Haab en Gang at kunne indrette dette Kontor til et rigtigt »Mørchværelse«.

Vilhelm Bergsøe, der hørte til Mørchs nærmeste og ældste Venner, besøgte ham hver Dag paa hans Kontor, medens han endnu var Overpostkontrolør og Chef for Brevpostkontoret paa Købmagergade. Og efterhaanden som Mørch i sin Ensonhed blev mere og mere tillukket overfor alle udenfor Vennernes Kres, syntes han at slutte sig stedse inderligere til denne. Og dog var der ogsaa i dette Forhold en vis Reserva-

tion til Stede fra hans Side. Jeg fik en Gang et levende Indtryk heraf ved en Samtale, som jeg havde med den tidligere Indenrigsminister, Geheimeetatsraad L. Bramsen. Mørch skulde fejre et Jubilæum, i hvilken Anledning jeg gerne ønskede at bringe en Artikel i Dansk Postblad, skrevet af en af hans egne Venner, og i den Anledning henvendte jeg mig til Bramsen, som jeg vidste stod ham nær. Men jeg fik Afslag med en Motivering, som vist egentlig ganske godt karakteriserede Mørchs Forhold overfor Vennerne. Geheimeetatsraaden sagde: »Skrive en Artikel om min Ven Mørch! Nej, det kan jeg ikke. Thi jeg kender ham egentlig ikke. For at kende en Mand, skal man have været Gæst i hans Hus! Og skønt Mørch i Aarenes Løb maaske hundrede Gange har været min Gæst, har jeg aldrig nogensinde været i hans Hjem.«

Ved denne Lejlighed fandt den tidligere Minister iøvrigt Anledning til at retlede den unge Redaktør af det i hans Øjne vistnok ret suspekte »Dansk Postblad«, ved som sin Mening at udtale, at en Jubilæumsartikel om Mørch rettelig burde staa i »Postvæsenets Aarbog« og ikke i det nævnte Organ. Jeg kunde hertil kun svare, at Aarbogen — der iøvrigt i 1900 havde bragt en lille to Sides Artikel om Bramsen, i hvilken han seks Gange benævnedes »Hs. Ekscellence«

— var et af en Privatmand udgivet Værk, der vel bragte Ministerbiografier og Ministerbilleder, men som var uden fjerneste Betydning som Udtryk for det store Postpersonales Meninger og Stemninger. Saa var Konferencen — der iøvrigt overværedes af en uvedkommende Tredjemand, som Bramsen ikke præsenterede mig for, og som ganske frejdigt blandede sig i Samtalen med den Bemærkning, at en Biografi af Mørch jo kunde være en meget god Jubilæumshilsen, men »om der ikke var tænkt paa Sølvkorset til ham?« — til Ende, og jeg gik.

Mørchs Ensomhed og tilsyneladende Indsluttethed gav sig paa Kontoret det Udslag, at man, om man ikke kendte ham, kunde finde ham gnaven eller endogsaa uhøflig. Han var imidlertid ingen af Delene, men hjælpsom og godhjertet. Man skulde blot ikke bryde sig om den Form, han benyttede i det daglige, og som egentlig kun var et Udslag af en vis Kedsomhed, der greb ham i de sidste Aar af hans mangeaarige Overpostkontrolørperiode. Og hans Personale brød sig da heller ikke derom; kneb det, vidste de, hvor de havde ham, og at hans Hjærte sad, hvor det skulde. Det fik bl. a. det Postbuds Hustru at føle, som den første i en Maaned indfandt sig paa hans Kontor for under Taarer at meddele, at Manden var afgaaet ved Døden

om Natten. Mørch trøstede hende med gode Ord og sagde, at Manden vel først var død efter Kl. 12 Nat. »Nej«, svarede Enken bedrøvet, »han døde før Midnat.« »Vist ikke, nej! Den Slags Ting lægger man ikke Mærke til i en saa alvorlig Stund. Tør De gøre Ed paa, at Klokkeren ikke var over 12?« Nej, det turde Enken ikke — og saa gik hun bort med Mandens Lønning for den lige paabegyndte Maaned.

Som før nævnt afvandt de daglige Forretningers Udførelse ikke Mørch nogen Interesse, og han anlagde efterhaanden en lidt gnaven Tone, som understregedes af hans ejendommelige nasale Taleform. Men greb han sig selv i at have ladet »Tonen« være for fremherskende, var han den første til at more sig over Situationen. Som f. Eks. ved hin Lejlighed, da han som Svar paa en gentagen Banken paa Døren til hans Kontor raabte med Tordenstemme — efter først to Gange med stigende Skala at have sagt »Kom ind!« — »Kom ind for Pokker!« og saa — Professor Vilhelm Bergsøe tone frem. Helt uvilkaarlig sagde han da: »Aa, er det Dig, Bergsøe? Jeg troede, det var en Postmand.«

I Bergsøe saa han iøvrigt vistnok først og fremmest den fantasifulde Digter, Modsætningen til ham selv, den korrekte og nøgterne Embedsmand. I hvert Fald sagde han en Dag, da

jeg spurgte ham, hvem han mente bedst kunde skrive en historisk Fremstilling af et nærmere opgivet Emne, at han kendte to, der kunde gøre det. »Olsen — hans Efterfølger som Overpostkontrolør — kan gøre det! Saa bliver det rigtigt, men Ingen læser det. Og faar De Bergsøe til det, saa læser alle det, men saa er det Løgn og Digt til Hobe.«

Ogsaa morede det ham meget, da jeg en Gang fortalte ham, at man som Eksempel paa hans næsten pinlige Ordenssans anførte, at han en Dag havde kaldt Postbudformand Albert Jensen ind til sig, overrakt ham en stor Bunke gamle Tryksager og sagt: »Læg dette i Orden! Og saa kan De godt brænde det.« »Det passer ikke!« sagde Mørch smilende, »men det kunde godt være sandt!«

Paa den anden Side kunde Mørchs store personlige Elskværdighed og Frygt for at krænke nogen af og til bringe ham i en noget pudsigt Situation. Da han saaledes, medens han var Overpostmester og Medlem af Kommissionen for Postvæsenets Fagprøver, gik op og ned ad en af Skolens Korridorer og snakkede med mig, der den Gang var Skolens Tilsynsførende, kom en ældre Postmester hen og hilste paa ham. Mørch modtog ham med overstrømmende Elskværdighed og sagde bl. a. »Ak ja, hvor-

længe siden er det nu, vi traf hinanden?» »Ja, det kan vel snart blive 30 Aar, Hr. Overpostmester!« »Ak, Gud! er det saa længe siden. Ja, det var glade Dage! Nu skal De have mange Tak, fordi De kom hen og hilste paa mig. Det var en stor Fornøjelse at se Dem igen! Tak skal De ha'. Og lev vel!« Da den ældre Herre var kommet et Stykke bort, greb Mørch mig i Armen og spurgte sagte: »Hvem var han?« Dette kom mig efter de hjertelige Udtalelser og den overstrømmende Glæde, hvormed Mørch havde næsten omfavnet sin gamle Ven, noget uventet. Og da jeg ikke kunde bare mig for at smile, lo Mørch med, men tilføjede saa helt alvorligt: »Ja, De ler! Men jeg tror nu alligevel, jeg gjorde det rigtige. Havde jeg røbet, at jeg ikke kunde kende den gamle Postmester igen, vilde det have krænket ham.« Og jeg syntes, Mørch havde Ret.

Som Overpostmester slog Mørch som før nævnt ikke rigtig til. Han var for gammel, da han fik Stillingen og afløste den initiativrige og foretagsomme Kiørboe, som fra 1904 var blevet Generaldirektør. Det kom da ogsaa snart til at gaa saaledes, at Kiørboe ærgrede sig over Mørchs manglende Kendskab til det omfattende Embedes Forretninger og jævnlig lod sin Misfornøjelse komme til Orde. Da nu

ogsaa Mørch paa sin Side indsaa sine Mangler, men var ude af Stand til at raade Bod paa disse, blev han nervøs og famlende i Forholdet overfor Generaldirektøren. Særlig afskyede han mundtlige Forhandlinger, naar han ikke i Forvejen var bleven averteret om, hvad disse skulde omfatte, og med ligefrem Rædsel greb han Telefonen, som jo til enhver Tid kunde have Generaldirektøren i den anden Ende. Jeg overværede en Dag en Opringning, der forløb paa følgende Maade. Da Klokken ringede, for Mørch nervøst op og udbrød: »Saa for Fanden! Der er han nok igen!« Og med dyb Bekymring tog han Røret og sagde »Overpostmesteren!« Men pludselig forandredes hans Træk, og med uskrømtet Glæde sagde han: »Nej, det er ikke Grosserer Hansen! De har faaet galt Nummer! Aa, jeg bér! Det gør slet ingen Ting.« Saa Afringning, hvorpaa han lænede sig tilbage i Stolen og udbrød med et saligt Smil: »Aa, Gudskelov! Det var en Fejlingning!«

Personlig viste Overpostmester Mørch mig megen Godhed og Venlighed, og jeg holdt oprigtig af ham. Desmere bedrøvede det mig, at han paa en vis Maade tilslut ligesom skød mig tilside. Hermed gik det saaledes til:

Da Mørch i 1912 gik af — han blev samtidig

udnævnt til Konferensraad — var jeg Fuldmægtig hos Overpostinspektøren for Østifterne, M. Hertz, som blev Mørchs Afløser som Overpostmester. Nu skulde der være en Afskedsfest paa Skydebanen for den afgaaede Overpostmester, til hvilken der havde tegnet sig et meget betydeligt Antal af det store Personale. Naturligvis vilde jeg, skønt ikke henhørende under Overpostmesterembedet, gerne deltage i denne Fest, men forinden det vidstes, hvornaar den skulde afholdes, havde de to under Hertz tjenstgørende Postinspektører, O. Carstensen og Haslund, og jeg indbudt Hertz til en Afskedsmiddag hos Wivel. Og naturligvis skulde det saa hænde, at de to Festligheder kom til at falde paa samme Dag. Jeg forsøgte at faa Tiden for Afholdelsen af vor Middag ændret, men forgæves. Og saa var der jo ikke andet at gøre end opgive at deltage i Mørchs Afskedsgilde. Og skønt jeg paa alle Maader søgte at klarlægge Situationen for Mørch, telegraferede til Festen og skrev et langt Brev til ham, følte han sig dog aabenbart krænket. I det nævnte Brev skrev jeg bl. a. følgende:

. . . »Ved et Sammenstød af Omstændigheder blev jeg desværre i Lørdags forhindret i at deltage i den hjærtelige Hyldest, som jeg vidste vilde blive bragt Dem af Deres nuværende og

tidligere underordnede. Men det er min Trøst, at min Røst ikke er bleven savnet i det store Kor, der har sagt Overpostmesteren Tak for al Elskværdighed og humant Sindelag i de mange forløbne Aar.

Og dog har maaske ingen af de mange saa meget at sige Tak for, som jeg. Hjærtelaget har de vel alle nydt godt af, men faa har haft Anledning til saa ofte som jeg at benytte sig af det.

Herfor, og for den aldrig svigtende Interesse og Godhed, hvormed De stedse har omfattet mig, er det da, jeg beder Dem modtage min hjærtelige og dybtføjte Tak.« Og jeg sluttede med at udtale Haabet om, at »Konferensraadens Dør ikke vilde være fastere lukket, end Overpostmesterens har været det.« Men det fik jeg alligevel Indtryk af, at den var. Jeg fik aldrig Svar paa mit Brev, og da hans Efterfølger, de to fornævnte Postinspektører og jeg, fra vor lille Sammenkomst lod forespørge paa Skydebanen, om det vilde være belejligt, at vi kom hen for at hilse paa Hædersgæsten, blev der svaret os, at det ønskede denne ikke. Jeg har en lidt bitter Fornemmelse af, at Mørch betragtede min Fraværelse ved denne Lejlighed som en Svigten af ham, den udslukte Stjerne, samtidig med at jeg badede mig i den opgaaende Sols Straaler. — Jeg traf ham aldrig siden.

Ogsaa Kontorchef Chr. Vermehren fortjener en Minderune. Han var Postvæsenets Bogholder og Chef for dets Bogholderi, Frimærkefabrikation og Materielvæsen m. m. »Født« Bogholder, som han var, levede og aandede han egentlig kun i Postvæsenets Regnskabs»bøger«, som han gennempløjede uden nogensinde at trættes af de tørre Tal. Vel var han vistnok ogsaa en fortræffelig Familiefader, og vel dyrkede han historiske Studier, men det var dog særlig Tallene, der for ham saa at sige gav Livet Kulør, og efterhaanden som han sammenlignede og beregnede, kunde der komme Glans i hans livlige brune Øjne, naar de respektive aktuelle Konti »stod sig«; men trueede de med at blive »overskridte«, og blev en det virkelig, rejste Haarene — »Fjerene« sagde man i Kontoret — sig paa den gamle Hædersmands Hoved i Fortvivlelse, og han søgte da ud til sine »tro Medarbejdere« i Kontoret for halvdøende at synke ned i en Stol med Udraabet »Ja, saa er den (Kontoen) altsaa overskridt, kære Ven!« Det var ham kun en ringe Trøst, naar det saa forestilledes ham, at sligt jo var ham ganske uvedkommende, idet han jo kun var ansvarlig for Bogføringen og Regnskabet over Pengene, men aldeles ikke for, hvorledes de blev givne ud. Han kunde da kaste et underligt sky Blik paa

den Forvorpne og — lidt stødt — trække sig tilbage til sit eget Kontor.

Naar han saaledes var optaget af Problemer over, hvorledes Postvæsenet vilde klare sig Finanssaaret ud, kunde han være meget distrahit. Det erfarede bl. a. en Gang en Volontær, der kom ind for at hilse paa ham. Volontæren fandt ham fordybet i en stor Regnskabsbog, medens han mellem Læberne holdt en tilsyneladende meget lille gul Blyant og iøvrigt var ganske verdensfjern, saa at han slet ikke sansede den unge Mand, som saa omsider rømmede sig. Vermehren saa da forundret op og trak Blyantstumpen ud af Munden. Det vil sige, det var slet ingen Stump, men — til Volontørens Forfærdelse — en hel Kohinor, som var blevet begravet i Dybet, efterhaanden som Bekymringerne over »Kontoen« var bleven større.

Kontorchef Vermehren var det elskeligste Menneske under Solen, men paa Kontoret kunde intet være ham helligere end hans »Bøjer«. Der døde en Gang en gammel Postmester, som trofast hele Livet igennem, naar han fik et lille Alderstillæg eller maaske et Avancement, havde tegnet den »pligtige Overlevelserente« til Pensioneringen af sin eventuelle Enke, og over alle disse mange Præmier førtes naturligvis Regnskabet i Bogholderiet. Da Dødsfaldet blev med-

delt Chefen, fik hans Ansigt et bekymret Udtryk, og han sagde: »Ja, ja, kære Ven! Nu gælder det om at gøre Kontoen rigtig op.«

Skæbnen vilde imidlertid, at den gamle Postmesters Hustru fulgte ham i Døden Dagen efter, og da dette ikke uden Rørelse blev meddelt Kontorchefen, gik der ogsaa et bevæget Træk over hans Ansigt, men kun et Øjeblik. Vemoden afløstes af et tilfreds Smil, og idet Vermehren rejste sig fra Skrivebordet og lagde sine Hænder paa Budbringerens Skuldre, udbrød han: »Gudskelov, kære Ven! Saa er Kontoen ren.« Bogholderen havde sejret over Mennesket.

Som den sidste i de originale Mænds Billedgalleri skal jeg her fremføre den førnævnte Greve Tramp.

Efter at have faaet Benet bortskudt af en Granat ombord paa »Jylland« i Kampen ved Helgoland den 9. Maj 1864, blev Grev Tramp, der den Gang var Kadetunderofficer, udnævnt til Marineløjtnant, i hvilken Egenskab han en Tid lang havde Kommandoen over en Kanonbaad. Men det gik ikke; han kunde ikke staa fast med Træbenet under Søgang, og han erholdt derfor Afsked af Marinens Tjeneste.

Der fortælles nu, at Kong Christian IX, der interesserede sig for den unge Mand, særlig fordi

han som Søn af Hofchef Greve August Tramp var vokset op og havde været Legekammerat med Kongens Børn, tilbød ham at ledsage Prins Hans til Grækenland, da denne i 1867 skulde være Regent dér i Kong Georgs Fraværelse. Men det, fortælles der videre, vilde Grev Tramp ikke. Han takkede for den kongelige Naade, men han kunde som dansk Officer ikke ledsage en Mand, der havde baaret Vaaben mod Danmark i den slesvig-holstenske Armé. Jeg ved ikke, om Historien er rigtig, men den er i hvert Fald stærkt udbredt og troes af alle, som har kendt Tramps aabne og hæderlige Karakter, der forbød ham at høste Fordel af en Sag, som var ham imod, det være sig med Rette eller Urette. At Kongen maatte føle Afslaget som en personlig Krænkelser, kan ikke undre, og man vil i denne Omstændighed have udfundet Grunden til, at Grev Tramp i henved 30 Aar — som det sagdes — ikke blev modtaget ved Hoffet.

Grev Tramp søgte og opnaaede i 1884 Ansættelse ved Postvæsenet som Postekspedient og kom straks i denne Egenskab til at bestyre Indleveringspostkontoret i Rømersgade. I 1902 blev han Postmester samme Sted, og 4 Aar efter ansattes han som Postmester i Odense.

Det var egentlig kun af Nød og Trang, han kom til Postvæsenet. Hans Hjærte drog ham

til Søen og blev ved at drage ham, saalænge han levede. Han bevægede sig som Sømmand, han rejste altid søværts, naar det paa nogen Maade var ham muligt — saaledes sejlede han, naar han skulde fra Odense til sin Gaard Kyø ved Nibe, over København — og han betjente sig altid af Sømmandsudtryk, selv i sine Embedsskrivelser. Lidt Koketteri var der vel nok heri; men i saa Fald var det efterhaanden bleven ham ubevidst, saadan var det gaaet ham i Blodet. Han skrev saaledes til Generaldirektoratet, at Tog Nr. NN »lagde til ved 3. Perron«, og naar der var Trængsel ved Indleveringen paa Postkontoret, sagde han manende: »Staa i Spillet! Det var ikke altid Publikum forstod dette, og desorienterende kunde det ogsaa være, naar han bad et Kontorbud om at lukke Koøjet. En Dag, han skulde paa Besøg i Omegnen af Odense, sagde han, at han vilde blive afhentet af et Ponnyfartøj.

Hans Sømmandsudtryk var undertiden noget drøje, som f. Eks. naar han paa Odense Postkontor raabte ud i Publikumshallen til en Dame, der havde sin Hund med: »Den Hund skal ud; den s. paa Dækket.«

En Vinterdag blev der telefoneret til Postkontoret fra et Landpostbud paa Odense-Hunderupruten, at han blev nødt til at vende om,

da han ikke kunde komme gennem Snedriverne. Meldingen blev bragt Greven, som kort og tørt svarede: »Sig til ham, at han skal gaa uden om.«

Rentud klassisk er hans Afgørelse i følgende Sag.

Ved den i 1922 stedfundne Ombygning af Odense Postkontor blev Pengeindleveringslokalet udvidet betydeligt. Personalet henvendte sig kort efter til Postmesteren med Anmodning om Opstilling af endnu et Par Radiatorer, da det Antal, der var sat op, betragtedes som utilstrækkeligt.

»Det kan der ikke være Tale om«, svarede Greven, »Radiatorernes Varmeevne er udregnet af Autoriteterne og er følgelig rigtig.«

»Da er vi i Stand til at godtgøre, at Termometret i Lokalet ikke viser mere end 10°.«

Greven tænkte sig lidt om og sagde saa med sin mest uforstyrrelige Mine:

»Saa kan De faa et nyt Termometer!«

Hvorefter Audiensen var til Ende.

Grev Tramp var original paa mange Maader, lidt stædig, lidt bornert, men Gentleman til Fingerspidserne og følgelig korrekt i alle Henseender.

Som Fuldmægtig i Overpostinspektoratet for Østifterne havde jeg ofte Lejlighed til

at konferere med ham paa Overpostinspektørens Vegne, særlig om Sager vedrørende Landpostvæsenet i det store og udstrakte Distrikt, der hørte under Odense Postkontor. Var der Skygge af Meningsforskel i en eller anden Sag, fik jeg dog altid det Svar med tilbage til Overpostinspektøren, at han naturligvis rettede sig efter hans »Superiørs« Afgørelse, om denne maatte falde anderledes ud, end af ham ønsket. Men han sagde altid sin Mening, djærvt og uden Sidespring lige langt fra Snobberi og fra pedantisk Vaagen over, at man ikke kom hans Kompetence for nær.

Der stod altid en vis Glans om hans Person. Smuk, som han var, førte han sig som en Grand d'Espagne, og Folk saa efter ham, naar han skred ned ad Gaden, altid med blankstrøgen Cylinder, svingende sit Træben og støttende sig til sin store, sølvknappede Stok, den han holdt nogle Tommer nedenfor Knappen.

Han blev aldrig latterlig ved sine smaa Koketterier, hvad enten disse bestod f. Eks. deri, at der paa Rømersgades Postkontor — Grevens Kontor! — kun maatte udbetales Guldpenge (ak! det var den Gang) eller naar han, saasnart han satte Træbenet paa et Skibsdæk, ombyttede Silkehatten med en Sømandshat, ligesaa blank og frygtelig haard som selve Captajn Cuttles.

Som Administrator af et Postkontor selv af Odenses Størrelse gjorde han god Fyldest. Han besad den i god Forstand Fornemmes Evne til at blive adlydt uden Knurren, og der stod Respekt om ham.

Postvæsenet mistede ved hans Afgang i 1918 en dygtig, pligtopfyldende og loyal Embedsmand.

Et Par Aar efter min Ansættelse som Assistent under Overpostmesterembedet opstod den Bevægelse, der snart skulde vokse sig stærk, fordi Jordbunden var særlig modtagelig. Jeg har i mine Erindrings I. Del omtalt de skandaløse Personaleforhold, der paa dette Tidspunkt herskede i Postvæsenet, og jeg maa maa-ske have Lov til her yderligere at citere endnu et Afsnit af mine Jubilæumsartikler i Dansk Postblad om den videre Udvikling af disse Forhold.

»Det kan nok være, de unge Mennesker maatte vænne sig til Nøjsomhed og Beskedenhed den Gang. Nu skal Nøjsomhed med Guds-frygt ifølge Balles Lærebog være en stor Vinding, og det var trøsterigt nok. Men det var ogsaa den eneste Vinding, Postassistenterne havde Udsigt til. Det var Staten, det regnede paa, medens entreprenante Postmestre og Postekspeditører fik Tagdryppet. Og den nystiftede

Forening, der naturligvis ikke kunde se roligt paa det Udbyttelsessystem, der praktiseredes for aabent Tæppe, tog Engageringen af de privat ansatte Assistenten i sin Haand, idet den oprettede »Postassistenternes Engageringsbureau«, som i Løbet af et halvt Aars Tid voksede sig saa stærkt, at det kunde indlade sig i Kamp med Overpostmesteren — og vinde Kampen.

Der indsendtes af Assistenten i København et Andragende om højere Lønninger, og da Overpostmesteren ikke af Generaldirektøren og Ministeren blev sat i Stand til at imødekomme dette Ønske, om hvilket »Social-Demokraten« iøvrigt med nogen Ret udtalte, at dets Opfyldelse næppe vilde føre Postelever op ved Siden af Mælkedrenge, skrev Foreningens Formand, L. C. Schou, i September 1900 en Artikel, der med al ønskelig Tydelighed kastede Handsken til de karrige Myndigheder. Artiklen sluttede saaledes:

»Ingen god Kammerat eller Ven af Postassistenternes Sag paatager sig Ekstraarbejde for Overpostmesterembedet.

Intet Medlem søger under nogen Omstændighed Plads i København.

Intet Medlem søger i det hele taget Plads uden at forhandle derom med Engageringsbureauet.

Thi det har man i hvert Fald ved at sulte os bevirket — at vi holder sammen, naar det gælder; og der skal ikke blandt Postassistenterne kunne paavises nogen slet Person, som vil sælge sine Kammeraters Agtelse og sin egen Hæderlighed for saa tvivlsom en Vinding, som kan opnaas ved et saadant moderne Forræderi.«

Overpostmester Kiørboe søgte, som det var hans Pligt, at faa det til at dreje rundt, som man siger. Men det lykkedes ikke. Han kørte fast, idet Engageringsbureauet standsede al Adgang til København, og jeg tror ikke, det var ham nogen Sorg. Ministeren maatte give sig og skaffe Midler tilveje, saa Assistenternes mere end beskedne Krav kunde imødekommes.

Dette var den første Sejr, Foreningen vandt. Den betød en stor moralsk Styrkelse for den unge Forening, som nu fik Tilgang ogsaa fra de ængstelige, der hidtil havde holdt sig tilbage.

Begivenhederne fulgte nu Slag i Slag, indtil en endnu større Sejr overfor selve Ministeriet befæstede den vaagnende Tro paa Sammenslutningsideens Fortræffelighed.

Det gamle Estrupske Højre laa i sine sidste Krampetrækninger. Det havde overlevet sig selv, og det var aabenbart for alle — selv indenfor Partiets egne Rækker begyndte der at dæm-

re en Forstaaelse af, at Tiden krævede et Folkestyre — at Autokratiets Tid var omme.

Men for i det længste at udskyde det ubehagelige Øjeblik, da Christen Bergs og Hørups Tropper skulde tage Førerskabet, og den usselige Bonde indtage sin Plads i Kongens Raad, tog man Revl og Krat med. Naar man ikke kunde finde brugbare Ministeremner blandt Højres Politikere, havde man jo da altid Embedsmændene tilbage, hvis ypperste — d. v. s. højest staaende — Mænd alle Dage havde været Kongens (Højres) loyaleste Tilhængere.

Man vil sikkert endnu erindre det morsomme Billede i et Vittighedsblad af Hørring, der efter at have kørt rundt efter Ministeremner, nu stiger sveddryppende ud af en Droske, medens Kusken medfølende spørger: »Tror Ds. Ekscellence, det nytter mere idag?«

Naa, nogle Godsejere havde man jo da altid at falde tilbage paa, selv om de mest brugbare allerede var slidt op. Men i det privilegerede Landsting var der dog gerne en eller anden kongevalgt Herremand, der kunde sættes op paa Taburetten. Saaledes fik Sehested fat paa Lehnsbaron Juul-Rysenstein og gjorde ham i 1900 til Trafikminister.

Det blev en lystig Tid for Etaternes Personale. »Trafikbaronen«, som hans »nom de guerre«

straks blev, var en dygtig Landmand og var nok ogsaa en habil Formand for Sogneraadet hjemme ved Nibe. I Ministeriet anvendte han den joviale, junkerlige Tone, som han benyttede paa sin Gaard. Og »Funktionærbestanden«, som han med en Reminiscens fra sit Landbrug (»Kreaturbestanden«) kaldte Tjenestemændene, skulde lystre og selvfølgelig være Højremænd. Personlig var J.-R. en brav og godmodig Mand, men han savnede ganske Behændighed og blev derfor et villigt Offer i sine Departementscheferes Hænder.

Og her var ingen Blødagtighed eller Forstaaelse af Tidens Rørelser at spore. Generaldirektøren for Postvæsenet magtede ikke saa meget, som han maaske agtede. En Forflyttelse af Postekspedient Magius, der havde den Dristighed at være Formand for »Foreningen Postvæsenets 4. Lønningsklasse«, og Forfatteren af disse Linier, der havde den Ære at være Dansk Postblads Redaktør, og som derfor begge havde mange Synder paa Samvittigheden overfor Administrationen, kunde desværre ikke finde Sted til de to baade venlige og smukke, men i Forholdet til Organisationsarbejdets Ledelse noget ubekvemt liggende Byer, Lemvig og Thisted, som man vilde vide var tiltænkt os til Tjenestested som Tak for mangt og meget, idet

vi begge var udnævnt til Postekspedient ved de københavnske Postkontorer. Men Generaldirektøren for Statsbanerne var en ganske anderledes Karl. Han kunde, om han vilde, straffe ud af den karske Bælg. Om han vilde! Ja, det kan nok være, der kom Fart i Afstraffelses-Maskineriet. Da saaledes en af Jernbaneforeningens ledende og bedste Mænd, Assistent Wilh. Ohlsson, begik den Utilbørlighed at være Stiller for en forbistret Venstremænd, blev han ekspres forflyttet til Sparkær, hvor han maatte antages at være uskadelig, og Portør Chr. Nielsen, der var Jernbaneforbundets kloge og initiativrige Forretningsfører, sendtes i hæderligt Fangenskab til Vedsted, fordi han ikke havde undset sig ved at lade sig opstille som Socialdemokrat til det kommende Valg. Endelig blev det forbudt Pakmester P. D. Pedersen at opstille sig som Socialdemokratiets Kandidat i Slagelsekresen.

Nu syntes Augiasstalden at være rensed, og paa et saa godt Grundlag kunde Trafikministeren og hans Kolleger trøstigt gaa til Valg.

Om nu disse krampagtige Forsøg paa til det sidste at fastholde den flygtende Tid med dens sidste Levninger af Selvherskersystemet skyldtes Generaldirektøren for Statsbanerne, eller om de var Udslag af en junkerlig Tilbøjelighed

fra Lehnsbaronens Side til at lære Funktionærbestanden mores, kan vel næppe tilfulde godtgøres. For den første Antagelse synes imidlertid en Udtalelse at tale, som faldt fra Trafikministerens Side, da den nævnte Forretningsfører for Jernbaneforbundet søgte ham for at beklage sig over Forvisningen til Vedsted.

»Saa for Pokker!« saaledes lød Ministerens umiddelbare Udbrud, »har han (d. v. s. Generaldirektøren) nu igen forflyttet en. Men det vil jeg s'gu ikke vide noget af; det kan De hilse ham fra mig og sigel!«

Christian Nielsen paatog sig gerne at overbringe denne Hilsen og tog skyndsomst Afsked. Men da han gik ned ad Ministeriets Trapper, hørte han, at der kom nogen løbende efter ham og raabte paa ham. Det var Baronen, der meget forpustet meddelte ham, at han »alligevel hellere selv vilde sige det til Generaldirektøren«. Chr. Nielsen beklagede dette, og det havde han god Grund til, thi Dommen blev eksekveret, og han maatte afsted til Vedsted.

Begge de deporterede blev først benaadede og indsat i deres gamle Stillinger, da Hørup Aaret efter blev Trafikminister.

Imidlertid blev det Forbudet til Pakmester Pedersen mod at opstille sig til Valget i Sla-

gelse, der blev Pinden til Trafikbaronens politiske Ligkiste.

Dette gik saaledes til.

Den 10. Februar 1901 afholdt de indenfor Statsfunktionærernes Kres bestaaende Organisationer et Møde i Citys Selskabslokaler i København for at drøfte Betimeligheden af en aktiv Indgriben i de kommende Folketingsvalg.

Som var det bestilt Arbejde, bragte Morgenbladene Meddelelse om det nævnte Forbud. Det kan nok være, der kom Liv i Forsamlingen, og Pakmester Pedersen hyldedes stærkt, da han udtalte, at han ikke agtede at trække sig tilbage, men haabede paa, at enhver Statsfunktionær, der var Vælger i Slagelsekresen, vilde give ham sin Stemme uden Hensyn til Partifarve, og at overhovedet alle vilde støtte ham, som den ene Kammerat den anden, hvis det skulde blive nødvendigt.

Forsamlingen vedtog derefter enstemmigt følgende Resolution:

»I Anledning af, at Ministeriet for offentlige Arbejder har tilkendegivet en Statsbanefunktionær, at det at søge Valg til Folketinget er uforeneligt med hans Stilling som Pakmester, udtaler Forsamlingen en alvorlig

Protest mod dette krænkende Forsøg paa at berøve Statsfunktionærene deres grundlovs-mæssige, statsborgerlige Rettigheder.«

Se, det var jo rene Ord for Pengene, saa rene endda, at Ritzaus Bureau nægtede at modtage Meddelelsen, med mindre man lod Ordet »krænkende« gaa ud. Det hjalp ikke, at jeg, der paa Presseudvalgets Vegne førte Samtalen med Bureauet, søgte at gøre dette begribeligt, at det jo dog ikke lod sig gøre at ændre noget i en Resolution, der var vedtaget enstemmigt af den store Forsamling, saalidt som Bureauet syntes at kunne forstaa det taabelige i, at det optraadte som Censor for en Forsamling, der repræsenterede henved 20,000 Statsborgere.

Bureauet holdt paa sit; dog vilde det maaske være villigt til at tage Resolutionen ubeskaaren den følgende Dag (der var en Mandag, paa hvilken Dag det antagelig ventede at kunne konferere med Ministeren). Efter dette afbrød jeg Forhandlingerne og telegraferede saa Resolutionen til samtlige københavnske Dagblade.

Det var ikke just Lovord, de fleste af disse den næste Dag havde tilovers for det hyperloyale Bureau.

Kort Tid efter lod Ministeriet Juul-Rysenstein falde, rimeligvis ikke fordi man var uenig

med ham i hans Opfattelse af »Funktionærbe-standens« politiske Umyndighed, men fordi Si-tuationen krævede et Offer, umiddelbart fore-staaende som Valgene var.

Saaledes endte den for det gamle Styre saa ubehagelige Historie. Det ministerielle Em-bedsvælde var brudt, og Valget besørgede Jord-fæstelsen.

Men det gamle Systems Mænd havde ved-blivende grumme svært ved at drukne den gamle Adam. I hvert Fald saa man ikke noget til den daglige Anger og Bod, der jo skal være det bedste Drukningmiddel for de gamle Syn-der. Og Kontorius svævede fremdeles over Vandene.

I Postvæsenet skulde det gamle Styre endnu sætte en pragtfuld Blomst, hvorem følgende skal berettes.

I Dansk Postblad Nr. 11/1902 fandtes en Redaktionsartikel, i hvilken der ankedes over, at nogle Postkontrolørstillinger var bleven be-sat uden forudgaaende Opslag. Artiklen var ikke særlig skarp, nu til Dags vilde man kalde den forholdsvis moderat, men den fremsatte Kritik var rigtig, og den ramte.

I hvert Fald syntes man i Generaldirekto-ratet at være bleven i særlig høj Grad irriteret, og man fandt aabenbart, at Tiden nu var inde

til at bremse »de unge Menneskers« Lyst til at snakke med. Nu skulde der statueres et Eksempel, de skyldige til Straf og ligesindede til Advarsel, hvorfor jeg modtog en Meddelelse fra Generaldirektørens Sekretær om, at Generaldirektøren ønskede at tale med mig den næste Dag Kl. 2 Eftm.

Det blev et kort, men indholdsrigt Møde.

Saasnart jeg var kommet indenfor Døren, rejste Generaldirektøren sig og kom i stor Hastighed imod mig. Der udveksledes ingen Komplimenter. Generaldirektøren tog Stilling lige over for mig og sagde med stærk Understregning af min tjenstlige Stilling — ligesom for straks at fastslaa Samtalens tjenstlige Karakter: »Jeg har ladet Dem kalde, *Postekspedient Andersen!* for at meddele Dem, at Ministeren, der har følt sig ilde berørt over en Redaktionsartikel »Embedsbesættelser« i Dansk Postblad, har konciperet eller ladet koncipere en Berigtigelse, som han ønsker optaget i det førstudkommende Nummer af Bladet — som Spidsartikel og uden Kommentarer.«

»Og hvis jeg ikke gør det?«

»Ja, men, *det gør De.* Naar man modtager en Ordre af sin Minister, saa følger man den.«

Herpaa svarede jeg intet, og da Generaldirektøren øjensynligt ikke havde noget at til-

føje, trak jeg mig i god Orden tilbage. Audiensen havde varet i 2½ Minut.

Jeg var fra første Færd paa det rene med, at den »Berigtigelse«, jeg havde modtaget, slet ikke var rigtig, og jeg besluttede mig straks til ikke at optage den, det fik saa gaa, som det vilde. Den begyndte iøvrigt med tiltalende Klarhed saaledes: »Vi maa meddele, at den i nærværende Blads Nr. 11 indeholdte Artikel »Embedsbesættelser« ikke er rigtig«, og den fortsatte med den interessante Forklaring, at Stillingerne maatte betragtes som opslaaede, fordi der kort i Forvejen havde været opslaaet tilsvarende Stillinger, til hvilke der havde meldt sig et Antal Ansøgere, der alle maatte betragtes som kvalificerede. For at spare de af disse Ansøgere, der ikke var komne i Betragtning, for Ulejlighed og Udgift, undlod man at opslaa de nye Stillinger.

Dette var i Sandhed en køn Forklaring, men saa forhærdet var jeg allerede den Gang, at jeg opfattede den paa en helt anden Maade og gik udfra, at Ministeren, den erfarne og liberale Redaktør Enevold Sørensen, ikke kunde have »konciperet eller ladet koncipere« et saa tarveligt Kontor-Aktstykke.

Jeg lagde derfor overfor mine Kammerater, der med Spænding afventede min Tilbagekomst,

ikke Skjul paa, at jeg vilde forelægge Ministeren Sagen.

Dette var en hidtil uhørt Fremgangsmaade, og mit desperate Forehavende rygtedes snart i vide Krese og kom da ogsaa samme Dag Overpostmester Kiørboe for Øre. Da han — det mener jeg at kunne sige uden Overdrivelse — allerede den Gang nærede venlige Følelser overfor mig og ikke gjerne saa, at det gik mig ilde, bad han mig komme op til sig. Det gjorde jeg naturligvis, og saa foreholdt han mig indtrængende, hvad det var for halsløs Gærning, jeg stod i Begreb med at øve. »At klage til Ministeren over Generaldirektøren vil sandsynligvis have Deres Afsked til Følge.«

»Ja, men jeg vil jo ikke klage; kun meddele Ministeren, at jeg ikke kan efterkomme hans Ordre. Men hvis der nu slet ikke er givet nogen Ordre fra Ministerens Side, hvis Hoved gælder det da?«

»Derom«, sagde Overpostnesteren, »kan vi slet ikke tale; noget saadant kan ikke forudsættes.«

»Men hvis det nu er en Misforstaaelse, det med Ministerens Ordre, er det saa ikke rimeligt at søge denne Misforstaaelse rettet? Og dette kan jo kun ske ved en Henvendelse til Ministeren. I hvert Fald maa jeg fastholde, at Artik-

len optager jeg under ingen Omstændigheder.«

Med saa megen Halsstarrighed var der foreløbig intet at stille op. Overpostmesteren indskrænkede sig derfor til venskabeligst at advare mig og bede mig overveje med mine Venner Rækkevidden af det Skridt, jeg stod i Begreb med at gøre.

Da jeg efter denne Samtale var kommet tilbage til mit Tjenestested, modtog jeg Tid efter anden i Dagens Løb Besøg af ikke mindre end 4 gode Venner og Arbejdsfæller, der alle af Overpostmesteren var anmodet om at tale med mig om Sagen. Jeg har aldrig glemt den daværende Overpostmester denne hans Adfærd, fordi jeg stedse har været overbevist om, at den var dikteret af de venskabeligste Følelser for mig, og fordi han fra sit Standpunkt *maatte* tro, at jeg *ikke* kunde have Ret. Ogsaa de fornævnte Venners Raad var jeg taknemlig for, men deres Hverv var vanskeligt. Thi da jeg sluttelig spurgte hver enkelt af dem, om de da virkelig kunde tro, at vor fælles Sag kunde være tjent med, at jeg parerede Ordre, og om de ikke kunde forstaa, at jeg *maatte* betragte mig selv som en Pjalt, hvis jeg indrømmede, at Uret var Ret, saa tav de, som de forstandige og brave Mænd, de var. Og ved deres Tavshed støttede

de mig mere, end alle Advarsler havde formaet at skræmme mig.

Min Beslutning stod altsaa fast, men for dog ogsaa at erfare, hvorvidt en Politiker, der stod helt udenfor Sagen, og hvis sunde Dømme jeg stolede paa, maatte billige mit Forehavende, henvendte jeg mig til Postvæsenets gode Ven, den dygtige og ansete Folketingsmand Blem, der netop lige havde ført vor Lønningslov i Havn, og bad om hans Raad. Hans Svar var kort og klart og lød saaledes: »En saadan Ordre har Enevold Sørensen aldrig givet. Jeg er enig med Dem i, at De bør forelægge ham Sagen, og skulde dette Skridt have Deres Afsked til Følge, skal jeg sørge for, at Finansudvalget kræver Generaldirektørens Hoved paa et Fad«.

Saaledes afstivet søgte jeg Ministeren, til hvem jeg sagde, at jeg ikke kunde følge den af ham givne Ordre.

Ministeren bad mig om at referere hele Sagen, hvorpaa han erklærede, at han slet intet kendte til den. »Der maa her foreligge en mærkelig Misforstaaelse. Det kunde aldrig falde mig, som gammel Redaktør, ind at give en saadan Ordre. Og som Redaktør ved De vel ogsaa nok, hvad man gør med saadan en »Berigtigelse«, naar man ikke finder at kunne bruge den?«

»Ja, jeg har en Papirkurv, Ds. Ekscellence«.

»Naturligvis! Nu skal jeg tale med Generaldirektøren«.

Dette skete aabenbart prompte, thi et Par Dage efter fik jeg igen en Tilsigelse til Generaldirektøren.

Det blev en haard Tørn, der varede i over en stiv Klokketime. Der veksledes mangt et Gammensord, men jeg syntes nu, at jeg stod paa fast Bund — og jeg fik saamænd ogsaa Lov at blive staaende. Jeg stod op under hele Forestillingen, for Skranken saa at sige, medens Generaldirektøren som en vred Forhørsdommer gik op og ned ad Gulvet.

Til Slut opgav Generaldirektøren ganske Ævred og spurgte mig i en helt venlig Tone, om jeg ikke kunde forstaa, hvilken Situation jeg satte ham i overfor Etaten, naar jeg nægtede at optage Berigtigelsen. Herpaa kunde jeg kun svare, at det ikke var mig, der havde bragt ham i denne Situation, men hans Raadgivere, og jeg bad Generaldirektøren tænke paa, hvorledes *jeg* vilde være bleven placeret, hvis jeg havde bøjet mig. Iøvrigt tvivlede jeg ikke om, at Generaldirektøren paa en eller anden Maade var bleven vildledt, og jeg tilbød derfor at skrive en Redaktionsnotits, der skulde forklare, hvad Administrationens Hensigt havde været med ikke at opslaa Pladserne. Dette gik

Generaldirektøren med Glæde ind paa, og vi aftalte da, at jeg den næste Dag igen skulde give Møde for at forelægge ham min Notits.

Da jeg efter denne Aftale kom tilstede, var det ikke en vred Hævnens Gud, der modtog en syndefuld Postekspedient, men en forekommende og smilende Gentleman, der modtog et Blads »redacteur en chef« og elskværdigst bragte mig til Sæde.

Og der førtes nu en Forhandling under de mest urbane Former, saaledes som iøvrigt alle Forhandlinger mellem Generaldirektøren og mig herefter førtes, lige til han, fire Aar efter, afgik ved Døden.

Den Notits, som vi enedes om, og som findes i Dansk Postblads Nr. 12/1902, refererer kun Generaldirektoratets Grunde til at undlade at opslaa de oftnævnte Kontrolørstillinger.

Saaledes endte den anden puniske Krig.

Den tredje var det mig beskaaret at føre med Generaldirektør Kiørboe og den daværende Indenrigsminister Klaus Berntsen. Det drejede sig i dette Tilfælde om det Telegram, som jeg paa Dansk Postforenings Vegne havde sendt Verdenspostforeningens Bureau i Bern i Anledning af Afsløringen af et Monument, der symboliserede Verdenspostforeningens Virksomhed.

I Dansk Postblad Nr. 19 a, 20 og 21 for 1909 vil man kunne følge Kampens Gang, og man vil se, at den endte uden egentlig Sejr for nogen af Parterne; i hvert Fald blev det ikke Foreningen, der tabte, idet jeg paa dennes Vegne nægtede at modtage Ministerens Tilkendegivelse.

Heller ikke denne Sags Behandling var blot-
tet for dramatiske Enkeltheder, hvorom her kortelig skal berettes.

Efter sin Hjenkomst fra Bern anmodede Generaldirektør Kiørboe mig om at komme op til sig. Paa den elskværdigste Maade skildrede han for mig, hvor ubelejligt det havde været for ham, der jo var den danske Stats Repræsentant ved Mødet, at høre oplæst Foreningens Telegram. Og han bad mig forstaa, at jeg havde faaet Foreningen ind paa noget, der var taktløst og malplaceret.

Jeg fandt her Anledning til at udtale min Forbavselse over, at Sagen af to Kontorchefer i Generaldirektoratet var bleven anset for saa vigtig, at det havde været nødvendigt for dem, paa Grundlag af en Avisanmeldelse, at styrte op til Ministeren for at forklage mig, uden at afvente Generaldirektørens Hjemkomst, da det dog maatte være ham, der skulde føle sig krænk-
ket, hvad de paagældende Kontorchefer ikke kunde vide noget om, at han var.

Generaldirektøren fandt Kontorchefernes Henvendelse til Ministeren naturlig, og han maatte nu meddele mig, at Ministeren havde fundet Telegrammet taktløst og malplaceret og havde bedt ham, Generaldirektøren, om at tilkendegive mig dette. Iøvrigt ønskede han ikke at diskutere Sagen, der maatte betragtes som afsluttet med Ministerens Tilkendegivelse.

Da jeg saaledes var afskaaret fra at tage til Genmæle, gjorde jeg i Dansk Postblad gældende, at Joseph Michaelsen jo var Foreningens Æresmedlem, og at det derfor ikke kunde kaldes taktløst eller malplaceret, at Foreningen overfor den kompetente Forsamling af Repræsentanter for alle Landes Postvæsen gjorde opmærksom paa de Fortjenester, som den danske Postmand Joseph Michaelsen havde indlagt sig af Verdenspostforeningen. Og Telegrammet blev jo da ogsaa, som det fremgik af Svaret fra det internationale Bureau i Bern, modtaget med stor Glæde (*«a causé ici un très vif plaisir»*).

Iøvrigt hævdede jeg den principielle Betragtning, at jeg kun stod Foreningens Medlemmer til Regnskab; hverken Minister eller Generaldirektør kunde tilrettevise mig i min Egenskab af Formand for Dansk Postforening, og »den Tilrettevisning«, sluttede jeg, »som Generaldirektøren i Ministerens Navn har søgt at

tildele mig og derved Dansk Postforening, modtager jeg ikke.«

Tilkendegivelsen flakker derefter den Dag i Dag husvild omkring i Rummet, idet den vel er afgivet, men ikke modtaget.

Jeg tror nok, at det var Ministerens Mening at fange den ind og personlig aflevere den til mig, men saa skete det, der saa let kan ske i det politiske Liv, at Ministeriet faldt. Det afløstes af det første Ministerium Zahle.

I dette fik Dr. Munch som Indenrigsminister Postvæsenet under sig.

Ved en Sammenkomst kort efter det nye Ministeriums Tiltræden traf jeg Dr. Munch, der spurgte mig, om jeg, hvad der kunde fremgaa af visse Bladudtalelser, havde i Sinde at indanke Sagen om den husvilde Tilkendegivelse for ham. Jeg svarede, at der ingen Grund var til at ulejlige ham i denne Sag, da jeg jo havde afvist Tilkendegivelsen. Derimod vilde jeg henvende hans Opmærksomhed paa et andet Spørgsmaal, over hvis hidtidige Forløb jeg paa Forningens Vegne maatte føle mig meget brøstholden. Det drejede sig om en kvindelig Postassistent, som Generaldirektør Kiørboe ikke vilde indstille til Udnævnelse til Ekspedient, fordi — hun var gift. Som Grund for dette ganske ulovmedholdelige Standpunkt havde Ge-

neraldirektøren og siden Minister Klaus Berntsen anført, at man ikke vilde have gifte kvindelige Postekspedienter. Iøvrigt tvivlede jeg ikke om, at Minister Munch, med sine Anskuelser om Kvinders Ligeberettigelse med Mænd til at ansættes i Statstjenesten, hurtigst muligt vilde sørge for, at den mod den paagældende Dame begaaede Uret blev gjort god igen. Ministeren lovede dette, og det varede da heller ikke mange Dage, før Fruen var udnævnt til Postekspedient i København.

At den samme Fru W. kun et Aars Tid efter deltog med Lyst og Iver i Jagten efter mit Hoved som Foreningens Formand, idet hun, efter nogle af mig fremsatte Udtalelser om Kvinders Anvendelighed i Posttjenesten, fandt, at med mig som Formand var Kvindernes Interesser i »mindre gode Hænder«, nævner jeg kun for Kuriositetens Skyld, som en blandt de mange smaa muntre Tilskikkelser, der kan møde en i offentlig Virksomhed.

Den fornævnte Dames Undsigelse burde jeg have forstaaet som et Memento, men, som jeg skrev i Indledningen, Begrænsningens Kunst er svær at annamme. Jeg lod mig i 1912 bevæge til at modtage Valg som Formand for Told- og Trafiketaternes Centralorganisation. Det gik et Par Aar, saa faldt jeg paa de smaa Sommer-

huse ved Skelskør, som jeg havde tilladt mig at opbygge paa 2 Maaneder. Med Bestyrelsens enstemmige Tilslutning! Det glemte Bestyrelsen; den kendte nu ikke noget til det hele, og da jeg den 31. Marts 1914 forlod Formandspladsen og dermed Mødesalen, var der, som det staar hos Blicher: »ikke Jen, saah Tak; ikke Jen, dæ ku mæ kinn«.

Men Sommerhusenes Finansiering blev ordnet gennem et kraftigt og hurtigt Fremstød fra mine brave Medjyders Side, idet Aarhus Postkontors Personale paa én Søndag skaffede Aktier à 25 Kr. tilveje til et samlet Beløb af 8,000 Kr. og derved praktisk talt reddede Foretagendet, hvis Opførelse havde kostet ca. 40,000 Kr. Husene staar endnu, saa smukke og gode, som den Dag, de blev opført; de er næsten gældfri og vurderes for Tiden til mere end det dobbelte af Opførelsessummen. I den Glæde og Tilfredshed, der har hersket blandt de mange Gæster, som Aar for Aar kommer tilbage til Husene ved Store-Bælt, og i hele Foretagendets sunde økonomiske Gennemførelse, ser jeg det bedste Bevis for, at det var mig, der havde Ret hin Martsdag, der paa en saa dramatisk Maade kom til at danne Afslutningen paa mit Førerskab indenfor Organisationernes Kres.«

*

*

*

Det var, som jeg før har sagt, en evneløs Poststyrelse, den nye »Postassistenternes Forening« og siden »Dansk Postforening« fik at kæmpe med. Men denne Evneløshed var ikke fra igaar, den var samlet sammen under forskellige Administrationschefer.

Postvæsenet havde været som et omtumlet Skib, hvad dets Administration angik. Snart under dette Ministerium, snart under hint. Nu med en grevelig Administrator, der til sin Hjælp havde en Kommitteret — V. B. Hjort — om hvem »Fædrelandet« skrev, at han var »en i alle Henseender hæderlig Mand, men hans Begavelse var ikke rig og hans Synskres ikke vid.« Nu med en Generaldirektør som Chef, der tillige stod i Spidsen for Bygnings-, Jernbane- og Telegrafvæsenet.

Under saadanne Forhold er det forstaaeligt, at Poststyrelsens Medlemmer bekæmpede hinanden indbyrdes, ligesom en Række Oldinge bidrog deres til at skrue Tiden tilbage eller forhindre, at den blev ført frem. For Postvæsenets Revisions Vedkommende gjaldt det saaledes, at Cheferne fra Aaret 1852—1902 altsaa i akkurat 50 Aar sad i deres Embeder indtil de var: Kammerherre G. H. Monrad 82 Aar gammel; Konferensraad I. P. le Sage de Fontenay 86 og J. M. E. K. Gad 80 Aar gammel. Nu var ganske

vist de to førstnævnte særdeles dygtige og virkelystne Mænd, men det kunde dog naturligvis ikke være andet, end at deres Departement blev et Torneroseslot. Og den sidstnævnte — Gad — som jeg allerede har omtalt i min første Bog, var senil, allerede da han tiltraadte som 70aarig. Til Slut gav hans Embedsvirksomhed sig da ogsaa saadanne Udtryk, at han fulgtes af Smil overalt, hvor han færdedes. Jeg har omtalt, hvorledes han sov ind under Revision paa Postkontorerne, og fra de sidste Aar fortaltes det almindeligt, at han underskrev sig snart »Maries Marius«, snart »Garius Mad« o. l. Fra den samme Periode stammer ogsaa følgende Solstraalefortælling. Nuværende Overpostkontrolør Finsen, Postmester, Kaptajn Christian Andersen, Valby og Postmester Otto Larsen, der alle var Ekspedienter under Overpostmesterembedet, havde i nogle Aar forrettet Assistancetjeneste i Postrevisionen. Herfor oppebar de et Honorar. Men nu var Loven saaledes, at de, da de efter 10 Aars Forløb opnaede kongelig Udnævnelse i deres Stilling, ikke mere maatte udføre den fornævnte Revisionstjeneste. Altsaa gik de op til Departementschefen for at sige Farvel. Der udspandt sig nu følgende Samtale:

»Vi kommer for at sige Farvel til Hr. Departementschefen.«

»Skal I rejse?«

»Nej, vi er blevne afskedigede, Hr. Departementschef.«

»Er I blevne afskedigede? Af hvem?«

»Af Dem, Hr. Departementschef.«

»Af mig? Det ved jeg ikke noget af! Naa, ja! Men saa kan I faa Pension.«

»Nej, det kan vi vist ikke!«

»Jo, vist kan I det! Jeg kender de Herrer oppe i Finansudvalget, for jeg har selv været Rigsdagsmand; dem skal jeg nok ordne. Gaa I nu bare hjem og skriv en Ansøgning og lever den her op til mig, saa skal jeg nok sørge for Resten.«

Saa gik de tre Herrer ned til Kontorchefen og forkyndte ham det glade Budskab, men her fandt de kun ringe Forstaaelse. Kontorchefen — F. F. Nielsen — raadede dem til at betragte Sagen som en behagelig Spøg fra Departementschefens Side. Og der blev ingen Ansøgning indsendt den Gang.

Først ved Gads Død i 1902, da Kontorchef Jerichau-Christensen (senere Jerichow) blev Departementschef, kom Betingelserne til Stede for at omskabe det gamle Departement i mere moderne Skikkelse.

Jerichow skal jeg siden komme tilbage til.

Saa det saaledes ud i Postvæsenets Revi-

sion, var Stillingen ikke stort bedre i den anden Del af Styrelsen, Generaldirektoratet. Og det var slemt, thi Driften er nu en Gang det vigtigste, Revisionen kan som den sekundære Virksomhed, den er og altid maa være, bedre taale at sakke agter ud. Nu var Generaldirektørerne egentlig ikke saa gamle, men de var saa underlig ubeslutsomme og uselvstændige.

J. L. Schou omtaler jeg nærmere i det efterfølgende Afsnit; her skal jeg indskrænke mig til at anføre, at Nationaltidende efter hans Død, der indtraf i 1883, skrev, at han var »en pligt-opfyldende og flittig Mand, men hans svage Helbred i Forbindelse med en vis Sky for det ny og ubekendte samt endelig en stærk Tilbøjelighed til at sysle selv med de mindste Detailler, havde til Følge, at han ved mere end en Lejlighed blev overfløjet af Begivenhederne, hvorfor hans Embedsvirksomhed ofte blev Genstand for skarp Kritik.«

Schous Efterfølger blev N. H. H. Lund, der var en baade flittig og duelig Kontormand, samvittighedsfuld og grundig, men uden Initiativ. Og han stod alle Dage Personalet i Etaten fjærnt. Han skildres som en af Naturen elskværdig og aaben Karakter, som var afholdt af alle, der kom i Berøring med ham, paa Grund af hans noble og retsindige Tænkemaade, men

efterhaanden blev han tilbageholdende og indesluttet, vistnok fordi han følte det som en skammelig Forbigaaelse, at Lægen, Etatsraad Fenger, blev sendt som Danmarks Delegerede til Postkongressen i Bern — man har jo da heller ikke før eller siden hørt noget om, at f. Eks. en Kontorchef i Generaldirektoratet for Postvæsenet har været Statens Repræsentant ved Lægekongresser, hvad der i og for sig kunde være lige saa rimeligt —. Paa samme Maade opfattede han den yngre Kontorchef I. L. Schous Udnævnelse til Generaldirektør i 1875. Først 8 Aar efter opnaaede han ved Schous Død den attraaede Stilling, ved hvilken Lejlighed han iøvrigt sejrede over Datidens dygtigste Postmand, Overpostmester H. G. Petersen.

Nu var der, mens Lund var Generaldirektør, en saare nidkær og dygtig, men tillige meget ufordragelig Kontorchef i Generaldirektoratet, som beredte Lund mange Kvaler og vistnok gjorde ham endnu mere indesluttet og bitter, end han var i Forvejen. Den senere Departementschef Jerichow, der som Fuldmægtig gjorde Tjeneste i Gudenraths Kontor — saaledes hed Kontorchefen — fortalte mig mange Smaatræk herom. Gudenrath omtalte gerne Generaldirektøren som »Nullet«: »Er Nullet kommet« spurgte han for Eksempel Kontorbudene om

Morgenen. Da Brydningerne blev alt for haarde afbrød de to Herrer ganske Forbindelsen med hinanden og udvekslede »Noter«. Dette kom den daværende Indenrigsminister Ingerslev — under hvem Postvæsenet dengang sorterede — for Øre. Han kaldte dem op, og idet han betegnede det som uanstændigt, at de ikke kunde tale tjenstligt sammen i Fordragelighed, paalagde han dem at genoptage mundtlige Konferencer om Sagerne.

Dette skete da ogsaa, idet Gudenrath den næste Dag pligtskyldigt stillede med Sagerne hos Lund for at referere disse; men før Konferencen begyndte fandt han det — i Kraft af det gamle Ord, at Forord bryder Trætte — rigtigt at gøre Generaldirektøren opmærksom paa, at han (G.) var bekendt for at være en Mand, der kunde sit Kram, »men noget lignende« sluttede han denne Indledning, »er der vel næppe nogen der tror om Dem eller har beskyldt Dem for.« Hertil svarede Lund, at under disse Former ønskede han ikke at forhandle. Og saa blev alt som før.

Naar Generaldirektør Lund taalte en saadan Optræden af en Kontorchef i Forholdet overfor sig selv, kan det ikke undre, at han ogsaa lod fem være lige, naar det drejede sig om Kontorchefens Optræden nedadtil. Og der var

ellers Grund nok for Paatale, idet Gudenrath, der tilmed havde Personalesagerne under sig, optraadte overfor audienssøgende Postmestre og andre Tjenestemænd med en ligefrem forbavsende Uforskammethed. Da saaledes engang daværende Postkontrolør Setzkorn i Korsør, som siden blev Postmester i Lemvig, søgte Stormægtigheden, vendte denne sig ikke om fra Vinduet, foran hvilket han ved Gæstens Indtrædelse havde taget Opstilling, men lod Setzkorn fremføre sit Ærinde, der bestod i, at han, efter i mange Aar at have været i sin nuværende Stilling, kunde ønske at søge et passende Postmesterembede, hvorfor han »nu vilde tillade sig at henvende sig til Hr. Kontorchefen, for at gøre sig bemærket.« Nu var denne Vending maaske lidt ubehjælpelig, hvad der ikke kunde undre, idet Setzkorn blev forfjamsket over den ligefremme Haan, som Gudenraths hele Adfærd gav Udtryk for, men Kontorchefen kunde ikke lade Lejligheden til at give denne aandelige Plebejer en Akademikers Tilrettevisning gaa fra sig, hvorfor han langsomt vendte sig om mod Stakkelen og sagde med Eftertryk paa hvert Ord:

»Naa, det vilde De? Men jeg raader Dem til at tage hjem igen til Korsør og gøre Dem saa ubemærket som muligt.«

Da saa Generaldirektør Lund døde i 1894, og Postinspektør C. Svendsen blev Generaldirektør, slog Gudenraths Skæbnetime. Mulig har han haft Følelsen af, at den nye Generaldirektør vilde kræve ændrede Signaler, eller maaske har han, med den Overlegenhed, som altid i større eller mindre Grad har været tilstede i Centralstyrelsen overfor den i »andet Plan« liggende Distriktsstyrelse, ikke kunnet tænke sig at underordne sig en Repræsentant for denne; nok er det, han indgav sin Ansøgning om Afsked og fik den straks bevilget. Ham fulgte Fuldmægtig F. H. G. Schjøtt, der kort og godt motiverede sin Ansøgning med, at han ikke ønskede at gøre Tjeneste under den til Generaldirektør udnævnte Hr. Svendsen. Schjøtt opnaaede ikke at faa Pension — han ansøgte iøvrigt heller ikke derom, men tog Konsekvenserne af sin Demonstration.

Under saadanne Forhold og i Tro paa sin Mission som Postetatens Hersker og Formynder var den nye Generaldirektør vokset op, og under alt Folkets glade Forventning om en kraftig og dog mild Styrelse satte han sig til Rette i Generaldirektørstolen. Men det blev en Skuffelse. Svendsen var ikke Manden, der kunde ruske op i Sagerne. Og han kom hurtigt i Klammeri med de opdukkende Tjenestemand-

organisationer, der, med lidt klog Imødekommen fra hans Side, vilde have været lette nok at faa i Tale den Gang. Under alt dette tilsatte han den Popularitet, han som Postinspektør i fuldt Maal besad, han blev vred paa de unge Hedsporere, som han burde og kunde have vundet, og saa kom Kampen. Nogle af dennes Episoder har jeg foran omtalt. Her skal kun yderligere nævnes et Par Enkeltheder fra Kampene om Lønningsloven af 1902.

Ved denne Lejlighed begyndte Organisationerne, der før havde virket hver for sig, at arbejde i Fællesskab. Saaledes gik det til, at vi to og to — f. Eks. en Telegrafassistent og en Postekspedient — fik saa og saa mange Folketingsmænd »tildelt«, som vi skulde paavirke, saa at de stemte i vor Interesse. En Overtelegrafist og jeg fik blandt andre tildelt Folketingsmand Mads Mølgaard-Nielsen, der boede paa Højskolehjemmet paa Nørrevold. Da vi kom derhen, blev vi vist ind i et Værelse, hvor der sad 6—8 Folketingsmænd og røgte stærkt. Gennem Taagen kunde vi kun skimte de paa-gældendes Ansigter og spurgte derfor, om Hr. Mølgaard-Nielsen skulde være til Stede. »Jo«, lød en Stemme, »det er mig.« Vi bad saa om en Samtale under seks Øjne og blev til den Ende ført ind i et ganske lille trekantet Rum, hvor

der kun var Plads for et lille Bord og en Stol — og saa til Nød for os. Vor Vært indledede med at sige, at »her maa vi egentlig ikke være, det er Karens private Kontor. Men det gaar jo nok for en Gangs Skyld.« Jeg tog nu Ordet og afmaledede den slette økonomiske Tilstand, hvori Postassistenter og Ekspedienter befandt sig, og bad Folketingsmanden støtte vort Krav. Dernæst skildrede Overtelegrafisten med ikke mindre Veltalenhed, at Forholdet var ganske tilsvarende i Telegrafvæsenet. Mølgaard-Nielsen lyttede tilsyneladende med stor Andagt og Forstaaelse til vore Klagesange, nikkede af og til og sagde: »Ja! Aa, ja!« paa de rette Steder. Saa tilsidst, da Turen kom til ham, spurgte han Overtelegrafisten, blidt og indtrængende, hvor meget han nu havde i Lønning. Se, det var et godt Spørgsmaal, syntes vi; han satte Fingeren paa Stedet; han gik straks til det centrale i Sagen. Og med al den Bitterhed, som min Fælle var i Stand til at lægge i sine Ord, svarede han: »Ja, nu har jeg været i Telegrafvæsenets Tjeneste i 20 Aar, og har opnaaet en Lønning af 1,800 Kr.!« Vor Vært gik ikke bagover af Forfærdelse over en saadan Usselhed, han slog ikke Hænderne sammen i Rædsel over Statens Karrighed overfor sine Tjenestemænd. Nej, han tog Piben ud af Munden og sagde roligt og efter-

tænksomt: »Naa! Haar Di det! Det var jo ett' saa ring'!« Vi saa maalløse paa ham for at overbevise os om, at han spøjte. Men Mads Mølgaard-Nielsen saa ikke ud som en Spøgefugl. Han havde allerede Piben i Munden igen og saa alvorligt og lidt misbilligende paa os.

Saa takkede vi, opgav ham og gik. Og da Afstemningen fandt Sted i Rigsdagen stemte han gladeligt for Regeringens Forslag — imod os.

For Regeringen — imod os! Ja, der var nemlig den Mærkværdighed tilstede — det vilde man da synes nutildags — at Poststyrelsen ikke ønskede at sætte Postekspedienternes Alderstillæg højere end 300 Kr. hvert 4. Aar, skønt Lønningssudvalget, hvis Formand var Regeringens Mand, den før omtalte M. P. Blem, med os fandt 330 Kr. passende. Vi, der stod som Foreningernes Ledere, var paa Afstemningsdagen tilstede i den hyggelige reserverede Loge i Folketinget, hvorfra man saa bekvemt kunde holde Forbindelse med sine Venner i »Salen«. Foran, paa første Bænk tronede selve Generaldirektøren, og paa Bænken bag ham havde, hvad der ingenlunde syntes at glæde ham, bl. a. nuværende Postmester, Raadmand A. Magius, nu afdøde Postassistent L. C. Schou og jeg taget Plads.

Forinden Forhandlingerne var afsluttede, kom Jens Busk, der vidstes at have et Horn i Siden paa Generaldirektøren, fordi denne ikke vilde gaa med til den Postordning i Holsted, som Jens Busk ønskede — en rationel Løsning af dette Spørgsmaal synes endnu (24 Aar efter) ikke at være tilvejebragt, og af og til blusser Ilden op igen — og sagde med Hænderne dybt begravet i Bukselommerne med høj og lydelig Røst: »Hvor ku' Di være saa dum, Generaldirektør! aa foreslaa mindre til Djæ' Ekspedienter, end Lønningsudvalget vilde gi?«

Generaldirektør Svendsen, der ikke syntes, at Situationen var videre fornøjelig, særlig ikke med det Auditorium i Ryggen, som havde anbragt sig paa Bænken bag ham, fremkom med en spagfærdig Indvending, som vi ikke kunde høre, men Jens Busk, der opmuntredes af det samme Auditoriums spændt lyttende Miner og glade Ansigter, afbrød ham med følgende Ord: »Nej, kom ikke med den, Generaldirektør! Det er ikke Ministerens Skyld! Det er Dem, der ikke vilde gaa med.« Hertil svarede Svendsen ikke noget, og Jens Busk gik hen til sin Plads. Men lidt efter, da Afstemningen havde fundet Sted med et for Tjenestemændene gunstigt Resultat, kom han tilbage med et stort Smil paa Læberne, stak Haanden frem og sagde: »Kondolerer, Gene-

raldirektør!« »Kondolerer? Hvortil, Hr. Busk?«
 »Te', at Djæ Ekspedienter haar faat mier, end
 som Di haad undt dem.«

Afstemningen var et slemt Nederlag for Generaldirektoratet og bidrog mægtigt til at støtte Organisationerne. Men der er ingen Tvivl om, at Svendsen tog Lære heraf og begyndte at revidere sine Anskuelser med Hensyn til sin Fremgangsmaade overfor Organisationerne. Det er blevet sagt, at fra denne Dag havde vi — Foreningen — ham paa Slæbetov. Dette er vel en Overdrivelse, men rigtigt er det, at han opgav sin Tro paa at kunne styre Personalets Anliggender landsfaderligt, og jeg personlig har fra den Dag kun gode Minder fra de mange Forhandlinger, jeg snart sammen med andre, snart alene, førte med ham. I Virkeligheden begyndte han at vinde ikke lidt tilbage af det Terræn, han havde tabt i Etaten, og det var med Beklagelse, man modtog Meddelelsen om hans ret pludselige Død.

Et Par Dage før han døde var jeg iøvrigt hjemme hos ham i hans Bolig paa Amicisvej for at opnaa hans Tilslutning til min Afhandling om Joseph Michaelsen, om hvilken nærmere i nærværende Bogs 2. Afsnit.

Jeg fik Tilslutningen og takkede ham, fordi han derved brød med den herskende Tro paa

Bjerget, der hidtil havde gaaet mod de af mig fremsatte Dokumentationer. Han var i godt Humør og tænkte vel, saalidt som jeg, paa, at han var en dødsmerket Mand, som et Par Dage efter havde ophørt at leve.

Først da Overpostmester Kiørboe fra 12. November 1904 blev Generaldirektør kom der Orden i Sagerne. Jeg har i 1. Bind af disse Erindringer omtalt Kiørboe som Reformator i de Embeder, han hidtil havde beklædt, og den hensynsløse Energi, han da udfoldede, blev ikke mindre, efterhaanden som han gik opad paa Embedsstigen. Tværtimod syntes han at blive stedse mere handledygtig med Aarene. Han voksede med Opgaverne, der stillede ham. Og der var Opgaver nok, der ventede paa Behandling og Løsning. I det hele og store kan man sige, at det var en fuldstændig Rekonstruktion af Postvæsenet, der tiltrængtes, og Kiørboe løste Opgaven i en saadan Grad, at han fra at overtage en Etat, hvor Dagen og Vejen var det bestemende, ved sin Afgang i 1922 efterlod sin Efterfølger en velordnet og saavel indadtil som overfor Udlandet højt anset Virksomhed. Han gennemførte samtlige de vigtige Programpunkter, som han ved sin Tiltrædelse satte sig som Maal at bringe i Orden, og der kan ikke være Tvivl om, at de 17½ Aar, i hvilke han var General-

direktør, er det største Afsnit i det danske Postvæsens Historie siden David Monrads Tid, d. v. s. i de sidste 100 Aar.

Kiørboe var vel nok stundom, saaledes som hans Karakter nu en Gang gav Anledning til, noget voldsom og rigoristisk i sin Fremfærd. Men gik han end af og til noget hastigt til Værks, maa det paa den anden Side ikke glemmes, at der havde været tøvet længe nok af hans Forgængere. Nu var Handlingens Tid kommet, og det kan nok være, det kom til Handling. Den ene Reform afløste den anden i et Tempo, der virkede overvældende, og som næsten havde en Struenseesk Karakter, Kritik og passiv Modstand fejedes over Ende, og der kom System og Orden der, hvor der hidtil havde hersket Planløshed og Slaphed.

Først og sidst ønskede Generaldirektør Kiørboe at dygtiggøre Personalet, saa det kunde blive i Stand til at løse de Opgaver, som Tiden fordrede løst, og i Poststyrelsen krævede han gennemført Præcision, Orden og Handlekraft. Til Organisationerne stillede han sig velvilligt og forstaaende, om end han paa ingen Maade undgik Kampen, naar han fandt, at hans Stilling som Statskassens Vogter nødvendiggjorde denne.

Til dette Formaalets Opfyldelse søgte han at

skabe et stærkt Generaldirektorat, og han veg ikke tilbage for at rense saadanne Elementer ud, som ikke kunde vænne sig til det nye Tempo. Men her kunde Kiørboe støde paa Vanskeligheder, som han maaske nok til en vis Grad havde tænkt sig vilde fremkomme, men som han dog ikke havde til Hensigt at bryde sig om. En af de muntreste Episoder fra denne Tid er en Udtalelse, som tillægges den daværende Chef for Finansministeriets Pensionskontor, Departementschef P. I. C. Hansen, da denne spurgtes, om der var noget til Hinder for at afskedige en kongelig Fuldmægtig paa Grund af Uduelighed og med Pension. »Afskedige en kongelig Embedsmand med Pension paa Grund af Uduelighed?« gentog Departementschefen »ja, der foreligger vel ikke noget Præcedens, men der kan formentlig ikke være noget teknisk til Hinder derfor. Dog vil jeg bestemt fraraade en saadan Handling; thi begynder man først at afskedige uduelige Embedsmænd i Administrationen, vil Samfundet ryste i sin Grundvold!«

Alligevel vovede Kiørboe det, og Jordskælvet udeblev lykkeligvis. Mere Larm kom der af hin berømmelige Sag, der rejstes ved, at han ogsaa — og denne Gang uden Pension — afskedigede en Sekretær, som selv erklærede, at han

til Tider havde en uovervindelig Lede ved Arbejdet.

Iøvrigt skal jeg ikke her komme nærmere ind paa Generaldirektør Kiørboes Virksomhed, men nøjes med at anføre, at han overfor Regering og Rigsdag iagttog en strængt gennemført Loyalitet, saa at man paa disse Steder aldrig følte sig utrygge ved de Oplysninger eller Fremstillinger, han kom med. Og det vil ikke sige saa lidt. Mange Departementschefer kunde i Tidens Løb have skrevet sig dette bag Øre, og havde de altid handlet paa samme loyale Vis som Kiørboe, vilde den Tillid, de nød fra de to Regeringsfaktorers Side, være blevet større. Og man havde da ikke behøvet at beskæftige sig med Spørgsmaal om, hvorvidt Departementschefer og Generaldirektører burde erstattes med politiske Understatssekretærer. Man kan vel herimod anføre, at det gør man jo da heller ikke, idet man er vel fornøjet med den nuværende Ordning. Men det er nu alligevel ikke ganske rigtigt, at Forholdet er saaledes. Der vil sikkert ikke findes noget Ministerium blandt de mange, vi har haft siden Systemskiftet i 1901, som ikke ved en eller anden Lejlighed har været ude for et Tilfælde, der har henledt Opmærksomheden paa Ønskeligheden af at have politiske Meningsfæller paa Statsmaskineriets vigtigste Poster.

altsaa i Departementschef-Embederne, og jeg skulde tro, at det væsentligst er Spørgsmaalets økonomiske Følger, der virker hæmmende for dets Gennemførelse. Jeg har selv oplevet adskillige Eksempler paa, hvorledes en Departementschefs politiske Opfattelse har stillet ham i Modsætningsforhold til den ham foresatte Minister, og paa, hvorledes saa Departementschefen udfra sin bedste Overbevisning om, at hans Opfattelse af Sagen var den rette, og at Gennemførelsen af denne, naar den prægedes af Ministerens Ønsker og politiske Meninger, vilde virke skadelig for Land og Folk, i from Jesuitisme prøvede paa at dreje Ministeren en Knap. Saaledes havde jeg en Gang, medens jeg var Formand for Told- og Trafiketaternes Centralorganisation, en Sag til Behandling, der drejede sig om en Toldoppebørselskontrolørs Alderstillæg. Da Finansministeriet ikke kunde tiltræde Centralorganisationens Opfattelse af Spørgsmaalet, ansøgte jeg, som Loven og Profeterne den Gang krævede det, det nævnte Ministerium om Tilladelse for Foreningen til at anlægge Sag mod Statskassen. Dette Andragende mente man imidlertid efter Omstændighederne — alt, hvad der ikke rigtigt kan begrundes, gaar i Kancellisproget ind under det bekvemme »efter Omstændighederne«, hvis man

da ikke foretrækker ganske kort og lidenskabsløst at erklære, at »man ikke er sindet«, et Udtryk iøvrigt, som den nuværende Generalpostdirektør hidtil forgæves har kæmpet imod saavel som mod Bemærkningen, at det »maa have sit Forblivende« ved den trufne Afgørelse — ikke at kunne imødekomme. Vel forekom denne Afgørelse, der var underskrevet af Hr. N. Neergaard, ikke blot os, men ogsaa den daværende Justitsminister, Hr. Bülow, meget uheldig, fordi vor Retsbevidsthed reagerede mod ikke at kunne faa prøvet et Spørgsmaal for Domstolene, om hvis Rigtighed der var rejst Tvivl i fagligt kompetente Krese, men Finansministeren blev ved sit. Det maatte have sit Forblivende o. s. v. Jeg forelagde saa lejlighedsvis Sagen for den Aaret forud afgaaede Finansminister, Landstingsmand Dr. Edvard Brandes og bad ham om at sige mig, hvorledes han vilde have besvaret vort Andragende, hvis han havde været Finansminister. Dr. Brandes erklærede sig i enhver Henseende enig med Centralorganisationen og erklærede positivt, at han, hvis Sagen var kommet for i hans Ministertid, absolut vilde have imødekommet Centralorganisationens Ønske i den nævnte Henseende.

Aaret efter var Dr. Brandes igen Finansminister, og i glad Forventning indsendte jeg

saa atter paa Organisationens Vegne det oft-nævnte Andragende, som knap 14 Dage efter besvaredes med et Afslag, underskrevet — Edvard Brandes. Nu syntes jeg nok, at Spøgen, for at tale med Wessel, gik over Skrævet, og jeg opsøgte Finansministeren, hvem jeg spurgte, om det var ham bekendt, at vi igen havde faaet et Afslag paa vort Andragende. Nej, Ministeren kendte intet hertil. »Afslaget er imidlertid underskrevet af Dem«, svarede jeg og viste Ministeren Skrivelsen. Dette bragte paa ingen Maade Dr. Brandes ud af Ligevægt. Med et Smil rakte han mig Dokumentet tilbage og spurgte: »Ved De, hvorledes saadan noget gaar til?« »Ja jeg antager«, svarede jeg, »at Sagen fra Departementets Side er ekspederet uden forudgaaende Konference med Ministeren og henlagt blandt en Bunke andre Sager til Underskrift i en sèn Eftermiddagstime, naar Ministeren efter en maaske langvarig og anstrængende Debat i Rigsdagen er kommet tilbage til Deres Kontor. Men loyalt kan dette, hvis min Antagelse er rigtig, vel ikke kaldes, og noget saadant kunde vistnok daarlig tænkes, hvis Departementets Chef var en Understatssekretær med Ministerens politiske Farve.« »Deres Antagelse er rigtig nok!« sagde Dr. Brandes, og han tilføjede med et Skuldertræk: »Saaledes er nu en Gang Forhol-

dene her! Men hvis De vil indsende et nyt Andragende, skal dette blive imødekommet. Jeg vil saa dog anbefale Dem at se her ind til mig og meddele mig, at Andragendet nu paany er indsendt«. Dette skete, og 14 Dage efter Andragendets Indsendelse gjorde jeg Ministeren opmærksom paa, at jeg havde anført nye Momenter, der kunde tale for at imødekomme Andragendet. »Paa denne Maade«, tilføjede jeg i min Naivitet, »bliver Ministeren fri for at desavouere Dem selv«. »Det er meget godt«, lød Svaret, »men De maa ikke tro, jeg er bange for at desavouere mig selv. Har man begaaet en Fejl — og her *er* sket en Fejl — skal man heller ikke være bange for at indrømme det og redressere den. Jeg har endnu ikke set det nye Andragende, saa det kunde jo se ud, som om det skulde visne herinde, men nu skal jeg faa det skaffet frem, og saa skal De straks faa den ønskede Tilladelse.« Saaledes skete det da ogsaa, og vi vandt Sagen for Højesteret.

*

*

*

Blandt de betydelige Mænd, jeg som Redaktør af Dansk Postblad — fra 1899—1908 — og siden som Formand for Dansk Postforening (1908—1911) og Formand for Told- og Trafik-

etaternes Centralorganisation (1912—1914) kom i Berøring med, var Kontorchef i Generaldirektoratet for Postvæsenet, senere Chef for Finansministeriets 2. Revisionsdepartement, P. A. Jerichow. Jeg har andet Steds berettet om hans Indtræden i Politik og skal derfor her indskrænke mig til at omtale mine Indtryk af ham som Embedsmand.

Af Naturen jævn og ligefrem, jovial og charmerende, kunde hans Optræden dog af og til synes noget ujævn, Temperamentsmenneske som han var, og en Gang imellem kunde han ligesom slaa om og næsten stivne med Departementschefs Maske.

Heri ser jeg Grunden til, at han egentlig ikke kom til at føle sig rigtig hjemme i Rigsdagen; ikke saaledes at forstaa, at han følte sig ilde behandlet af det Parti — Venstre — som han sluttede sig til; dertil havde han saavist heller ingen Grund, al den Stund han straks efter sit Valg i Roskilde i 1910 blev Medlem af Folketingets Finansudvalg og hyppigt benyttedes som Ordfører for sit Parti i finansielle Spørgsmaal. Men han syntes alligevel, han paa en Maade blev holdt udenfor. »De vil ikke sige »du« til mig!« saaledes forklarede han selv en Gang Situationen.

Men ogsaa i hans Embedsvirksomhed kunde

det stundom se ud, som om hans temperamentsfulde Karakter beredte ham Skuffelser, som han vilde have undgaaet, hvis hans selvbevidste Higen mod i hvert Fald de jordiske Stjerner havde været noget mindre.

Som Assistent og senere Fuldmægtig i en ellers evneløs Administration maatte hans evnerige og energiske Personlighed gøre sig stærkt gældende og bidrage til at øge hans naturlige Selvbevidsthed, og han følte det derfor som en Skuffelse, at den 7 Aar ældre Kiørboe blev Postmester i Aalborg, ligesom han siden forgæves konkurrerede til Stillingen som Overpostmester i København og endelig som Generaldirektør. Stedse var det hans fra første Færd gode Ven Kiørboe, der blev den udvalgte.

Maaske kan man heri se noget af Grunden til, at der hos Jerichow efterhaanden skabtes en stærk Animositet mod den heldige Konkurrent, en Animositet, som ofte gav sig Udslag i vrede, undertiden ligefrem ubeherskede Udfald. Men det skal siges til Jerichows Ros, at han altid ydede Kiørboe Retfærdighed i Henseende til dennes Kvalifikationer. Saaledes da Generaldirektørstillingen var ledig efter Svendsens Død. Ved denne Lejlighed anmodede Jerichow mig, hvem han altid, gennem mange Aar og under mangfoldige Forhold, viste stor Velvilje og For-

staaelse, om hos en indflydelsesrig Politiker, som jeg kendte bedre end han, at bringe hans Kandidatur i Erindring, saafremt Kiørboe, hvem han iøvrigt betragtede som fuldt ud kvalificeret, ikke vilde modtage Stillingen — hvad der en Overgang syntes at være Tilfældet — og saafremt Dansk Postforening maatte dele min Opfattelse, der gik ud paa, at der foruden Kiørboe kun kunde være Tale om ham.

Til disse Skuffelser kom yderligere, at hans Stilling som Chef for et Revisionsdepartement ikke kunde tilfredsstille hans skabende og noget rastløse Natur. Forretningerne i sig selv var ham for lidet interessante, og det irriterede ham ofte, naar han skulde beskæftige sig med rene Petitesser, som en Revisionsvirksomhed er saa fuld af. Eksempelvis husker jeg hans komiske Fortvivlelse, over at han, da jeg, medens jeg i 1909 var Postmester i Humlebæk, viste ham en Antegnelse, som jeg havde faaet fra hans Departement, og som gik ud paa, at jeg paa det maanedlige Regnskab havde ført Saldoen *over* den afsluttende Streg i Stedet for *under* denne, var afskaaren fra at desavouere det paagældende Kontor, men tværtimod maatte decidere, at Summen *skulde* staa under Stregen. Vel søgte han at omskabe hele Virksomheden ved et stort anlagt Forslag om at give

Departementet en stærk kontrollerende Myn-
dighed; men da han til den Ende forlangte di-
rekte Referat til saavel Finansministeren, un-
der hvem Departementet hørte, som til Inden-
rigsministeren, under hvem Poststyrelsen den
Gang sorterede, og i det hele søgte at bringe De-
partementet frem til en Stilling, som man end-
ogsaa betegnede som et Overministeriums, lyk-
kedes det ham ikke at skaffe sig Ørelyd hos hele
den Række af skiftende Finans- og Indenrigs-
ministre, som han efterhaanden søgte at inter-
essere for sit Forslag. Dette Forhold beredte
ham en stor Skuffelse, men noget inkonsekvent
maatte det med disse hans Bestræbelser for Øje
forekomme de øvrige Medlemmer af Kommissi-
onen af 1915 til Omordning af Postvæsenets
Styrelse, at han i denne til en Begyndelse stærkt
vendte sig mod det Forslag, der gik ud paa at
henlægge Postrevisionen under Poststyrelsen
for saa samtidig at lægge Kontrollen med For-
valtningen af Postvæsenets økonomiske Drift
ind under en af Ministeriet uafhængig Hoved-
revision.

Naa, det var nu ikke alene Jerichow — som
vi her tager Afsked med, idet han altfor tidligt
afgik ved Døden Aaret efter — der havde van-
skeligt ved at komme i det rette Forhold til
denne Kommission. Ogsaa Generaldirektør

Kjørboe var til en Begyndelse ret ilde berørt over dens Fremkomst, ved hvilken der jo fra Ministerens Side blev givet til Kende, at der kunde tænkes at være et og andet at rette ved den indtil da benyttede Styrelsesform, og det er maaske ikke uden Forbindelse med denne Fortrydelse, at man heller ikke siden da har fundet Anvendelse for mig ved Sammensætningen af de talrige Kommissioner og Udvalg, der siden har været nedsat. Thi det kan jo ikke nægtes, at mit Arbejde for at faa den nævnte Kommission nedsat ikke omfattedes med Sympati af den daværende Poststyrelse, der heller ikke nærrede nogetsomhelst Ønske om at træffe mig i Kommissionen, og naar jeg alligevel fik Sæde i denne, skyldtes dette alene Indenrigsminister Ove Rode, der fandt det naturligt, at jeg for det rette Forum fik Lejlighed til at fremføre de Anskuelser, som jeg havde gjort mig til Talsmand for bl. a. ved politiske Møder.

Imidlertid blev Kommissionen, trods alt, nedsat. Det vakte straks nogen Opmærksomhed, at Generaldirektøren ikke blev Formand, men maatte nøjes med Næstformandspladsen. Dette kunde endnu den Gang se ud som noget af en Tilsidesættelse, men var kun en ganske naturlig Følge af, at det jo dog var en Styrelsesform, som Generaldirektøren paa Forhaand

havde sagt god for, der nu skulde gøres til Genstand for Behandling. Jeg mener derfor, det var klogt af Indenrigsminister Ove Rode at slaa ind paa en anden Vej, at vælge en helt udenfor staaende Mand til Formand. Valget faldt paa Folketingsmand Klaus Berntsen, der som tidligere Postminister vidstes at omfatte Postvæsenet med stor Interesse og som gammel Parlamentariker maatte anses for særlig egnet til at lede Forhandlingerne, der kunde ventes at blive stormende nok til Tider. Begivenhederne gav Ministeren Ret i denne hans Opfattelse. Formanden ledede Forhandlingerne med megen Dygtighed og Energi, og hans smaa faderlige og retledende Bemærkninger, der snart havde Adresse til denne og snart til hin uden Hensyn til Rang eller Stand, var altid vel pointerede og traf saa godt, at Synderne ikke kom alt for snart igen. Kommissionen tilendebrogte sit Arbejde i Løbet af et halvt Aar, hvad der vistnok den Gang omtrent var Rekord, og afgav en enstemmig Betænkning, der ogsaa nød en meget hurtig og velvillig Behandling i Rigsdagen, saaledes at den nye Lov for Postvæsenets Styrelse kunde træde i Kraft ca. 8 Maaneder efter, at Kommissionen havde begyndt sit Arbejde.

Naar jeg saa udførligt har omtalt denne Kommissions Virksomhed, er Grunden hertil ikke saameget at søge i nogen særlig Glæde fra min Side over, at dens Tilblivelse væsentligst skyldtes mit Initiativ, som deri, at dens Følger — en betydelig Decentralisation med 4 Distrikter, der endnu bestaar, endda i udvidet Form og bestyret af Overpostinspektører — blev en Administrationsform, der i langt større Udstrækning har Rod i og Føling med Postvæsenets lokale Drift, end Tilfældet var tidligere. Det nye decentraliserede System, der nu gennem 10 Aar har staaet sin Prøve, er da ogsaa siden blevet vurderet højt af den samme Generaldirektør, som ved Kommissionens Nedsættelse ønskede status quo ante bevaret, og hans Efterfølger, Generaldirektør Mondrup, der selv kom fra Distriktsstyrelsen, vides at se paa Systemet med de samme Øjne.

Udfra disse Betragtninger kunde jeg vel fristes til indgaaende at omtale de andre Virksomheder, som jeg har haft den Lykke at være med til at skabe, saasom Oplysningskontoret, Postvæsenets Undervisningsvæsen, Personalets Forhandlingsret — ogsaa nu (ene blandt Statens Institutioner) i tekniske Spørgsmaal — Postvæsenets Syge- og Ulykkesforsikring, Kautionsforsikring og nordisk Samarbejde, men det

er jo ikke min Opgave her at skrive hverken Postvæsenets eller Postorganisationernes Historie, og jeg skal derfor kun omtale dem ganske kort, idet jeg overlader til Læseren at tilskrive mig saa lidt eller saa meget af Æren for disse Virksomheders Tilblivelse, som man vil unde mig. Naar man blot vil yde mig den Anerkendelse for mit Arbejde, at jeg har gjort mit bedste, og ikke er gaaet af Vejen for det værste, vil jeg føle mig rigelig betalt.

Jeg skal derfor indskrænke mig til at omtale visse Enkeltheder i Arbejdet, som paa Grund af deres særlige Karakter kan skønnes at have Interesse udover en faglig Kres.

Indtil 1907 var Postkontorerne forsynede med hemmelige Telefonnumre, og det vakte ikke udelt Tilfredshed indenfor Styrelsen, da jeg i Dansk Postblad gjorde gældende, at en til det praktiske Liv saa fast knyttet Virksomhed, som Postvæsenet maatte siges at være, ikke burde trække sig tilbage i ophøjet bureaukratisk Utilnærmelighed, men at det maatte være dets uafviselige Pligt at benytte ethvert Middel til at gøre sig saa nyttigt og brugbart for Offentligheden, som paa nogen Maade muligt, og det gav sig et middelalderligt Præg ved ikke i udstrakt Grad at tage Telefonen i sin Tjeneste. Til den Ende foreslog jeg Oprettelsen af et

postalt Oplysningskontor for København, der skulde bestyres af en særlig egnet, taktfuld, høflig og imødekommende Mand. Den yderligere Motivering er det nu, da Kontoret har virket i en Aarrække — og, efter hvad der almindeligvis siges, virket fortrinligt — ikke nødvendigt at fremkomme med. Kun skal jeg tilføje, at jeg samtidig foreslog, at Kontoret, om det maatte blive oprettet, tillige overtog Behandlingen af ubesørgede Breve, der hidtil var foretaget paa et for Publikum godt skjult Sted. Poststyrelsen ænsede tilsyneladende ikke denne Opfordring til den om at lade Postvæsenet opgive sin fornemme Tilbagetrukkenhed, hvorfor jeg underhaanden fik Pressen interesseret, ja, jeg maa nu bekende, at jeg endogsaa skrev et Par Redaktionsartikler i de københavnske Dagblade. Det hjalp, og Kontoret kom.

Om den Uddannelse, der paa Postkontorerne indtil omtrent den samme Tid gaves Eleverne, har jeg andetsteds berettet. Det maa være nok her at omtale, at Dansk Postforening, da Styrelsen tøvede med at overtage de unge Menneskers Uddannelse, selv tog fat og oprettede et 2 Dages Instruktionskursus i Aarhus og København. Dette Kursus, der havde til Formaal at anvise Deltagerne, hvorledes de bedst skulde tilegne sig de Pensa, som krævedes lært til den

Fagprøve, som dog omsider indførtes, efterfulgtes de to følgende Aar af et Maanedes-Kursus i København. Det overdroges mig at lede dette, antage Lærere m. v. og skaffe Lokaler. Det sidste lykkedes uden Udgift, derved at Kultusministeriet efter Rektor Rafns Indstilling overlod os Metropolitanskolen i Ferietiden.

Endelig overtog Poststyrelsen i 1908 selv Uddannelsen, med de af mig antagne Lærere, og ansatte ogsaa mig — som Tilsynsførende, d. v. s. jeg blev en Slags bedre Pedel. Jeg tilstaar, at jeg havde smigret mig med at have en vis moralsk Ret til at blive Medlem af Kommissionen; men dette gik slet ikke an. Kommissionens Medlemmer valgtes nemlig efter Stilling, der ikke gærne maatte være under en Kontorchefs. Der udnævntes saaledes efter det Je. K. Lauritsenske »System Søm« to Kontorchefer, Overpostmesteren i København og en Overpostinspektør. Heller ikke Stillingen som Kommissionens Sekretær kunde gives en inferior Postekspedient. Det blev en Fuldmægtig i Generaldirektoratet, der iøvrigt baade var en elskværdig og flink Mand, men som dog ikke kunde frigøre sig for den paa Bjerget raadende Opfattelse, at hans vigtigste Opgave var at holde den Tilsynsførende nede, noget som Kommissionsmedlemmerne for Resten godt selv kunde be-

sørge. Men naturligvis, naar de tog Sekretæren med, saa var de altid én til. Og det skal siges, at de var nidkære nok. Ikke saaledes at forstaa, at der skulde samarbejdes med den Tilsynsførende. Men der skulde passes paa ham. Jeg har saaledes i de 12 Aar, jeg fungerede som Tilsynsførende, ikke i et eneste Tilfælde erholdt Svar paa de ugentlige Indberetninger, jeg skulde indsende om Elevernes Forhold, men jeg har Snese af Gange haft den Ære at blive inspiceret Kl. 8 om Morgenen, paa hvilken Tid jeg efter Instruksen skulde være tilstede for at paase, at alle Eleverne havde givet Møde. Og da det aarlige Elevkursus faldt i de tre Maaneder Januar—Marts, og jeg boede i Gentofte, hvortil der den Gang ikke gik Sporvogn, vil man kunne forstaa, at jeg i de første Aar — senere fik jeg mere Spillerum — havde tre behagelige Vintermaaneder. Hvad der vilde være sket med mig, om de 5 Rektorer ikke til enhver Tid havde fundet mig paa Pletten, drømmer jeg endnu onde Drømme om.

Men at selv ældre og fremragende Mænd kan drømme sig tilbage til Skolebænken, naar de er bleven Ledere af en Institution af et saa alvorligt Præg som dette Kursus, fik jeg en levende Forestilling om en Dag, da jeg vilde søge Kommissionens Formand og saa mødte ham i fuld

Fart ned ad Generaldirektoratets Trapper, ud til Friheden og Lyset, Kl. 1 om Eftermiddagen. Thi da jeg spurgte ham, om jeg kunde faa en Samtale med ham, svarede han skælmsk og underfundigt: »Jeg skal først ud og besørge et Par Ærinder. Kiørboe (Generaldirektøren) er her ikke idag.« Hvorefter han ilsomt forsvandt. Hvor gærne vilde jeg ikke blot en enkelt Januar-morgen, naar jeg ved 6 Tiden skulde op og paa Kursus, have kunnet berolige mig selv med de Trøstens Ord: »Mine Rektorer kommer ikke i Dag; jeg lægger mig igen.« Men ak, det skete aldrig, thi de var 5 Mand høj og kunde saa herligt fordele Vagterne imellem sig.

De første Forhaandssamtaler om Forhandlingsret for Told- og Trafiketaternes Personale førtes af Toldinspektør Ivar Berendsen og mig med daværende Indenrigsminister P. Munch. Jeg kan nu, saalænge efter, godt afsløre for mine Arbejdsfæller i Postvæsenet, som saa stærkt insisterer paa, at Personalet bør være repræsenteret i Forfremmelsesraadet, at Dr. Munch ved denne Lejlighed antydede, at han, saafremt der indførtes Forfremmelsesraad, godt kunde tænke sig, at Personalet blev repræsenteret. Men her til svarede jeg, at jeg vidste mig i Overensstemmelse med min Forenings Repræsentanter, naar jeg ikke ønskede at modtage et saadant Tilbud.

Forfremmelsesraadet ønskede jeg meget gerne indført — og det har jeg siden virket for i Postkommissionen af 1915 — men jeg kunde ikke tænke mig, at nogen Forening kunde staa sig ved at være repræsenteret. Det stod saaledes for mig — og det gør det fremdeles — at Personalets Repræsentant altid maatte komme galt af Sted. Sæt f. Eks., at der er 30 Ansøgere til et Embede, og man i Raadet enes om, at Nr. 25 er den i enhver Henseende bedst kvalificerede. Saa bliver naturligvis de 24 oversprungne Ansøgere meget vrede, og denne Vrede kan de nu rette mod Forfremmelsesraadets Medlemmer, der bærer den med Fatning, fordi de selvfølgelig, som de hæderlige Mænd, man dog maa gaa ud fra, de er, har handlet efter bedste Overbevisning. Men hvorledes vil det gaa med Personalets Repræsentant? Han kan ikke forsvare sit Standpunkt overfor Angriberne paa det Møde, hvortil han uvægerlig vil blive indkaldt for at stande til Rette. Thi Raadets Forhandlinger maa nødvendigvis være hemmelige. Og bryder han sin Tavshedspligt, kan han ikke længere være Medlem af Forfremmelsesraadet. Men bryder han den ikke og saaledes ikke kan føre noget effektivt Forsvar for den skete Udnævnelse, vil hans Dage som Repræsentant ogsaa være talte.

Saaledes omtrent ræsonnerede jeg den Gang, og der er egentlig ikke senere anført noget fra de af mine Kaldsfæller, som stiller Krav om Repræsentation, der har kunnet overbevise mig om, at min Opfattelse var urigtig. Dr. Munch og Ivar Berendsen gav mig Ret, og Spørgsmaalet blev jo iøvrigt ikke aktuelt den Gang.

Det blev derimod Spørgsmaalet om Forhandlingsretten, den der blev Tjenestemændenes Grundlov.

Jeg husker en morsom Episode ved en Forhandling mellem 3 af Ministeriets Medlemmer — Finansminister Dr. Edv. Brandes, Indenrigsminister Dr. P. Munch, Trafikminister J. J. Jensen-Onsted — de fire Generaldirektører m. fl. paa den ene og en Repræsentation fra Told- og Trafiketaternes Centralorganisationer paa den anden Side. Dr. Munch præsiderede og fremlagde et Udkast, som diskuteredes uden synderlig Velvilje fra Administrationschefernes Side. Dr. Munch foreslog da at nedsætte et Udvalg, bestaaende af to Generaldirektører og to Organisationsmænd. Men det kunde ikke lade sig gøre. Samtlige Generaldirektører havde saa travlt, saa travlt, det var ganske umuligt for dem at faa Tid til at tiltræde et saadant Udvalg. Ganske umuligt! Saa hviskede Stationsforstander Diechmann, der paa dette Tidspunkt

var Formand for Embedsklassernes Centralorganisation, til Dr. Brandes, ved hvis Side han sad: »Mon det ikke vilde hjælpe, hvis Finansministeren traadte ind i Udvalget?«

Dr. Brandes svarede smilende »Jo, eller Dr. Munch!« og foreslog hviskende denne at træde ind. Dr. Munch greb straks Tanken og erklærede højt, at han gjerne selv skulde tiltræde Udvalget og lede Forhandlingerne der. Aa, hvor det hjalp! Udvalget blev straks dannet — og Forhandlingsretten blev til.

Saa skal jeg endelig omtale Kautionsforsikringssagen med et Par Ord, ikke saa meget for at skildre denne Udvikling, der ikke er væsentlig forskellig fra de andre Fremskridt, som saa Lyset ved Tjenestemand-Organisationernes Initiativ i disse Tider, som for endnu en Gang at kaste et Strejflys henover Forholdene i den røde Bygning efter Systemskiftet.

Embedsmændene skulde den Gang stille Kautionsfor de dem betroede Oppebørsler, Postmestre i de største Embeder endda ikke mindre end 20,000 Kr., som enten kunde stilles gennem Selvskyldnere, gennem et privat Forsikrings-selskab, eller ved at deponere Kautionen konstant i Finansministeriet.

Da nu Forholdet tilmed var saaledes, at Postmestrene personlig indestod for de Penge

og Værdier, der betroedes i de af dem privat antagne Assistenters Hænder, vil man kunne forstaa, at Kautionen let blev mere end en Form-sag, og den førstnævnte Maade at stille Sikkerheden paa blev derfor ikke videre benyttet. Heller ikke var det paa nogen Maade almindeligt at deponere den store Sum, idet dette kun var en daarlig Kapitalanbringelse, og det til-lige var og fremdeles er højst ualmindeligt, at Statens Embedsmænd disponerer over en saa-dan Sum. Tilbage blev da Forsikringen. Og vel virkede denne godt, men i Dansk Postforening regnede vi dog ud, at de Forsikringspræmier, Selskabet indkasserede, ligesaa godt kunde tjenes af os selv, og vi indgav derefter et Andra-gende til Finansministeriet om Tilladelse til selv at oprette en Kautionsforsikringsforening. Dette Andragende omfattedes til en Begyndelse med megen Velvilje af Departementschef Jeri-chow, men efterhaanden kom der adskilligt i Vejen, som forhalede Sagen. Saaledes fandt en Del af Foreningens Medlemmer, at Planen vel burde realiseres, dog ikke af Foreningen, men af en snevrere Sammenslutning af Medlemmer, som til den Ende traadte sammen og straks no-minerede den ny Kautionsforsikrings Formand og Forretningsfører. Til den sidstnævnte Stil-ling udpegede man med overordentlig Snedig-

hed en Fuldmægtig i Finansministeriets 2. Revisionsdepartement, saa var man da, mente man, paa Forhaand sikker paa dettes Velvilje og Hjælp. Og saa skulde man nok vise Hr. Jacob Andersen, sagde Separatisternes Leder, Postekspedient Harms, at en Henvendelse til Myn-dighederne, holdt i en rolig og høflig Form, vilde blive behandlet lige godt, hvad enten den kom fra nogle enkelte Mænd eller fra den store Forening. De enkelte Mænd gjorde imidlertid Regning uden Vært, d. v. s. de tænkte ikke paa, at netop Jerichow var en Tilhænger af Organisationernes Supremati i Forholdet overfor Medlemmerne. Og vel var han et Øjeblik noget desorienteret overfor den separatistiske Henvendelse, som naturligvis stilledes i den mest rosenfarvede Belysning af hans egen Fuldmægtig, men det faldt mig dog ikke vanskeligt at faa ham til at henlægge den, indtil Dansk Postforening havde tilendebragt en udførlig Motivering for sit Andragende. Og ved en Henvendelse til Indenrigsminister Sigurd Berg og Finansminister Vilh. Lassen lykkedes det hurtigt at vinde Terræn for Organisationens Ønske om at overtage Forsikrings sagen. Men saa gik der Kancelli i den; den begyndte at blive gammel og graa paa den Hylde, den var lagt hen paa. Maaske bidrog hertil ikke mindst den hæftige

Forbitrelse, der havde grebet det gamle Kautionsforsikringsselskab, og som gav sig Udslag i meget vrede Artikler fra Selskabets Formand, v. Haarst.

Man har mange muntre Historier om Datidens Liv i den røde Bygning. Og jeg føler mig ikke helt overbevist om, at de samme Historier, trods Systemskifte o. s. v., ikke kan fortælles endnu med nogen Ret. En af de skønneste stammer fra Kultusministeriet eller den Del af dette, som nu kaldes Kirkeministeriet. Naar en Skrivelse, fortaltes det, som indeholdt Besværing over et eller andet Forhold, kom til dette Departement, blev den straks henlagt i Arkivet, som populært benævnedes »Kirkegaarden«. »Har Sagen nemlig ikke«, sagdes der som Forklaring paa denne Fremgangsmaade, »saa megen Livskraft i sig, at der bliver rykket for den, er den slet ikke en Besvarelse værd.«

Naturligvis er det mildest talt en Overdrivelse, at Sagerne skulde blive undergivet en saadan Behandling, men den Sag, der her er Tale om, syntes virkelig at være bleven begravet. Saa meget mere frisk og ubureaukratisk var den Ekspedition, den blev underkastet, da de to fornævnte Ministre først tog den i deres Hænder. Hermed gik det saaledes til.

Da jeg efter flere Maaneders Ventetid be-

frygtede, at Andragendet var bleven stedt til Hvile, gik jeg op til Indenrigsminister Sigurd Berg og besværede mig herover. Indenrigsministeren syntes med mig, at Sagen var god og ligetil, og han raadede mig til at gaa til Finansministeren, Vilh. Lassen, til hvem han bemyndigede mig at sige, at Indenrigsministeriet gerne saa den gennemført. Vilh. Lassen indtog det samme velvillige Standpunkt og anbefalede mig at gaa i Departementet for der at skrive et Par Ord, som kunde foranledige, at Sagen atter blev taget frem og omgaaende ekspederet.

Jeg forstaar godt, at en saadan Ekspresbesørgelse maatte vække den største Forbavselse og Uro i den hæderværdige Institution, i hvilken jeg nogle Minuter efter som de to Ministres overordentlige Gesandt indfandt mig. Departementschefen var ikke til Stede, men hans nærmeste Stedfortræder, Kontorchef H. Steenberg, traf jeg, og for ham fremførte jeg mit Ærinde. Han blev aldeles konsterneret. »Ja, men det kan man da ikke!« udbrød han fortvivlet. »Der maa da en Ekspedition i Sagen.« »Finansministeren ansaa det for tilstrækkeligt, at jeg her paa Stedet nedskrev et Par Ord til Sagens Genrejsning«, svarede jeg. »Her paa Stedet!« sagde den nu ganske lammede Kontor-

chef, »hvorledes skal det gaa til? Har De Papir og Skriveremedier med Dem, og har De et Sted, hvor De kan sidde?« »Jeg har ingen af Delene, men jeg kan vel faa det her?« »Her! I mit Kontor? Vil De da sidde paa min Plads?« Før jeg endnu havde faaet sagt, at det kunde jeg godt tænke mig for en Stund, kom Departementschef Schlichtkrull ind ad Døren. Overfor ham gentog Kontorchefen nu den uhørte Anmodning og sluttede med i en krænket Tone at udbryde: »Og saa vil han sidde ved *mit* Skrivebord!« Men Departementschefen var slem nok mod sin gamle Medarbejder til med et maliciøst Smil at sige: »Naa, saa kan Hr. Andersen jo sidde ved mit! Og lad os ekspedere Sagen i Dag, saaledes som Ministeren ønsker det.« Dette skete, og Bemyndigelsen blev givet, hvorefter Kautionsforsikringsforeningen virkede paa den bedste Maade, indtil Kautionsforpligtelsen bortfaldt ved den tidligere omtalte Lov af 1916 om Postvæsenets Styrelse.

*

*

*

Forinden jeg forlader dette Afsnit, vil jeg gerne i korte Træk omtale det skandinaviske Samarbejde, der i postal organisatorisk Henseende indledes ved Aarhundredets Begyn-

delse, og som afbrødes i Unionskrisens Dage for saa at genopstaa i 1911.

Det norske Postmandslag afholdt et stort Møde i sidste Halvdel af August Maaned 1900, til hvilket der bl. a. var udstedt Indbydelse til den nystiftede »Dansk Postforening«. Da jeg fandt det ønskeligt, at i hvert Fald Dansk Postblads Redaktion var repræsenteret ved dette Møde, forespurgtes Generaldirektoratet, om der ikke var Mulighed for at give et Stipendium eller to til Foreningen.

Men Svaret blev et blankt Afslag. Saa rejste jeg paa egen Regning — dog at D. F. D. S. var mere forstaaende end Generaldirektoratet for Postvæsenet og bevilgede mig fri Rejse paa Overpostmester Kiørboes Henstilling derom — og et Antal andre Posttjenestemænd her fra Landet gjorde det samme. Der hændte saa det paa Mødet, at der blev stillet Forslag om, at Posttjenestemændene i de tre nordiske Riger skulde forsøge at interessere deres respektive Poststyrelser for Tildeling af Stipendier til nordiske Postmøder i Fremtiden. Dette Forslag blev straks imødegaaet af den gamle Postmester Charles Friis fra Horsens, som slet ikke kunde tænke sig, at i hvert Fald den danske Poststyrelse vilde indlade sig herpaa. Jeg tog da Ordet og udtalte min levende Forbavselse over

denne Udtalelse, idet jeg ganske vist selv havde erfaret, hvor vanskeligt det var for Organisationens Mænd at faa Stipendium, idet et saadant uden Motivering var nægtet mig, der som Redaktør af vort Fagblad dog maatte siges at have en naturlig Adkomst dertil, men paa den anden Side var det dog vistnok saaledes, at netop Hr. Friis selv havde modtaget 200 Kr. for at kunne overvære dette Møde, af hvilken Grund var jeg ude af Stand til at sige, da Postmester Friis intet repræsenterede, med mindre det da skulde være den altid overfor os aarvaagne Styrelse.

Disse Udtalelser svarede Postmester Friis ikke paa, og jeg tror hans Udtalelser af den hjemmeværende Poststyrelse siden blev opfattet som en slem Ubehændighed. Derimod havde min Oplysning den direkte Følge, at en af den norske Poststyrelses Bureauchefer efter Mødet kom hen til mig og næst at udtale sin Forundring over den danske Poststyrelses Holdning overfor mig i denne Sag, tilbød mig Fripas til Rejser med de norske Statsbaner og Postdampskibe, forsaavidt der var postale Forhold, jeg ønskede at studere i Norge. Jeg modtog med Tak dette elskværdige Tilbud og begav mig nogle Dage efter ad Jernbanen til Otta og videre derfra gennem Gudbrandsdalen over Veb-

lungsnæs og Molde til Bergen. Paa Dampskibsturen mellem de to sidstnævnte Byer havde jeg, da der billetteredes, forevist Styrmanden en Skrivelse fra Det norske Arbejdsdepartement, i hvilken jeg anbefaledes til fri Rejse overalt i postførende Dampskibe. Styrmanden gik med Skrivelsen og kom noget efter tilbage med den, idet han samtidig meddelte mig, at Sagen var i Orden. Jeg syntes nu, at jeg skyldte Kaptajnen at hilse paa ham og gik derfor op paa Kommandobroen, efter først at have sendt mit Visitkort op til ham. Da jeg kom derop, stod Kaptajnen med Kortet i Haanden og spurgte mig brat og uden Formaliteter af nogen Slags: »Naa, hvad skal jeg med det?« Jeg forstod, at jeg havde gjort i Nælderne, idet Styrmanden rimeligvis havde afgjort Sagen paa egen Haand, og jeg gav derefter et kort Referat til bedste, at jeg havde været til Postmøde i Christiania og nu vilde sige ham Tak for Rejsen o. s. v. Men den barske Søgut afbrød mine Forklaringer med at udbryde: »Jeg tror fa'en hakke mig det er postmøte hver anden dag, jeg.« Saa vendte han sig om, og jeg tøflede af.

Ankommen til Bergen opsøgte jeg Postmester Schøning — senere Statsraad i Hagerups Ministerium og nu Postmester i Oslo — i hvem jeg fandt en overordentlig kultiveret og

dygtig Embedsmand, der med stor Velvilje lod mig tilflyde alle Oplysninger om det store Postkontors Drift og som, da han udspurgte mig om min Rejse og fik fortalt min lille Oplevelse med den norske Kaptajn, indigneret udtalte, at han skulde tale et Alvorsord med denne.

Postmester Schøning, der trods sine halvt-hundrede Aar saa meget ungdommelig ud, havde en Gang prøvet det samme som hans store Bysbarn Ludvig Holberg, at blive antaget for en Dreng. Som bekendt fik Professor Holberg engang udstedt et Pas, hvori det hed: »Laisser passer et repasser le garçon Ludvig Holberg.« Postmester Schøning kørte en Gang paa Kælke ned ad en af Byens Gader. En Politikonstabel kom til og følgende Samtale udspandt sig:

»Du maa ikke kjøre her gutten min.«

»Jeg er ingen gut!«

»Er du ikke gut! Hvad er du da?«

»Jeg er postmester i Bergen.«

»Jasaa! er du det? Saa maa du nok gaa med paa stationen.«

Det gjorde Postmesteren, men Situationen blev jo ikke saa god for Politikonstabelen, da Politifuldmægtigen modtog Delinkventen med disse Ord: »Hvad skylder vi æren av postmesterens nærværelse?«

Jeg har lejlighedsvis siden spurgt Postmester

Schøning, om Historien var ægte. Han syntes ikke, han rigtig kunde genkende den, men noget om det var der nok.

Medens jeg er ved at fortælle Anekdoter om Broderrigernes prominente Postmænd vil en saadan fra Malmø maaske kunne glide med. Ved et Besøg, jeg en Gang med den svenske Generalpostdirektør Krusenstjernas Tilladelse aflagde paa det den Gang højst moderne Postkontor i denne By, blev jeg vist rundt af Postdirektør Wiinroth, som havde indrettet Kontoret efter sit eget Hoved med megen Dygtighed, men ogsaa med stor Originalitet. Saaledes lagde jeg Mærke til, at han i sit eget Kontor havde arrangeret sig paa følgende Maade. Det bankede paa Døren. Postdirektøren trykkede paa en Knap i Skrivebordet, ved hvilket han sad. Straks faldt en Klap ned i Døren, gennem hvilken han uden at rejse sig kunde se, hvem det var, der bankede. Beroliget trykkede han paa en ny Knap, og Døren gik op. Wiinroth var ogsaa original paa anden Maade. Blandt meget andet bemærkede jeg ved vor Gang gennem de forskellige Afdelinger, at han sagde »du« til Postbudene. Da jeg tillod mig en Bemærkning om denne patriarkalske Facon, svarede Postdirektøren: »Ja, jag antar dom när de äro pojkar. Och om de ej äro duktiga, skickar jag av dom,

sedan jag prøvat dom någon tid. Ifjol avskedade jag fyra.«

»Var de da ikke brugbare?« spurgte jeg.

»Nej, dom røkte.«

»Er det da forbudt?«

»Ja, den pojke som røker, han ljuger också, och den som ljuger han kommer också att stjåla. Och det är rätt, ty dom blevo alla fyra häktade.«

»Men kunde dette ikke netop have sin Aarsag deri, at de kom ud af deres Erhverv?«

»Tja, det frågade också generaldirektør Krusenstjerna. Men jag håller nu på, att det var rökningen, som gjorde det.«

Blandt de mange dygtige og elskværdige svenske Embedsmænd, jeg i Tidens Løb har lært at kende, stod ingen mit Hjerte nærmere end den gamle, dygtige og chevalereske Postmester i Uppsala, Ernst Wennstrøm, som jeg lærte at kende paa det første nordiske Postmøde i Stockholm i 1903 — han var den Gang Postdirektør og Chef for »østra distriktet«, men gik af Helbredshensyn over til det under ham som Distriktschef hørende, men mindre anstrængende Embede som Postmester i Uppsala. Wennstrøm var højt anset saavel i Postvæsenet som i vide Krese udenfor dette, Æresmedlem af den »Nation« ved Universitetet i Uppsala, han som Student havde tilhørt, og Formand for den

svenske Postmesterforening. Da han baade var meget velhavende og ugift, kunde han tillade sig at leve paa en betydelig større Fod, end de fleste af hans Kolleger kunde det. Og mange er de af hans danske Venner, der skylder hans Minde Tak for udvist Gæstfrihed. Et lille Træk, som er betegnende for den stilfærdige og taktfulde Maade, paa hvilken han udøvede denne Gæstfrihed, er følgende.

Som en Opmærksomhed mod den gamle, fine Mand, og som en officiel Kvittering for altid beredvillig Modtagelse af de efterhaanden mange danske Posttjenestemænd, der i Tidens Løb havde gjort Studier ved det af ham selv indrettede smukke og moderne Postkontor, blev han, der i 1911 blev Ridder af Dannebrog, en Gang i Krigsaarene beæret med et officielt Besøg af den svenske Generalpostdirektør, Juhlin, og af den danske, Kiørboe. Meddelelsen om de to Herrers Ankomst blev givet ham telefonisk samtidig med, at de udbad sig hans Nærværelse ved en Frokost paa Hotel Gillet. Postmester Wennstrøm var egentlig ikke tilfreds med dette Arrangement, fordi han gjerne selv vilde være Vært, men da han indsaa, at man netop havde villet undgaa dette for ikke at sætte ham i Forlegenhed i den, hvad saavel Spise- som Drikkevarer angik, saare vanskelige Tid, modtog han

Indbydelsen med Tak, men tog alligevel i al Stilhed Arrangementet i sin Haand. Han gik nemlig ned paa Hotellet, hvor han ved en Konference med dettes Direktør overbeviste sig om, at det kun kunde blive en pauver Frokost, de høje Herrer kunde faa. Saa gik der store Kurve med alskens Herligheder fra hans vel-forsynede Forraadskammer til Hotellet, og Resultatet blev glimrende. I hvert Fald husker jeg, at Generaldirektør Kiørboe efter sin Hjemkomst med Undren fortalte mig om det rige Land, Sverige alligevel maatte være, naar et Hotel i en By som Uppsala kunde opvarte med et Frokostbord som det, han ved den nævnte Lejlighed var bleven præsenteret for, og som bugnede af alle mulige delikate Konserver, Vin, Øl, Aalborg-Akvavit og Likører. Først senere fik jeg Forklaringen paa denne Gaade — ikke af Wennstrøm, men af andre svenske Venner, som morede sig meget over det udøvede fromme Bedrag.

*

*

*

Ved det foran nævnte norske Postmøde i 1900 bestemtes det, at der skulde søges iværksat almindelige nordiske Postmøder, og som det første af disse indkaldte da den svenske Post-

organisation i 1903 til et Møde i Stockholm. Episoden fra Kristiania havde imidlertid haft Tid til at gøre sin Virkning, og der gaves nu danske Postmænd, som ønskede at deltage, Stipendier i udstrakt Grad. Og da Generaldirektør v. Krusenstjerna selv overtog Ledelsen af Mødet, blev dette ogsaa i den danske Poststyrelse omfattet med en relativ Velvilje, der dog ikke strakte sig saa vidt, at den kunde faa sig til at afsende en telegrafisk Hilsen. Først da v. Krusenstjerna paa Mødets Vegne sendte telegrafiske Hilsener rundt, kom ogsaa den danske Poststyrelse til sig selv og sendte — om end altsaa post festum — sine bedste Ønsker for et godt Resultat. Den daværende Overpostmester Kiørboe var »Ordførende« og jeg Sekretær for de danske Deltagere. Mødets Generalsekretær var den unge Postekspeditør Erik G. Lannge, der siden skulde komme til at spille en meget fremtrædende Rolle i det svenske Postvæsen, idet han allerede i sit 36' Aar blev udnævnt til Postdirektør for »mellarste distriktet« — dette Distrikt er ca. 47,000 km² stort, altsaa en Del større end hele Danmark — og som ved sit fremragende dygtige Arbejde ikke mindst ved Postvæsenets Undervisningsvæsen, men ogsaa i forskellige store og vigtige Kommissioner har bidraget meget til det svenske Postvæsens høje Standard. Men

desuden har han baade i Skrift og Tale virket for nordisk Samarbejde — han er saaledes Stifter af Tidsskrift för postväsendet, der fra 1919 er gaaet over til under Navn af »Nordisk Posttidsskrift« og med Lannge som Hovedredaktør at blive et af de tre nordiske Poststyrelser understøttet Tidsskrift, om hvis Betydning jeg skal afholde mig fra at udtale nogen Mening, da jeg er dets Redaktør for Danmark, men om hvis Formaal jeg i hvert Fald kan sige, at det er at sammenbinde de nordiske Landes Postvæsener i fagligt Samarbejde. I dette Arbejde var og er Lannge Sjælen, og jeg gør mig ikke skyldig i nogen Overdrivelse, naar jeg siger, at ingen nordisk Postmand har gjort et saa stort, uegennyttigt og godt Arbejde for dette Formaalets Fremme, som Erik G. Lannge.

Denne hans Kærlighed til nordisk Forstaaelse, Venskab og Samarbejde, fornægtede sig heller ikke i de stormfulde Unionsopløsningens Aar. Som man vil erindre gik Dønningerne herfra viden om Lande og naaede ogsaa Danmark og derved det danske Postvæsen. Paa Mødet i Stockholm bestemtes det, at der skulde afholdes regelbundne nordiske Postmøder, næste Gang i København i 1906. Men da det var kommet os herhjemme for Øre, at de svenske Postmænd ikke syntes gunstigt stemte for Aftalens

Overholdelse, blev jeg, der var valgt til Sekretær i »Bestyrelsen for det andet nordiske Postmøde«, i December 1905 sendt til Stockholm for der ved underhaands Samtaler at undersøge Stemningen. Som Følge af de Oplysninger, jeg ved denne Lejlighed modtog, opsattes derefter Mødets Afholdelse til Sommeren 1907. Men atter gjort bekendt med, at den ugunstige Stemning ikke kunde siges at være borte, sendte Bestyrelsen mig igen til Stockholm i Marts samme Aar med det Hverv denne Gang at faa et bestemt Svar fra de svenske Postmænds Organisation.

Det blev, hvad man i daglig Tale kalder en Afbrænder. Ikke blot vilde »Posttjänstemännens förening« ikke deltage i det planlagte Møde, men den ønskede end ikke at sende Delegerede til København for der, i Forening med norske og danske Delegerede, at drøfte Muligheden for Afholdelsen af nordiske Postmøder i Fremtiden. Dette Afslag var saa meget mere bemærkelsesværdigt, som Forslaget om et Delegeretmøde fremførtes paa Indenrigsministerens (Sigurd Bergs) Vegne og var ledsaget af dennes Indbydelse til de eventuelle Delegerede til at være den danske Stats Gæster under Opholdet i København.

Straks ved min Ankomst til Stockholm syntes Stemningen mig ikke ugunstig. Erik G.

Lanngge var som sædvanlig venligt forstaaende, og Generaldirektør Krusenstjerna udtalte, at han, efter den hensynfulde Maade paa hvilken vi fra dansk Side havde optraadt, saa at vi endog saa havde udskudt Mødet et helt Aar, personlig vilde love at komme til Stede, og han vilde anbefale enhver, der spurgte ham, at gøre det samme. Ogsaa Bestyrelsen for Stockholmer-Afdelingen af »Posttjänstemännens förening« syntes velvilligt stemt. Den gav mig ikke noget egentligt Svar, fordi den først skulde afholde Medlemsmøde, men den indbød mig og en Rejsefælle til Souper paa en stockholmsk Restauration. Der var dækket til 60 Personer, men udover Bestyrelsens 5 à 6 Medlemmer kom der ingen. Vi ventede omtrent en Time, saa tog jeg Tyren ved Hornene og foreslog, at vi opgav enhver Tanke om at se Foreningens Medlemmer og indskrænkede os til at holde en lille picknick, vi 7 à 8, som var samlede. Mod nationale Rørelser nyttede det ikke at kæmpe, og jeg betragtede mig paa ingen Maade som brøsthouden ved den stedfindende Demonstration. Mine svenske Kolleger syntes lettede ved mit Forslag, som udførtes, og vi havde en meget fornøjelig og behagelig Aften med hverandre.

Medens der nu sattes en Afstemning i Gang mellem Foreningens Medlemmer rundt om i

Sverige, rejste jeg til Kristiania, hvor Forslaget og Indenrigsministerens Indbydelse modtoges. Men kort efter min Hjemkomst til København kom — som det var at vente — Svenskernes Afslag.

Jeg redegjorde nu i Dansk Postblad for Sagens Forløb paa saa stilfærdig en Maade som muligt og havde da ogsaa den Tilfredsstillelse at modtage Anerkendelse herfor, bl. a. en Skrivelse fra et af den svenske Tjenestemandsförenings førende Medlemmer, nuværende Postmester i Helsingborg, C. H. Wulff, i hvilken det hedder:

»Ærade Herr Redaktør.

Jag känner mig manad att bringe Eder ett uppriktigt och hjärtligt tack för det hänsynsfulla sätt, på hvilket Ni i Eder tidning meddelat danska posttjänstemännens uppfattning om, hvad som förekommet med anledning af det Eder tillkommande uppdraget att vidtaga åtgärder för åstadkommande af ett andra nordiskt postmöte.

Den lugna reserverade ton, som genomgår hela framställningen har gjort ett synnerligen godt intryck bland posttjänstemännen i Stockholm. Vi tro oss dessutom finna att, oaktadt Ni haft massor af obehag och kostnader för de af Eder vidtagna åtgöranden,

Ni ändå icke skulle ställa Eder afvisande, om tanken på nya sammenkomster af Nordens postmän ännu en gång skulle söka förverkligas. Det sista stycket i uppsatsen tolka vi nämligen så, att det är *endast initiativet* till ett nytt möte, som Ni frånsagt Eder.«

Men en danskfödd, mig iövrigt ubekendt Postekspeditör Carstensen for i Hårnisk og slog et drabeligt Slag mod den Maade, paa hvilken jeg havde røgtet min Opgave. Bl. a. fandt han ud af, at jeg havde søgt at faa Generaldirektør Krusenstjerna til at misbruge sin Stilling til »genom olämplig påtryckning tvinga den svenska posttjänstemannekåren till officiel deltagande i ett för den motbjudande möte.« Dette var jo rene Ord for Pengene, men de forekom mig ikke egnede til Besvarelse. Jeg indskrænkede mig derfor til at sende en Fremstilling af Sagen til Foreningens Formand, Postmester Thure Wikander i Kristianstad, og betragtede dermed Sagen som afsluttet fra dansk Side. Men de nordiske Postmøder var samtidig indtil videre gaaet ud af Sagaen, og det gjaldt derfor om at finde en modus, paa hvilken det bristede Samarbejde kunde genoptages. En saadan troede jeg at kunne paapege, da Centralpostbygningen i København i 1911 skulde indvies,

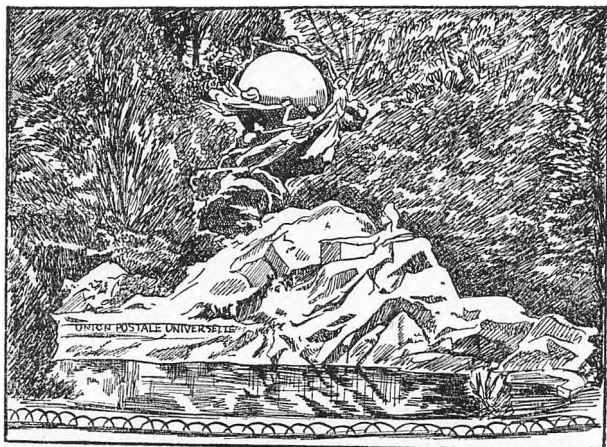
og jeg henstillede derfor til Generaldirektør Kiørboe, at han indbød Repræsentanter fra de norske og svenske Postorganisationer til at deltage i Aabningsfestlighederne. Generaldirektøren gik beredvilligt ind paa denne Plan, de indbudte Foreninger lod sig repræsentere, og Isen var brudt. Siden er Møderne genoptagne, og Forholdet mellem alle de nordiske Lande er nu atter saavel i postteknisk som i organisationsmæssig Henseende ypperligt. Personlig tilskriver jeg disse Møder som i det hele Samarbejde paa faglig Grund og gensidig Udveksling af Tanker og Meninger den største Betydning, et Led, som de er i den moderne og mere praktiske Skandinavisme end hin gamle fra Studenterforeningen med Plougske Viser og Digterkroning i Uppsala Domkirke. Alt dette var kønt nok, og vi har vel alle følt vore Hjærter banke i Takt med de skønne Digterord, hvad enten disses Ophav var en Puncheballe i »Slavekirken« eller lød fra Domkirkens Kor, men Tiden vil noget mere, den vil Handling, praktiske Udslag af Samarbejde paa økonomiske, intellektuelle og organisationsmæssige Omraader. Og ud fra denne Opfattelse maa vi ogsaa se vore egne Vinnever. Jeg er ikke Pessimist og er ikke bange for Folkets Selvbestemmelsesret i dens yderste Konsekvenser. Og jeg mener, at

vort Folk er blevet rigere, lykkeligere og mere modent ved det mere udvidede Selvstyre, ved Arbejder- og Tjenestemandsoorganisationernes Vækst og Fremgang, ved Husmandsbevægelsen og ved Kvindernes Ligeberettigelse med Mændene.

Saa optimistisk ser jeg endnu paa Udviklingen i vort Land.

JOSEPH MICHAELSEN
OG VERDENSPPOSTFORENINGEN

Verdenspostforeningens Monument

Den i Sverige höjt ansete Politiker, *v. Kru-sensstjerna*, der efter i henved 12 Aar at have været Civilminister blev Generalpostdirektør, udtalte ved det 1. nordiske Postmøde i Stockholm den 27. August 1903 bl. a. følgende:

»Posten er till sin natur mer än någon annan statsinstitution — jag undantager då möjligen dens tvillingsyster telegrafan — internationell. De postala skrankorna olika länder emellan nedbrytas allt mer och mer genom Stephans snillrika, storartade verk och världspostunionens inrättande; och vi kunna vara lugne för att, huru än strömningarna på andra områden af statslifvet må gå, inom det postala åtminstone några kinesiska murar mellan de olika nationerna hädenefter äro omöjliga.«.....

Og Kejser Wilhelm II skrev paa det Fotografi, han overrakte Staatssekretär des Reichs Postamts, Dr. v. Stephan, paa dennes 60 Aars Fødselsdag den 7. Januar 1891 følgende Ord:

»Die Welt am Ende des 19. Jahrhunderts steht unter dem Zeichen des Verkehrs!«

I begge Citater vil man finde den mest uskrømtede Anerkendelse af Trafikvæsenets eminente Betydning, og af dem begge fremgaar det, at Æren for i hvert Fald Postvæsenets hæderfulde Løsning af sin Kulturopgave tillægges den berømte tyske Rigspostminister.

Og med Rette. Der kan ikke rejses Tvivl om, at Historien gennem Tiderne vil bevare de store Reformatorer og Organisatorer Rowland Hills og Heinrich v. Stephans Navne blandt de Størstes. Men vort lille Land har Æren af at have fostret en Mand, hvis Navn bør mindes med Hæder i denne Forbindelse.

Da jeg i 1904 skrev en Afhandling om det danske Postvæsen i Dansk Portrætgalleris I. Bind, paatrængte Spørgsmaalet om det danske Postvæsens Prioritet i Verdenspostforeningen sig, fordi det var mig bekendt, at en dansk Mand, Joseph Michaelsen, fra visse Sider var bleven nævnt som den intellektuelle Ophavs-

mand til de Ideer, der foranledigede Oprettelsen af denne for Kulturen saa betydningsfulde Forening. Og jo mere, jeg fordybede mig i Studiet af de foreliggende Aktstykker og Artikler fra den Tid, jo mere blev jeg overbevist om, at den danske Postadministration ved bevidst at fortie eller forkætre Joseph Michaelsens Virksomhed i den nævnte Henseende, havde begaaet Uret overfor ham og ikke tjent danske Interesser i det internationale Samkvem.

Jeg betragtede det derfor som min Opgave offentligt at paapege det Forhold, hvori Joseph Michaelsen stod til Verdenspostforeningens Dannelse, og nærmere at belyse den Paternitet, som han selv paastod at have, eller den Prioritetsret, som Svenskerne med et mere nøgternt Udtryk tilstod ham deri.

Det maa maaske være mig tilladt her at citere, hvad jeg den Gang skrev om Joseph Michaelsen og hans Forhold til Verdenspostforeningen.

»Fjernelsen af de bestaaende Skranker for Correspondancen vilde med et være sket, — naar de europæiske Stater forenede sig om gjensidig at befordre hinandens Breve og Tryksager frit over hinandens Territorium«.

Joseph Michaelsen 1859.

Rowland Hills storslaaede og geniale Tanke¹⁾ var i Aaret 1839 trængt igennem i England. Før den Tid havde man der som overalt betalt for Besørgelse af Brevene i Forhold til den Vej-længde, de skulde befordres. Men Rowland Hill gik ud fra den Grundsætning, at Porto for Brevene ikke bør beregnes efter Afstanden. Der skal jo nemlig, uafhængig af det viderefra komne eller det viderehen bestemte Brev alligevel befordres Breve mellem to Nabobyer, og Udgiften herved bliver ikke i nogen væsentlig Grad forøget, fordi der med samme Postbefordring forsendes Postsække til og fra andre Byer.

Rowland Hills store, for det almene Samkvem og Civilisationen saa betydningsfulde Reform var dog kun beregnet paa den indenlandske Korrespondance, idet Brevtaksten inden for England blev sat til en Penny. Den danske Stat fulgte med prispværdig Iver det saaledes givne Eksempel, og indførte — saavidt vides først af de øvrige europæiske Stater — i Aaret 1851 den ensartede Porto. Allerede 1842, da Grev Danneskjold Samsøe blev Generalpostdirektør, havde man — efter hvad H. G. Peter-

¹⁾ Rowland Hill fremsatte i 1837 Forslag om en lav ensartet Takst (1 Penny) for Befordring og Aflevering af Breve uden Hensyn til Afstanden de befordredes (d. v. s. indenfor England).

sen oplyser¹⁾ — haft sin Opmærksomhed henvendt herpaa, og en Kommission af sagkyndige Mænd fik Sagen til Undersøgelse. Efter et Par Aars Forhandling fremkom denne med et Forslag, som den daværende Finansdeputation af Frygt for det øjeblikkelige Indtægtstab ikke turde fremme, og Sagen hvilede indtil 1850. Da blev Grev Sponneck Finansminister, tog sig straks med megen Energi af det betydningsfulde Spørgsmaal og førte det igennem.

Rowland Hills Ide havde sejret helt eller delvis, men den internationale Korrespondance stod endnu paa det Standpunkt, at der for hvert Brev, der transiterede andre Lande, skulde betales disse en Godtgørelse. Saaledes kostede i 1864 et Brev fra Stockholm til Neapel 56 Skilling eller 13 Silbergroschen, idet Sverige tog 2½, Danmark 2, Tyskland 3, Østrig 2 og Italien 3½ Sgr., et Forhold, der bevirkede, at hvert enkelt Land førte et omstændeligt og indviklet Regnskab og med Nidkærhed vaagede over, at det ikke blev forfordelt for rene Bagateller, mens vidtløftige Forhandlinger maatte føres for at opnaa smaa Forbedringer.

En Forandring heri indtraadte først efter Afholdelsen af den første Postkongres i Paris i

¹⁾ Jfr. H. G. Petersen: Nationaløkonomisk Tidsskrift 1875, 6. Bind, Pag. 412.

Aaret 1863. Det var paa Foranledning af den nordamerikanske Regering, at der samledes Repræsentanter fra alle europæiske Poststyrelser for at udveksle Anskuelser om Resultaterne af de Erfaringer, der var vundne i de forskellige Lande, og for af disse at udlede Grundsætninger, som egnede sig til Basis ved fremtidige Konventioner. Beslutningerne havde ingen som helst forpligtende Karakter, men blev dog senere tagne i Betragtning ved Konventionernes Udarbejdelse.

Det er saaledes i forskellige af de Konventioner, der afsluttedes efter Pariserkongressen og inden Verdenspostforeningen traadte ud i Livet, vedtaget, i Stedet for at beregne Transitporto pr. Enkeltbrev, at beregne den efter Brevenes samlede Nettovægt, samt at fastsætte Transitporto til Enkeltbrevs Porto for *den dobbelte Vægt af et Enkeltbrev*.

Da slog et Lyn ned gennem al denne Vidtløftighed, og dette Lyn kom fra Danmark.

I Aaret 1859 fremsatte nemlig daværende Assistent i Poststyrelsen Joseph Michaelsen den Tanke at gennemføre Rowland Hills Ide fuldt ud over hele Europa ved at afskaffe Transitporto for Breve og Tryksager, der befordres gennem et Land, og at anvende den almindelige, indenlandske Porto uden Tillæg af anden

Porto paa Breve til eller fra fremmede Lande saaledes, at enhver Poststyrelse udelt beholdt den Porto, der var erlagt enten paa Afgangs- eller Ankomststedet, og al Afregning for mellemrigske og gennemgaaende Breve ophørte. Posten er Kulturens Tjener og Befordrer, derfor: Bort med Bømmene paa Postvejene, Skrankerne ned mellem Landene, ingen Hindringer for Produktion og Omsætning! Hr. J. Michaelsen, der er Cand. polit., var kommet til sit Forslag ad nationaløkonomisk Vej. Han saa i Transitportoen væsentlig den typisk slette Skat, der lagde Haand paa selve Skatteevnen ved Standsning fra allerførste Færd af paatænkt — eller Udvidelse og Forbedring af bestaaende — Produktion, aandelig som materiel, kort sagt, af hvad han kaldte Udvekslingen af Folkenes aandelige Indhold. Det var saaledes langt mindre faglige Betragtninger over Enkelhed og Ensartethed, Tids- og Pengespild end finanspolitiske og almindelige kulturelle Overvejelser, der gav ham Pennen i Haanden og Mod til at udtale en Mening, hvis Gennemførelse vilde være et fuldstændigt Brud med Fortid og Nutid. Han skulde ogsaa faa at føle, hvad dette vilde sige. Da Rowland Hill fremsatte sin Plan, skrev »Times«, at den var udgaaet fra en Daarekiste. Da Joseph Michaelsen slog til Lyd for sin

Tanke, blev den behandlet som intetsigende Hjærnespind. Med en nu uforstaaelig Mangel paa Evne og Vilje afviste man hans Forslag, men fik ham dog ikke til at lade det falde. Vel maatte Michaelsen i 9 lange Aar resignere og finde sig i Henlæggelse af Forslaget, dels paa Grund af Administrationens Holdning, dels paa Grund af den ulykkelige Krig i 1864 og de med den følgende sørgelige Begivenheder. Men hans Energi var ufortrøden, og i Aaret 1868 mødte han, der imidlertid var avanceret til Fuldmægtig og senere Ekspeditionssekretær, endelig Imødekommenhed. Nu offentliggjorde han — paa Fransk — sit Skrift: »*Om Transitportoens og den internationale Portos Afskaffelse og Afløsning*« og opnaaede, at det af Udenrigsministeriet blev tilstillet de fremmede Regeringer og Poststyrelser.

Ikke saa snart var dette sket, og man havde faaet paa Fornemmelsen, at Hr. Michaelsens Tanke ikke var det rene Hjærnespind, før man med priselig Enighed var paa det rene med, at det kunde Enhver have gjort, »naar man blot havde tænkt derover«, at »det laa i Luften«, og at Hr. Michaelsen tilfældigvis var blevet den Første, som *sagde*, hvad alle *tænkte*. Eksempelvis kan nævnes, at en nulevende Postmester, i »Aarvog for det danske Postvæsen« 1901, ud-

taler, at Michaelsen som den første havde »frem-sat den Tanke, der gærede hos alle, *som blot nogenlunde havde tænkt over Spørgsmaalet.*« At Datiden i Virkeligheden stod ganske fremmed for Hr. Michaelsens Forslag, fremgaar med al ønskelig Klarhed af en Udtalelse af daværende Postinspektør H. G. Petersen i »Nationaløkonomisk Forening« den 10. December 1875, der lyder saaledes:

»I Aaret 1859 foreslog en dengang ung Assistent i Poststyrelsen, Hr. Cand. polit. Joseph Michaelsen, at slaa en Streg over al Transporto, saaledes at det ene Land besørgede det andet Lands Korrespondance gennem sit Postomraade sammen med sine egne Postsække uden særlig Godtgørelse, saa at et med udenlandsk Stempel forsynet Brev kunde passere videre igennem uden at koste mere til Udlandet end i Indlandet. *Denne Tanke var mig, der var gaaet op i den gammeldags Beregning, saa fremmed, at jeg frygtede for, at det vilde medføre for store Tab, navnlig for de Stater, der havde en større Transitindtægt.*«

Man kan sikkert gaa ud fra, at naar Hr. Michaelsens Tanke var saa fremmed for H. G. Petersen, der ubestrideligt ragede højt op over sin Samtids Postmænd, saa havde disse ingen-sinde haft noget med den at skaffe. Tværtimod

blev Transitportoer i Ind- og Udland betragtet som uundværlig. Da man i 1850 dannede en Postforening mellem Østrig, Preussen og 16 andre tyske Stater, var det paa Tale *inden for denne Forening* helt at afskaffe Transitportoer, men Forslaget kunde ikke føres igennem. (Smlgn. v. Stephan: Geschichte der Preuszischen Post, Berlin 1859 (R. Decker), pag. 539).

Da Michaelsen havde indgivet sit Andragende til Udenrigsministeriet om Udsendelsen af hans Forslag, skrev dette Ministerium, som Skik og Brug er, til Poststyrelsen for at høre dennes Mening, og gav saaledes denne Lejlighed til for første Gang officielt at tage Stilling til Sagen.

I Stedet for at medgive Andragendet sin bedste Anbefaling, ledsaget af en Anmodning til Udenrigsministeriet om ved Udsendelsen at lade de fremmede Regeringer forstaa, at man gjorde Forslaget til sit og, i Betragtning af dets ubestrideligt store Betydning for Omsætning, Fred og Fordragelighed mellem Nationerne, var rede til at støtte enhver Bestræbelse til Forslagets Fremme, ja til selv at tage Initiativet, forsaavidt et eventuelt Skridt hertil maatte finde Regeringernes Støtte, skrev man (Skrivelse til Udenrigsministeriet af 7. April 1868), at man ikke havde noget imod Udsendelsen til

de fremmede Regeringer, eftersom det Hele jo ikke var andet end »en videre Udvikling af de Principer, der i de senere Aar mere og mere synes at gøre sig gældende i de postale Forhold mellem Staterne indbyrdes, ligesom ogsaa de deri udtalte Anskuelser i en nærmere eller fjærnere Fremtid vilde komme i Betragtning ved Ordningen af disse Forhold.«

Derved gik Danmark Glip af Æren for et mægtigt Kulturfremskridt, og Gensidigheds-Principet: Tjenesteydelse mod Tjenesteydelse, synes efter den daværende Poststyrelses Formening at være en videre Udvikling af sin diametrale Modsætning, de smaalige »Principer«, der var de ledende i de mangfoldige internationale Postkonventioner. Naar man blot, som i »de senere Aar«, iagttog hvert femte eller tiende Aar at slaa en Skillingspenge af et eller andet Sted paa Transitvejen, saa vilde man i en nærmere eller fjærnere — navnlig fjærnere — Fremtid komme til det Sletingenting, hvorpaa Hr. Michaelsens Forslag gik ud. Omend Poststyrelsen ved sin Slutningsbemærkning i Skrivelsen til Udenrigsministeriet kan siges at have knæsat Michaelsens Forslag ved at anerkende, at det var paa den af ham anviste Vej, man maatte bevæge sig, naar man i Fremtiden skulde beskæftige sig med »Ordningen af disse For-

hold«, saa var Forslagets vidtrækkende Betydning den dog ingenlunde klar, og man savnede Begreb om den Kulturmagt, der ligger i ubeskattet og friest mulig Korrespondance. Derfor blev Forslaget sendt omkring til de fremmede Regeringer og Poststyrelser uden et eneste anbefalende Ord fra dansk Side. Ikke desmindre stod det paa egne Ben og banede sig Vej i Løbet af seks Aar, under et haardt og utrætteligt Arbejde fra Forslagsstillerens Side, snart i den fremmede Presse, snart i Korrespondance med fremmede Politikere.

Man skulde synes, at Michaelsen som Ophavsmand til den klare og geniale Tanke vilde blive den, der skulde regnes med, naar Planen engang skulde virkeliggøres. Men det skulde komme ganske anderledes, og for anden Gang lod man beklageligvis en gunstig Lejlighed til patriotisk Handling unyttet.

I November Maaned, samme Aar som Michaelsens Skrift var udsendt i April, fremkom nemlig fra tysk Side et »Denkschrift«, udarbejdet af daværende Geh. Oberpostrath Heinrich v. Stephan, hvori han udviklede de samme Tanker og begrundede den samme Plan, som allerede var fremsat af Joseph Michaelsen. Fra det nordtyske Forbunds Side bragtes Sagen næste Aar ad diplomatisk Vej paa Bane hos forskel-

lige Regeringer. Den fransk-tyske Krig afbrød for en Tid Forhandlingerne om Spørgsmaalet, men det blev atter optaget i Aaret 1873, og samme Aar indbød den schweiziske Regering samtlige europæiske Regeringer og de nord-amerikanske Fristater til at sende Befuldmægtigede til Bern for at drøfte Sagen. Og paa et internationalt Møde, der begyndte den 15. September 1874, og i hvilket Befuldmægtigede for 22 Stater i og udenfor Europa deltog, realiseredes her en Del af den dristige Tanke, der allerede 15 Aar tidligere var fremsat herhjemme. Paa dette Møde lagdes Grunden til Verdenspostforeningen.

Som antydet blev Michaelsens Forslag ikke gennemført i sin fulde Udstrækning. Dette er en Opgave, der er forbeholdt Fremtiden, men som hvert Aar rykker sin Løsning nærmere. Men man kom — som udviklet af H. G. Petersen — meget nær til det. Istedetfor den foreslaede interne Porto indførte man *en ensartet, temmelig lav Porto*. Og *Transitporto*en afskaffedes. Og istedetfor Hr. Michaelsens Afløsningsforslag, der gik ud paa at lade de Stater, der som Følge af deres Beliggenhed paa Udkanterne, som Rusland, Norge, Portugal særlig tjente ved Transitportoens Afskaffelse, betale en Afløsningssum til de Stater, der som Belgien og

Frankrig vilde tabe for meget, indførte man som Ækvivalent en bestemt, moderat underhaands Befordringsafgift, hvorved møjsommelige Forhandlinger undgaas. Som Følge af Transitportoens Afskaffelse bortfaldt Mellemregning mellem Poststyrelserne og, hvad der særlig er af Betydning for de smaa Stater, Retten til Transit gennem Foreningens hele Omraade fastsloges.¹⁾

Da det blev afgjort, hvorledes Danmark skulde repræsenteres ved Kongressen i Bern og af hvem, blev det danske Postvæsen *ikke* repræsenteret af den Mand, om hvis Forslag H. G. Petersen skrev i »Fædrelandet« den 20. Maj 1868, at det »indeholdt en Reform saa gennemgribende, at der ikke, siden Rowland Hills Plan fremkom, har været noget Spørgsmaal paa Bane af saadan Betydning.« Men medens man i England overdrog Rowland Hill — der jo oprindeligt var Landsbuhlærer — at sætte sin egen Reform i Scene og senere gav ham Ledelsen af hele det britiske Postvæsen i Hænde, saa gik man her i Landet ud fra, at Hr. Joseph Michaelsens Stilling som Fuldmægtig i Ministeriet var for underordnet, til at man pludselig vilde gøre ham til

¹⁾ Jvfr. H. G. Petersen: Postkonventionen i Bern, Nationaløkonomisk Tidsskrift, 6. Bind, Pag. 405, 1875.

Statens Delegerede og sende ham til en glimrende og repræsentativ Forsamling af Udlændinge. Og paa Trods af al Retfærdighed sendte man tidligere Finansminister, Geheimeetatsraad Fenger, der, sin ubestridelige Dygtighed til Trods, ikke burde være sendt i dette Tilfælde, hvor man havde den Mand ved Haanden, der før nogen anden — gennem sit Lands Regering — overfor de respektive Stater havde fremsat den Tanke, Kongressen skulde føre igennem. Ganske vist gav man Michaelsen Penge at rejse derned for, men han blev, ene som han stod, uden Rygstød fra sit Land og uden den Autoritet, han burde have været udrustet med, behandlet som en ganske Uvedkommende, hvem det *kun* var tilladt at overvære Forhandlingerne om hans eget Forslag, uden at han havde Lov at tage Ordet. Naar man saaledes ganske forbigik Hr. Michaelsen og ikke en Gang gjorde ham til den Delegeredes Kommitterede, synes dette at være sket, fordi man ønskede at lukke Munden paa ham og nedslaa ubehagelige Pretentioner. At man samtidig lukkede Munden paa Danmark og ned slog danske Pretentioner, havde man intet Øje for.

Kort Tid efter blev M. af den forhenværende Finansminister, Grev Sponneck, opfordret til paa engelsk at nedskrive, hvad han havde ud-

rettet i Portoreformsagen. Dette skete, og Beretningen blev af Greven sendt til den verdenskendte engelske nationaløkonomiske Forening, Cobden Klubben, som derpaa tilkendte Michaelsen Foreningens Medaille og optog ham som Æresmedlem. Ogsaa fra andre Sider modtog han Beviser for, at man i Udlandet anerkendte hans Fortjenester af det store internationale Fremskridt. Fra Frankrig, Sverige og Spanien modtog han forskellige Ordensdekorationer, og fra den højt ansete svenske Generalpostdirektør *Wilhelm Roos* følgende anerkendende Skrivelse:

»S. H. T.

Mottag, M. H., min uppriktiga tacksägelse för den skrift »Sur l'abolissement des ports internationaux et de transit«, som Ni gjort mig äran att tillsända mig.

Den har gjort mig ett stort nöje. Och jag hoppas vidare få återkomma till det ämnet. För mig synes det vara af mycken betydelse, att denna röst om upphäfvande af transiten utgått just från Danmark, som har vida mer att förlora på inkomsten af transitportot än vi.

Men det är icke första gången man sett Danske män gå i spetsen för idéer, som be-

främjat kommunikationsväsendets utveckling.

Jag begagnar tillfället försäkra om den utmärkta högaktning, hvarmed jag har äran vara Eder ödmjuka tjenare.

12. Oktober 1868.

Wilhelm Roos.«

Den lærde svenske Filatelist, daværende Docent ved Lunds Universitet, Dr. phil. Ernst Ljungstrøm, skriver bl. a. følgende:

»Det är geniets gåfva att kunna uträtta något stort så, att det ser enkelt ut — och denna gåfva är Eder.»

Endelig udtaler den bekendte franske Publicist, Dr. Emile Gautier i »Le Petit Journal» af 22. Juli 1900 med en Varme, der ligger nogle Grader over, hvad vi er vant til herhjemme »at dette Fremskridt kan siges at være det største af alle, forsaavidt som det er en Betingelse for den fulde Udnyttelse af alle andre, og at Verden derfor skylder Hr. Michaelsen en Belønning, som udtrykt i Penge vilde løbe meget højt op.»

Som bekendt skete noget saadant med Rowland Hill. Det hedder herom (i Tidsskrift for Postvæsen, Nr. 99, 1879, Pag. 163): »Ved Indførelsen af Rowland Hills Forslag blev han selv

udnævnt til at sætte det i Scene, og han blev nu ansat ved Generalpostkassen med en aarlig Løn af 1,500 £ i 2 Aar. Han havde at kæmpe med en stor Opposition, men det lykkedes for ham. Det gik imidlertid ham, som det er gaaet saa mange, der have en Mission at udrette. Misundelse og Tvivl, disse de nye Ideers farlige Modstandere, udebleve heller ikke. Da Sir Robert Peel 1842 kom til Roret, afskedigedes Rowland Hill uden videre Belønning eller Ansættelse. Der blev en almindelig Indignation over denne Adfærd mod Rowland Hill. En national Subskription blev sat i Gang, og der blev ifølge denne overrakt »Folkets Velgører« en Sum af 13,000 £. Under Lord John Russels Ministerium blev Rowland Hill udnævnt til Sekretær hos Generalpostmesteren«. Senere blev han Oversekretær og styrede Postvæsenet indtil han 1864 »trak sig tilbage til Privatlivet med en Pension af 2,000 £, der var lig hans Gage, foruden en Belønning af 20,000 £, som Parlamentet voterede ham. I 1860 blev der tildelt Rowland Hill Titel af Baronet.«

Det er vitterligt for alle, der havde Lejlighed til at følge Begivenhederne paa nært Hold, at Forholdet mellem Hr. Joseph Michaelsen og hans Omgivelser var blevet meget spændt. Højt begavet, som han var, og af et satirisk Na-

turel, blottede han ubarmhjærtig disses Svagheder, og omvendt formaaede det vanemæssige Kontorarbejde ikke at afvinde ham nogen Interesse. Begivenhederne i Bern, og hvad dermed stod i Forbindelse, gjorde ham bitter og foranledigede, at han i 1876 søgte det ledige Postmesterembede i Slagelse. Det stod dog baade ham selv og Administrationen klart, at han paa ingen Vis passede ind i denne Stilling, og dette udtalte han aabent overfor Hs. Majestæt Kongen. Det viste sig ogsaa snart, at han — der med sine mere end fremragende Evner ganske anderledes paa anden Vis havde kunnet gavne Landet — var sat paa en Plads, hvor han ikke hørte hjemme. Faa Aar efter, i 1879, blev M. afskediget paa Grund af Sygdom i Naade og med Pension, en Omstændighed, der, som Indenrigsminister Skeel udtalte i Skrivelse til ham af 1. Juni 1881, til »Ministeriets Beklagelse har hindret Dem i at anvende Deres Evne yderligere til Sagens Fremme«.

I Modsætning til Administrationen enedes, som før nævnt, ansete og fremragende Mænd udenfor denne om at fastslaa den Kendsgerning, at M. havde virket til Hæder for sit Land. Da der saaledes i 1881 var stillet Forslag i Rigsdagen om at tilstaa ham en aarlig Dotation paa 1,500 Kr. — den er siden forhøjet til 2,400 Kr.

— foruden Pensionen, udtalte Christen Berg, »at han gik med til Bevillingen af Hensyn til den Betydning, Sagkyndige tillægger Paagældende med Hensyn til en vigtig Reform paa Postvæsenets Omraade.« Og Finansudvalgets Ordfører Bojsen anbefalede Bevillingen »af Hensyn til den Fortjeneste, som det fra alle Sider er anerkendt, at han (M.) har af Gennemførelsen af de nye Principer med Hensyn til Verdenspostforeningen.«

Endelig udtalte nuværende Finansminister Hage ved Finanslovens 3. Behandling i Folketinget den 16. Marts 1900 følgende: »Medens jeg taler om Postvæsenet, vil jeg benytte Lejligheden til at henlede Opmærksomheden paa, at det i Aar er 25 Aar siden Verdenspostforeningen traadte ud i Livet. Jeg finder Anledning til at nævne dette, fordi det, som det iøvrigt maa-ske vil være de fleste ærede Medlemmer bekendt, er en dansk Mand, forhenværende Postmester Michaelsen, der oprindeligt i 1859 udkastede den Tanke, der ligger til Grund for Verdenspostforeningen, at indføre en ensartet, lav Porto ogsaa i det internationale Samkvem. *Der er Grund til her med Hæder at nævne denne Mand, der har Æren af at være den intellektuelle Ophavsmand til denne store Reform.*«

I samme Anledning — Verdenspostforenin-

gens 25 Aars Jubilæum -- modtog M. den 25. Oktober 1900 fra Grosserer-societetets Komite en Hædersgave, bestaaende i en Sølv søjle med Inskription, samt følgende Skrivelse:

»Inden Jubilæumsaaret for Verdenspostforeningens Dannelse rinder ud, har Grosserer-Societetets Komite ønsket at forny sin alt i 1874 udtalte Anerkendelse af den betydningsfulde Del i det store Forberedelsesarbejde, som De paa vort Lands Vegne har ydet til Sagens lykkelige Gennemførelse.

Da ved hin Lejlighed i Bern Rowland Hills Idé i sin mægtige Vælde sprængte de nationale Rammer for endelig at blive ført ud i den Verdensstil, som den fortjente, blev dette en af de største Løfttestænger for den hele Jorden omspændende Handelsvirksomhed, som vor Tid med Undren har været Vidne til.

Har saaledes Købmandsstanden i første Række haft Gavn og Glæde af denne Reform, vil det sikkert findes naturligt, at ogsaa den danske Hovedstads Handelsstand benytter Lejligheden til at mindes denne Begivenhed. Og ikke mindre naturligt er det, at dette synes os bedst at ske ved en Henvendelse som denne til den danske Deltager i Arbejdet —

til Dem, Hr. Postmester Michaelsen. De har ved rettidig Skrift og Tale saa at sige sat Sagen paa Dagsordenen og aarevis holdt den der ved stadig at kræve Rowland Hills Idé kronet og fuldført, og De har derved som dansk Mand gjort Dem fortjent af Deres Fædreland.

Idet man beder Dem modtage medfølgende Gave fra Komiteens Medlemmer som et synligt Mindetegn herom, bringer Komiteen Dem samtidig sin Tak og sin Hilsen.«

I Hr. Michaelsens Svar hedder det bl. a. saaledes: » — — — En uskrømtet Tak, ikke mindst fordi den højtærede Komite paa den københavnske Handelsstands Vegne har hædret mig med den Udtalelse, at hvad jeg har maattet yde i denne Sags Tjeneste, har jeg ydet paa mit Lands Vegne og derved som dansk Mand gjort mig fortjent af mit Fædreland — den højeste Anerkendelse, en Dansk kan ønske eller vente fra Landsmænds Side.«

Endelig kan anføres, at Professor, senere Finansminister, Dr. jur. W. Scharling ved et Møde i nationaløkonomisk Forening under Forsamlingens Tilslutning udtalte, at det *»utvivlsomt maatte erkendes, at den Tanke, der var bleven gennemført i Bern, først var offentlig fremsat af*

Ekspeditionssekretær Michaelsen. Den engelske Cobden Klub havde ydet ham sin Anerkendelse herfor, og den danske nationaløkonomiske Forening vilde vistnok ikke staa tilbage for det engelske Selskab i at udtale en lignende Anerkendelse.«

Men ingen nok saa hædrende Udtalelse vil kunne dække over den Kendsgerning, at man kun viste hans Forslag modvillig Støtte saavel ved dets Fremkomst som under hans Arbejde for at bane det Indgang. H. C. Andersen har i sin Tid beklaget sig over de danskes smaalige Forfølgelseslyst¹⁾. Han skrev i 1843: »De danske kunne være onde, kolde og sataniske! Det er et Folk, der passer for de vaade, skimmelgrønne Øer, hvorfra Tycho Brahe blev forjaget, hvor Eleonora Ulfeld sad i Fængsel, hvor Ambrosius Stub var Herremændenes Nar, og hvor endnu mange som hine ville blive behandlede ilde, til Folkets Navn klinger som en Saga!«

Joseph Michaelsen blev en af de mange, man behandlede ilde, men den Bygning, *v. Stephan* rejste efter *Joseph Michaelsens* Rids paa *Rowland Hills* Grund, er uforgængelig, og naar de Mænd, der i denne Sag stod Hr. Joseph Michaelsen imod eller beredte ham den højst krænkende

¹⁾ Jfr. Georg Brandes Forord til Verdensudgaven af H. C. Andersens *Æventyr*.

Tilsidesættelse ved Postkongressen i Bern, enten ere glemte eller kun mindes som Personer, der lagde Sten paa fortjent Mands Vej mod stort Maal, da vil Verdenspostforeningens intellektuelle Ophavsmand *Joseph Michaelsens* Navn tilhøre Historien!»

Hvad Følgen blev af denne lille Afhandling vil fremgaa af nedenstaaende Skrivelse, som Dansk Postforening tilsendte Joseph Michael sen den 1. September 1906.

»Idet »Dansk Postforening« gennem sin Bestyrelse herved har den Ære at ønske Dem til Lykke i Anledning af Deres 80aarige Fødselsdag, tillader den sig samtidig at udtale for Dem sin Glæde over det Resultat, som Deres Udholdenhed i den lange Kamp for at hævde vort Fædreland Æren for Deres epokegørende Forslag til Sammenknytning af alle Jordens Folkeslag, har affødt.

Vi Postmænd føler os hædrede gennem den Hyldest, der er bragt Dem af Landets betydeligste Mænd, en Hyldest saa storslaaet, at den langt overgaaer, hvad man paa Forhaand kunde vente i vort Land, hvor man har vanskeligt ved at begejstres, og hvor Smaafolk kun er enige, naar det gælder at holde dem nede, der rager op.

Efter at der i Værket »Det kgl. danske Post-

væsen« var ydet Dem fortjent Omtale, kaarede Dansk Postforening Dem til Æresmedlem, en Komite, i hvilken vort Samfunds ypperste Mænd var repræsenterede, foranledigede Deres Buste opstillet i Nationalmuseet paa Frederiksborg Slot, Postmesterforeningen valgte Dem til Æresmedlem, Indenrigsministeriet har erklæret sig villig til at opstille Deres Buste i Bronze paa Københavns Postgaard, Hans Majestæt Kongen har hædret Dem med en af vort Lands mest ansete Dekorationer, og en Medalje præges til Deres Ære.

Vi føler, at det er en af Vore, der har øvet Stordaad, at det danske Postvæsen gennem Deres Bedrift har gjort sig fortjent af Folkenes Udvikling, har været med til at nedrive skilende Mure og slaa Bro over delende Vande.

Og naar den Tid kommer, da Deres Ide sejr- rigt er gennemført i hele sin storslaaede Simpelhed, da vil Deres Sejlads for fulde Sejl i det Farvand, hvor Deres Samtidige næppe øjnede Løbet, blive mindet med Beundring.«

Men Reaktionen skulde ikke udeblive. Joseph Michaelsen havde høstet for megen Anerkendelse, og Repræsentanten for de vaade, skimmelgrønne Øer meldte sig da ogsaa.

Herom skrev Lolland-Falster Stiftstidende den 15. Oktober 1907 følgende:

»Nu har der i lang Tid været stille om Joseph Michaelsens Navn, og alle havde vel ventet, at den gamle Postmester skulde have faaet Lov til at tilbringe sine sidste Aar i Fred.

Men en Hr. Kannik har villet det anderledes; han har nemlig udgivet en lille Pjece, betitlet *Suum Cuique* (Enhver sit), hvori han søger at bevise, at Michaelsens Idé om en Verdenspostforening er stjaalet fra en tysk Postembedsmand i Frankfurt a. M., v. Herrfeldt. Denne havde en Snes Aar før Michael sen skrevet en Artikel i et tysk Postskrift, hvori han opfordrer til at danne en Verdenspostforening og afskaffe Transitporto'en. Kannik vil nu ved Citater godtgøre, at den danske Postmesters Afhandling lige indtil de benyttede Ord er et Plagiat af Tyskerens.

Vi opsøgte i den Anledning Michael sen, der modtog os i en hyggelig Lejlighed paa en Sidevej til Frederiksberg Allé. Den gamle Postmester er legemlig meget svag, men hans livlige spillende Øjne vidner om et bevæget indre Liv.

»Hvad jeg siger til den Bog«, ytrer Hr. Michael sen, idet han slaar den mørkegraa Pjece gentagne Gange mod sine Knæ. »Var den kommen for blot et Aar siden, var jeg bleven tindrende gal; nu har jeg tabt Hu-

kommelsen og til dels Interessen for den Sag. Naar man først bliver 81, saa tager man sig ikke saa meget mere af sligt. Der har været mange Prætendenter til Faderværdigheden, baade amerikanske, italienske, franske og flere, men v. Herrfeldt har et Fortrin frem for disse: Han synes at være en fortræffelig og begavet Mand, en tysk Lærd, der har siddet ved sit Skrivebord og udarbejdet sin Plan. For Resten har jeg aldrig hørt ham nævne før nu, og jeg er vis paa, at ingen dansk Postmand kender hans Navn.«

»Hvad mener De om de direkte Beskyldninger for Plagiat?« »Det skal jeg sige Dem. Baade den Thurn und Taxiske Postembedsmand i Frankfurt a. M., Hofrath Joh. v. Herrfeldt og jeg var Nationaløkonomer. Jeg har saaledes taget statsvidenskabelig Eksamen. Heraf kommer den forbløffende Lighed, thi vi have begge set Sagen fra et nationaløkonomisk Synspunkt, men naar vi gør det, saa maa vore Ræsonnementer og til dels Ordene blive de samme.«

»Hvordan vil De forklare den omtrent ens Anvendelse af et Ord som »Aversionalsum?«

»Naa, De har ogsaa faaet fat i det Ord. Med det hænger det saadan sammen: Da jeg kom ind paa Tanken om en Afløsning af Tran-

sitportoen, viste det sig, at flere Stater vilde tabe ved det. Saa mente jeg — altsaa ogsaa v. Herrfeldt — at de Stater, der vandt ved Forandringen, skulde betale til dem, der tabte derved. Den Sum kaldte jeg Aversionalsum, et Ord, der faldt mig ind, da jeg sad og tænkte over, hvad man vel skulde kalde den. Tror De virkelig, at en Plagiator vilde bruge akkurat de samme Ord?»

»Det vilde være dumt.«

»Netop. Og det har dog ingen endnu beskyldt mig for at være. Hvis jeg var en Plagiator og gemen Bedrager, hvordan tror De saa, at jeg skulde være gaaet fri for de Beskyldninger i 50 Aar. Tror De ikke, at man i Tyskland, hvor man ogsaa nu har anerkendt mig, vilde være faret ud mod mig, hvis der virkelig var noget om det, som denne Hr. Kannik kommer og beskylder mig for?«

»Hvem tror De Forfatteren er?«

»Selvfølgelig et Pseudonym. Nogen bestemt Mistanke har jeg ikke, men det foresvæver mig som en Mulighed, at Kannik kun er en Straamand for en højere staaende Personlighed, der interesserer sig for Postvæsenet og flere Gange er optraadt som en fanatisk Tilbeder af Stephan. Naa — slige Beskyldninger undgaar jo ingen, selv Penny-

portoens Opfinder, den store Rowland Hill, blev beskyldt for at have købt sin Idé af en fattig Skolelærer.«

»Vil De slet ikke svare Kannik?«

»Jeg kunde nok have Lyst til at tage Kampen op, hvis blot mine Kræfter tillod mig det. Komme her og prøve paa at rive mig væk fra den Plads, som jeg nu med almindelig Anerkendelse indtager — — — —«

Et Vredesglimt forandrede i et Nu den gamle, geniale Postmands bevægelige Træk, men kort efter faldt han til Ro, og Talen kom ind paa mere neutrale Omraader.«

Følgen af denne Optræden fra et Medlem af Dansk Postforenings Side maatte enten blive, at Joseph Michaelsen bad sig fritaget for at være Foreningens Æresmedlem, eller at Foreningen holdt Justits indenfor sine egne Rækker; hvilket den ogsaa gjorde, idet den ved en enstemmig Repræsentantskabsbeslutning, der siden godkendtes af en ekstraordinær Generalforsamling (1. Februar 1908) ekskluderede Pjencens Forfatter af Foreningen.

Der var paa Generalforsamlingen nogen Stemning for at faa Sagen ud af Verden ved en Erklæring fra Hr. Kannik om, at han ikke havde tilsigtet nogen Plagiatbeskyldning mod

Joseph Michaelsen, men der kunde ikke opnaas Enighed herom, baade fordi Repræsentantskabet fandt, at Pjecens Formaal var tydeligt nok, men ogsaa fordi der fra Kannikpartiets Side (Revisionsassistent Lüchow) fremsattes den aabenhjærtige Udtalelse, at »Suum Cuique« nærmest var rettet mod Hr. Jacob Andersen, fordi han havde hævet Joseph Michaelsen op.«

Jeg har i min foranstaaende Afhandling anført, at Forholdet mellem Joseph Michaelsen og hans Omgivelser i Postvæsenets Overbestyrelse var meget spændt.

Et Par Eksempler vil anskueliggøre dette.

Under den fransk-tyske Krig i 1870—71 bistod Michaelsen Generalpostdirektøren (Greve Danneskjold-Samsøe) med de postale Forhold udadtil, af hvilke naturligvis Behandlingen af Sager med Frankrig og Tyskland lagde særlig Beslag paa Kræfterne.

»Jeg maatte« fortalte M. mig paa sin fornøjelige, paradoksale Maade, »give Generalpostdirektøren det bestemte Løfte, at jeg altid skulde være at finde paa et af de tre Steder: I mit Hjem, i Generaldirektoratet eller under den store Blodbøg i Frederiksberg Have.«

Efter Krigens Slutning kom der nogle franske Dekorationer til den danske Regering. Af

disse blev et Ridderkors af Æreslegionen bestemt for Generalpostdirektoratet. Michaelsen var ikke i Tvivl om, at dette Kors vilde tilfalde ham, hvad han allerede i Tanken glædede sig over, thi den franske Æreslegion var egentlig den eneste Orden, han ønskede at besidde. »Men saa en Dag«, fortsatte han, »da jeg sad ved mit Skrivebord, kom min Kontorchef, der intet andet havde haft med Behandlingen af de franske Sager at gøre, end at han som Translatør havde oversat de af mig konciperede Skrivelser, ind til mig og sagde ligesom undskyldende, at Ekscellencen nu havde bestemt, at han, Kontorchefen, skulde have det omhandlede Kors. Dette tog jeg til Efterretning paa den Maade, at jeg tørt svarede: »Naa skal De det! De tager vel ikke ogsaa min Overfrakke, naar De gaar herfra?«

En saadan Tone skulde just ikke bringe ham i venskabeligt Forhold til de stive Cancellister, som den Gang forestod Postvæsenets Administration. Hvor verdensfjerne disse Herrer var, faar man et levende Indtryk af, naar man studerer den Tids postale Historie. Et lille Eksempel vil illustrere dette.

Generaldirektør Johan Laurits Schou sad en Dag og passiarede med nogle andre Embedsmænd oppe i Studenterforeningen. Talen kom

paa en fraværende Embedsbroder, og der blev rejst Spørgsmaal om hans Værdi eller Betydning som Menneske og Samfundsborger. Schou sagde da: »Jeg skal gaa ind og se efter, hvor solidt hans »Laud« er?«

Er det noget Under, at man den Gang i Poststyrelsen sang: »Lær mig, O! Schou! at visne glad?«

Og en ligefrem knusende Kritik af Postvæsenets Administration faar man gennem et Brev, som Conferensraad Levy¹⁾ den 20. Marts 1868 skrev til daværende Postinspektør H. G. Petersen.

I dette Brev udbeder Levy sig Petersens Mening bl. a. om en Proposition til en Forandring af Fragtgodstaksten mellem Korsør—Kiel, og han slutter med følgende kraftige Kritik:

»De ved jo af Erfaring, at man ikke lever her uden at have sine Sorger. De største Sorger, den største Forbitrelse kan jeg gjerne sige, har

¹⁾ M. Levy blev efter at have været Fuldmægtig i Generalpostdirektoratets 2. Sekretariat og i Finansministeriets Ekspeditionssekretariat samt Sekretær hos Finansministeren i 1870 Statsgældsdirktør og Chef for Finansministeriets 1. Departement. I 1873 tog Levy Afsked fra Statstjenesten og blev Direktør for Handelsbanken. Han benyttedes meget til at afslutte Konventioner med Udlandet, hvorfor han ogsaa i Kontorerne gik under Navnet »Konventions-Jøden«.

jeg dog følt over det danske Postvæsen. Det er officielt skrevet til Generalpostdirektøren¹⁾, at han skulde lade mig faa de Oplysninger, jeg henvendte mig om i Generaldirektoratet, og jeg har begjært saadanne om Trafiken paa Hamborg og Lübeck, samt om Transitudgifterne. Heraf har jeg ikke faaet en Tøddel; thi dertil regner jeg ikke Afskrift af et Brev fra Generaldirektøren til Fuldmægtigen om, hvilken Erstatning vi skulde kunne forlange af Hamborg. Den heri gjorte Opgjørelse er paa ingen Maade til at benytte, som den foreligger, den er i visse Punkter mangelfuld, og der er i Brevet paaberaabt et Actstykke af Betydning, som jeg selvfølgelig ikke er i Besiddelse af. Uden Hensyn til hvad jeg havde forlangt, eller om jeg overhovedet havde forlangt noget som helst, burde Generaldirektøren have forsynet mig med Oplysninger om alle de Punkter, han kunde tænke sig (det er egentlig en Euphemisme at forudsætte, *at han kunde lænke sig noget*, men der er jo Folk under ham i Contorerne, som dog vel ikke foreløbig ville opslaa deres Pauluner paa Bakkehuset eller -gaarden) vilde være af Betydning for det mig overdragne Hverv. Her er udviist en Ligegyldighed, som fortjente den

¹⁾ Greve Danneskjold-Samsøe.

eftertrykkeligste Straf, hvilken den naturligvis ikke vil faae, men ved min Hjemkomst agter jeg rigtignok i fuldstændig officiel Form at føre en ganske alvorlig Klage over den.

Tænk Dem, man syntes, det var ikke passende at skrive til Holstein¹⁾ om Oplysninger angaaende Lübeck, uagtet man var renonce i København, og saa lader man overhovedet være at sende mig nogetsomhelst! Jeg føler undertiden noget vende sig i mig; jeg tænker dog at see at holde mig fri for en Galdefeber.»

Om Joseph Michaelsens Forhold til denne Poststyrelsens Koryfæer har Jul. Schovelin givet en glimrende formet Fremstilling i Landmandsbankens Festskrift 1921, af hvilket jeg skal tillade mig at citere følgende:

»Der var ogsaa det ved Joseph Michaelsen, at Tyngdepunktet i hans Livsførelse var kommet til at ligge udenfor hans Kreds og daglige Gerning. Naar han i de Fristunder, som han i rigeligt Maal tog sig selv, tumlede med Landets Skæbne og omgikkes Rigets Stormænd som jævnbyrdig, saa maatte det falde surt og smaat i nogle Middagstimer at være lænket til en Kontorpult og afhængig af Ordre og Instrukser fra højere stillede paa Embedsstigen, som vurde-

¹⁾ Kammerherre, Major E. F. v. Holstein, Direktør for det danske Overpostamt i Lübeck.

rede *ham* efter hans ministerielle Arbejde og følgelig ikke særdeles højt, medens han om *dem* helst vilde tro, de var lutter Undermaalere. Og saa hørte han dog til iblandt dem — det var den »trykkende Dobbeltthed«, som efterhaanden skulde »rent ud forbitre« hans Liv. Han tænkte i akademiske Former, var altid kgl. dansk Student, han hørte af Fødsel og Opdragelse til »Bourgeoisiet« og kom tidligt ind paa Embedsvejen. Men, som han selv siger, »Naturen gik over Optugtelsen«: han var født Oppositionsmand, og da det nationalliberale Embedsmandsparti var det herskende herhjemme, *maatte* han gaa imod det. Naar han selv i sine Erindringer som Forklaring anfører sin Sympati for »Almuen«, Arbejdere og Bønder, er han sikkert i god Tro — hans Barndom i smaa Provinsbyer som Næstved og Vordingborg kan vel ogsaa have aabnet hans Blik for det landlige og robuste, det velgørende ved »nedarvet Virkelighedssans og selverhvervet sund Dømmekraft«, som *han* mente at have fundet hos Bønder »intelligente Arbejdere og selfmade men af fjerde Stand«. ¹⁾ Men alligevel har dog denne Kærlighed vistnok været ret platonisk, hvorimod hans »instinkt-mæssige Antipati« mod det velhavende køben-

1) »Fra min Samtid II« S. 3—4.

havnske Borgerskab, og særlig mod Bureaukratiet, var paalidelig nok. Forretningerne oppe i de ministerielle Kontorer kedede ham gudsjammerligt, han var ingen Kontorstol, intet »Sandhus«, han var saa langt fra »Copist«, som det den Gang hed, at han aldrig kunde blive sig selv original nok. Hans Embedsfæller kedede ham ogsaa indtil Irritation — naar i den Række af fortræffelige Portrætter, han i sine Erindringer har udkastet af sin Samtids ledende Mænd, hans Pensel giver et Strøg af Malice, er det som oftest en af hans Kolleger, han tager paa Kornet. Skal han derimod til at afbilde en Adelsmand, bliver hans Penselføring kælen, og hans Farvegivning faar en vis sødlig Elegance, som minder om Jens Juel. Dette gælder jo mere, desto fornemmere Personerne er: af Baron Blixen Finecke, Grev Frijs, Grev Sponneck, Grev Holstein-Ledreborg, giver han de mest ud-søgte Portrætter. Han havde ligefrem en *faible* for det fødselsaristokratiske: i den politiske Omgang med de store Herremænd fandt han den Fordomsfrihed i Livssyn, den usnobbete Jævnhed i Tonen, som gav Samtalen Tryghed, løsner Tungebaandet og fik den Ømtaalelige, der vogtede saa nidkært paa endelig ikke at blive over-set, til at føle sig som *Ligemand*. Det er muligt, Hemmeligheden har været, at naar Spurven var

til Stede, afholdt de høje Træner sig fra at danse: netop for ikke at komme til at træde paa ham. Vist er det imidlertid, at da han nu engang stod »udenfor Selskabet« — »som dette Begreb nu en Gang var slaaet fast af det nationalliberale Parti« — fandt han til Gengæld hos sine Aristokrater *Selskab*. Ovenikøbet et Selskab, hvor han frit udfoldede sin Personlighed, følte sig som hjemme og Jævning.

Desto ulideligere blev ham derfor i det daglige: Kontorstøvet, det departementale Omsvøb, det bureaukratiske Vigtigmageri. Intet Under, at Blækket blev tørt i hans Blækhus. Men ved saaledes at blive rykket ud af sit Milieu kom han paa Kant med eller blev fremmed for dem, til hvis Kreds han nu en Gang ifølge sit Hverv, sit sociale Niveau og sin Dannelses Egenart naturligt var knyttet, og af hvis Gunst eller Velvillie han dog altid i nogen Maa-de var afhængig. Den Modsigelse, han saaledes bragte ind i sit Liv, var just det Skær, hvorpaa han senere skulde strandе. — — —

Men paa det her omhandlede Tidspunkt, i 1871, gik han endnu for fulde Sejl, og de var fyldt af Medbør, af Lykkebrise. Hans Livsglæde havde endnu ikke faaet noget Knæk, hans fyrige og friske Villiestyrke havde endnu Overhaanden i hans Sind og Færd: han ligefrem

svulmede af Selvfølelse. Først efter hans Død er det tilfulde blevet anerkendt, at Ideen til Verdenspostforeningen skyldtes ham, og at denne Forenkling, hvis Gennemførelse i Praxis Datidens Danmark overlod til Tyskland at tage Æren for, netop i al sin Selvfølgelighed var genial. Men efter at Joseph Michaelsen havde fremsat Tanken offentligt i 1868, var dette dog allerede ved lidt efter lidt at gaa op for de mere tænksomme herhjemme; man begyndte paa mange Hold med Interesse at følge hans ihærdige Agitation for Ideen i Udlandet. Michaelsen kunde derfor den Gang, i 1871, med nogen Ret have en Fornemmelse af, at det bar mod Sejren — at han skulde blive saa uhjælpeligt skuffet, kunde den sangvinske Mand knapt nok drømme om. Og da hans politiske Ideer jo ogsaa havde haft en uomtvistelig og haandgrikelig Succés ved Dannelsen af Ministeriet Frijs og de følgende Aars Samarbejde mellem Godejernerne og Venstrebønderne, saa nød Joseph Michaelsen et vist Ry, blev fra mange Sider betragtet som en Mand med gode Forbindelser og en stor Fremtid. I sin Embedscarrière var han som nævnt, skønt han gik i sit 45. Aar, paa Grund af forskellige Uheld endnu ikke kommet særdeles vidt frem, men hans Kolleger saa op til ham, beundrede hans originale og frimodige

Personlighed, og hans Overordnede — ja, hans Overordnede behandlede ham med en vis modvillig Hensyntagen: man var i Grunden godt gnaven over hans, fra et strengt Tjenestestandpunkt just ej heller uangribelige Embedsførelse, men man havde en vis Sky for de højere Magter, man øjnede bag ham. Og nu han paa sin Side — hvad brød han sig om sine Overordnede? Han havde overgaaet dem! De var jo tilhobe kun Slidere, Rutinearbejdere, Dusinmennesker, medens han indsatte Ministerier, dannede nye politiske Kombinationer, udkastede Idéer til at omændre hele Verdens Postvæsen. Intet Under, at han svulmede.

Saadan en Mand var Joseph Michaelsen i 1871. Da hans Aandsfrænde, N. C. Frederiksen, henvendte sig til ham og bad ham om Raad og Daad til at starte sin ny Bank — ikke mere som en lille beskeden Driftskredit-Anstalt for mindre Landmænd, men som en vældig Hovedstadsbank, blot med et vist Agrar-Tilsnit, har Michaelsen øjeblikkelig paa rede Haand den rette Anvisning: Vi gaar til de to G'er — Godsejerne og Gedalia!«

Med disse lige saa rammende som festlige Ord kunde jeg egentlig slutte min Omtale af Joseph Michaelsen. Men jeg kan dog ikke nægte

mig den Fornøjelse at tilføje et Par Ord om de Vanskeligheder, som hans jødiske Afstamning muligvis kan have beredt ham. Da jeg en Gang spurgte ham, om han havde følt noget i den Retning, svarede han, at han egentlig ikke troede det. Men samtidig pegede han dog paa en lille Episode, som han i sine Erindringer: »Fra min Samtid«, har gengivet saaledes:

»Der var Landstingsvalg i Slagelse. Jeg havde sat Pastor Wiborgs Navn paa min Seddel, hvilket han optog som en Spøg, uvant som han var med Hensyntagen til hans Person. Saa begyndte han en virkelig veltalende Philippika mod det sørgelige i at se d'Israeli sidde paa Berlinerkongressen og foreskrive Verden Love, blot fordi han havde været en skønlokket Adonis i sine unge Dage: »Eller mener Postmesteren, der kan være andre Grunde?« — »Ja! jeg gør; jeg mener, at han sidder, hvor han sidder, fordi hans Evner har ført ham derop, og fordi Englands Aristokrati sér sin Fordel ved at have sin gamle Fører paa den Plads.« »Ja, er det ikke, som jeg siger,« udbrød nu Wiborg, »man kan ikke tale om eller til Israel, uden at faa Ordet Fordel kastet i Næsen.« Da jeg svarede: »Naturligvis, Hr. Pastor! vi er jo et Folk af Præster,« overdøvede Vælgernes Latter, hvori han selv

deltog, hans Replik. Saa fulgtes vi hjemad og talte om Jødedoms og Kristendoms Opfattelse af »de sidste Ting«. — —

Som man vil se, var Joseph Michaelsen tilbøjelig til at tage Bemærkningerne om hans Afstamning fra den gemytlige Side. At der dog var Animositet mod ham tilstede i visse Krese netop paa Grund af hans Afstamning, har jeg ofte nok, medens jeg skrev paa min Afhandling om ham, haft Adgang til at erfare. Jeg skal fortælle et Eksempel herpaa.

For paa Forhaand at afværge en Behandling af Joseph Michaelsen i Salmonsens Konversationsleksikon, som den, der i dette Værk blev vor berømte Landsmand Niels Finsen¹⁾ til Del i 1897, opsøgte jeg Redaktøren, Kaptajn Blang-

¹⁾ Niels Ryberg Finsen, der døde i 1904, efter fire Aar forud at have modtaget den medicinske Nobel-Pris, havde allerede i 1893 foreslaaet Koppepatienter behandlet i Værelser, hvor de skærmes mod de betændelsevækkende blaaviolette Lysstraaler, og i 1895 helbrededes den første Lys-behandlede Lupus-Patient, ligesom Aaret efter Oprettelsen af »Finsens medicinske Lysinstitut« fandt Sted.

Men hvad forslag mod de Skriftkloges og Fari-særnes Mistro. Niels Finsen havde fra Herlufsholm det Skudsmaal (O! vidunderlige Pædagoger i al Fortid, Nutid og Fremtid!) at »han er en hjertensgod Dreng, men Evnerne er smaa og det mangler ham ganske paa Energi«, og »tænk!« sagde de lærde me-

strup, hvem jeg spurgte, om det kunde ventes, at Joseph Michaelsens Fortjenester af Verdenspostforeningens Dannelse vilde finde en forstaaende Behandling i den under Forberedelse værende ny Udgave af Leksikonet.

Hr. Blangstrup svarede mig, at han ikke troede paa Joseph Michaelsen, dels fordi Poststyrelsen hidtil ikke havde anerkendt ham, og dels ogsaa fordi han var Jøde. »Jeg er Soldat!« tilføjede Hr. Blangstrup »og autoritetstro. Jeg tror saaledes ikke paa Dreyfus' Uskyld, om saa Kassationsretten nok saa meget frikender ham, thi han er dømt af en Krigsret, og Frankrigs Generalstab har stemplet ham som Landsforræder.«

Maaske har Hr. Blangstrup dog siden skiftet Mening, thi i den nu udgaaende Udgave af Salmonsens Konversationsleksikon skriver Kontorchef Gredsted loyalt og anerkendende om Michaelsen, og om Dreyfus findes bl. a. følgende (skrevet af Oberst N. P. Jensen): »Den (Dommen)

dicinske Professorer, hvis Navne allerede er glemte, »han har ej laud engang«.

Niels Finsen naaede Berømmelsens Laurbær og — Plads i Salmonsens, endda med Billede. Den sidstnævnte Udmærkelse er hverken bleven Joseph Michaelsen eller Sønderjydernes højtansete Fører, H. P. Hanssen, til Del, derimod eksempelvis de berømte Generaler J. J. v. Bahnson og V. H. O. Madsen.

gik ud paa, at ikke en eneste af de Beskyldninger, der var rejst mod D. var sand. Dommen, der var blevet afsagt i Rennes, blev derfor annulleret, fordi den var faldet med Urette. D. blev derfor atter indsat i Hæren, udnævnt til Major og fik Æreslegionens Ridderkors. Det var Oprejsningen for i 10 Aar at have lidt de største Pinsler og baaret Vanærens Mærke. Men den politiske Fanatisme, der var blevet rejst med Sagen, og som næsten havde delt Frankrig i 2 Lejre, var endnu saa stærk, at selv den fuldstændige Frifindelse ikke var i Stand til at overbevise Modstanderne. — — —«

Joseph Michaelsen døde den 12. April 1908 i sit 82. Aar. I Politiken ristede Ove Rode ham følgende Runer, der paa fortrinlig Vis som i en Sum karakteriserer hans Virketrang, Originalitet og glimrende Evner.

»Henved 82 Aar gammel er fhv. Postmester Joseph Michaelsen i Søndags afgaaet ved Døden. Afsluttet er hermed et Liv, der i Ungdommen og Manddommen var rigt paa urolig Virketrang og geniale Idéglimt, og i Alderdommen var optaget af en ihærdig Kamp for at sikre sit Navn en fortjent, men længe bestridt Anerkendelse.

Joseph Michaelsen begyndte som Jour-

nalist — han sad i 1842 som toogtyveaarig Mand paa *Fædrelandets* Kontor — han var senere Redaktør af Goldschmidts *Hjemme og Ude*, og han tabte aldrig sin Interesse for Journalistik. Mange Indlæg med en omhyggelig indsvøbt og tilsidst virkningsfuldt af-dækket Pointe er udgaaet fra hans Pen og tilstillet snart et, snart et andet af Hovedstadens Blade. Endnu da han var paa Vej til de Halvfjerds, følte han Skrivelysten saaledes krible sig i Fingrene, at han søgte Forbindelse med de ganske unge Mennesker, der i Halvfemsernes Begyndelse stiftede Dagbladet *København*. Hans originale Hoved var propfyldt af Erindringer fra det offentlige Livs Kulisser og saa velbevandret som faa i hele den Del af Politiken, der bestaar af Partiernes og Personernes Manøvrer mod hinanden. Hans Kundskaber og Talent syntes langt over den Stilling i Livet, han indtog, selv om noget i hans Fremtræden og Sympatier kunde forklare, at han ikke var naaet frem i Forgrunden.

I Mellemgrunden havde han en lang Tid færdedes og spillet en ikke ringe Rolle. De fortræffeligt skrevne Memoirer — *Fra min Samtid* — han udgav i 1890 og 1893, bringer ikke faa Vidnesbyrd herom, og betegnende

for ham som Politiker er det, at den Periode, der særlig kaldte paa hans Interesse, var Forligs- og Underhandlingstiden før Forfatningsforandringen i 1866. Han virkede den Gang som en Art Mellemand mellem J. A. Hansen og Grev Frijs, og han kunde vistnok have fortalt endnu mere om disse Forhandlinger end det, Memoirerne har bragt frem.

Men hans Livs Bedrift, den, han i mange Aar stred for at skaffe anerkendt, laa baade udenfor Journalistik og Politik. Det Forslag, han allerede i 1859 udarbejdede til Dannelse af en Verdenspostforening, viste ham som en Mand, hvis Hoved ikke blot kunde rumme lune og sindrige Beregninger, men ogsaa vide Syn. De vidtskuende Tanker havde imidlertid ingen Kurs i dansk Administration i Tresserne (skulde der være indtruffet en Forandring heri nu?), og hans Planer blev ikke støttede fra dansk Side. Selv maatte han stride for sin Idé, og da den var gennemført, uden at hans Navn var sat i Forbindelse dermed, trak han sig dybt skuffet tilbage til et lille administrativt Embede som Postmester i Slagelse. Han oplevede dog at se sig anerkendt som Postunionens Profet, i alt Fald i sit eget Fædreland. Han modtog ret tidlig en Hæderspension af Rigsdagen, og senere løf-

tede Postvæsenets øverste Ledelse og Handelsorganisationer ham ogsaa paa Skjold. Michaelsens Marmorbuste blev opstillet paa Frederiksborg, og en Medaille med hans Navn blev indstiftet som særlig Fortjensttegn ved Postvæsenets Eksamen.

Joseph Michaelsen følte sikkert denne Anerkendelse som en stor Vederkvægelse i en Alderdom, der ellers ikke havde savnet Bitterhed. Men han higede efter en Verdens-Anerkendelse af sin intellektuelle Andel i den store, verdensomfattende Idé. Tiden vil vise, om Verden vil yde det lille Land og dets urolige, splittede, men i sit lykkeligste Øjeblik geniale Søn Retfærdighed.«

Til min Sorg var jeg afskaaret fra at vise ham den sidste Ære, idet jeg paa det paagældende Tidspunkt opholdt mig i Paris. Men han var en af de ejendommeligste og klogeste Mænd, jeg nogensinde har mødt, og man vil maaske derfor tilgive, at jeg føler saa megen Stolthed over, hvad jeg betragter som hans Farvel til mig, at jeg citerer det her.

»Kjære Hr. Jacob Andersen.

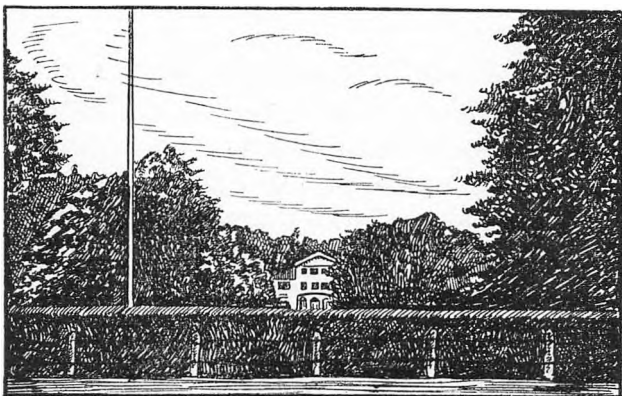
Mit Eksemplar af »Fra min Samtid« I og II, hvori jeg har nedlagt det Bedste af mit

aandelige Indhold, kan ikke være i bedre Hænder end Deres, som Udtryk for min Taknemmelighed for det Hjertelig, den Djærvhed og Dygtighed, hvormed De antog Dem og sejrrikt gennemførte en halvvejs opgiven retfærdig Sag.

Deres hengivne
Joseph Michaelsen.«

POLITISKE OPTEGNELSER

Øregård

Den 26. Januar 1905 stillede Bestyrelsen for Venstrereformforeningen Forslag om at udelukke 8 Medlemmer (Alfred Christensen, Fogtmann, Krabbe, K. Kristiansen, K. Pedersen, L. Pedersen, Slengerik og Zahle) samt Holger Rørdam af Partiet, fordi de ikke vilde godkende J. C. Christensens Militærprogram. Da Forslaget var stillet, tog, hedder det i N. P. Madsen-Mygdals politiske Erindringer, Herman Trier Ordet og erklærede, at han længe havde sporet den Sprængning, som nu fuldbyrdedes. Da han nu saa, at det bar hen til, at den bedste Del af Venstre og den Del, han stod nærmest, skulde udelukkes af Partiet, vilde han sige, at blev denne Udelukkelse iværksat, vilde han gaa med de 8. Hertil sluttede sig Poul Christensen, J. J. Jensen-Onsted og Doose.

De 12 konstituerede sig straks som Parti under Navn af »Folketingets Venstre«, ledet af et Forretningsudvalg. Samme Aften udskreves og offentliggjordes Partiets Program.

I April Maaned s. A. udsendtes et af et Par Tusinde Vælgere underskrevet »Opraab til Organisation«, der var skrevet af Redaktør Niels Bransager. Forrest blandt Underskriverne stod jeg, hvilket gav Anledning til, at Departementschef Jerichow, om hvem tidligere er meldt, ringede mig op i Telefonen og ønskede mig til Lykke med min nye Førerstilling. Jeg takkede ham meget for hans Venlighed, jeg havde endnu ikke set Opraabet paa Tryk, men da mit Navn begyndte med det første Bogstav i Alfabetet, kunde jeg vel tænke mig, at jeg stod opført som den første paa Listen. »Iøvrigt« tilføjede jeg, »er jeg sikkert i det bedste Selskab. Blandt andre findes naturligvis ogsaa Departementschefen blandt Underskriverne, idet De jo, da vi forleden Dag drøftede Sprængningen indenfor Venstre, erklærede Dem ganske enig med mig.«

»Ja, det er rigtigt nok!« svarede Departementschefen, »og naar jeg ikke har underskrevet Opraabet, er Grunden dertil ogsaa kun at søge i den Omstændighed, at jeg som Departementschef ikke kan finde det ganske passende at optræde offentligt mod min Minister.«

Hertil var der forsaavidt intet at sige, som der virkelig kan være noget i, at en Departementschef af rent praktiske Grunde maaske nok gør rigtigt i ikke at optræde altfor agressivt overfor den Minister, som han hver Dag skal samarbejde med.

Men saa skete det 6 Aar efter, at Jerichow stillede sig som Venstres Kandidat i Roskilde ved Folketingsvalget i 1910.

Nu var det min Tur til at ringe op. Det gjorde jeg da ogsaa, idet jeg ønskede Departementschefen til Lykke med, at han havde overvundet sine Betænkeligheder fra 1905 ved nu at lade sig opstille som Modstander af sin Minister — Dr. Brandes. »Ja«, svarede han, »jeg indrømmer, at De har Ret til at drille mig; og jeg har da ogsaa haft mine Tvivl om Rigtigheden af det Skridt, jeg nu har taget. Men naturligvis har jeg, forinden jeg modtog Kandidaturen, talt med Dr. Brandes, der intet havde at indvende, men kun betragtede Sagen som et Taktspørgsmaal.«

Naa, i hvert Fald havde Jerichow altsaa ingen Grund til at klage over denne Finansministers Frisind.

Imidlertid var Partiet blevet dannet og havde konstitueret sig under Navnet »Det radikale Venstre« paa et Landsmøde i Odense den 21. Maj 1905, paa hvilket Møde Partiets Program

tillige blev vedtaget. Og hermed gik man ind i en Kampperiode, der vedvarer den Dag i Dag. Sjældent er vel noget politisk Parti blevet omfattet med større Vrede fra Modstandernes Side end dette, og over intet andet Parti har det regnet med Spot og Haan, som Tilfældet var her. Det skulde da netop være over det moderate Venstre, der, efter Forliget i 1894 og indtil dets Førstemænd nu staar som Førere af det Parti, der smædede dem, heller ikke havde gode Dage. Med samme Alen, som anvendtes overfor de Mænd, der ved at afslutte Forliget med Højre havde bragt dette Parti ud af Klemmen, blev ogsaa de Politikere maalt, som ikke vilde godkende en Politik, der efter deres bedste Overbevisning var i Uoverensstemmelse med Venstres væsentligste Programpunkter. »De smaa Mænd med de store Skrig«, »Rebellerne«, skulde druknes, om ikke bogstaveligt saa dog i Latter.

Hæftigt blev der taget paa Veje, og bittert og skarpt blev der svaret. Kløften mellem Venstre og de ekskluderede blev stedse større og gaber den Dag i Dagsaa stærkt, at der skal meget dygtige Brobyggere til for at bringe Forbindelse tilveje mellem de to Lejre. Dog, disse Brobyggere findes. Men vil de tømre Broen op? Og vil de to Lejre benytte den? Herom tør jeg ikke udtale nogen Mening, men jeg tror, der staar mange

Folk paa begge Sider af Kløften, som ønsker Broen. Ingen Lillebæltsbro med Ret til Passage kun for den ene Part, men en stor Færdselsbro, hvor alle uden at køre fast i Sporene kan færdes, og over hvilken begge Hære kan marchere, naar Forholdene kræver det. Getrennt marschieren, vereint schlagen, sagde allerede Moltke.

Den øjeblikkelige Virkning af Venstres stærke Aktion blev imidlertid, at det radikale Venstre i 1906 led et stort Valgnederlag. Partiet fik kun 9 Mandater plus 2 Løsgængere, mod tidligere ialt 15 Mandater.

Dette spaaede jo ikke godt for Partiets Fremtid, og der var vel ogsaa nok en Del, der betoges af Mismod og vendte sig andet Steds hen. En Episode paa Valgdagen, som jeg oplevede, kunde i hvert Fald tyde herpaa.

Det radikale Venstre paa Frederiksberg samledes i et Lokale i Pilealleen. Ved 8 Tiden om Aftenen kom jeg derhen og fandt Lokalet ganske tomt. Jeg gav mig til at gennemgaa de indkomne Ritzautelegrammer, og de var ikke opmuntrende. Da jeg en halv Times Tid havde været beskæftiget med dette Arbejde, kom Skoledirektør Niels Hjort tilstede. Vi drøftede de nedslaaende Resultater, og Hjort udbrød da: »Der er altsaa ikke Jordbund for radikal Politik her i Landet!« Lidt efter gik han, og

nogen Tid efter blev han Medlem af Socialdemokratiet.

Men truet Mand kan længe leve, og et Parti, der har Livskraft i sig, dør ikke, fordi det en Overgang kommer ned i Bølgedalen. Valgene i 1909, 10 og 13 gav det radikale Venstre Oprejsning for Nederlaget i 1906, idet Partiets Folketingsmandater voksede til henholdsvis 18, 20 og 31. Paa de derefter følgende Svingninger ved Valgene til Dato skal jeg ikke komme nærmere ind. Det er kun ved de fornævnte Valg, jeg har optraadt som Folketingskandidat. Derfor holder jeg mig til dem.

Ved Valget i 1906 paatænkte den radikale Vælgerforening for Københavns Amts 1. Kres at opstille mig mod Professor Ellinger. Nu kunde jeg tænke mig en nemmere og behageligere Opgave end indlade mig i Kamp med denne slagfærdige Parlamentariker, og jeg svarede derfor absolut afvisende. Men Professor Aage Friis og Dr. Starcke, der førte Forhandlingen med mig paa Foreningens Vegne, fik mig dog omsider blødgjort, og jeg lovede da at paatage mig Hvervet, hvis der ikke kunde findes en bedre. Men heldigvis meldte i rette Tid en tredje Dr. phil. sig villig, nemlig den nuværende Seminarieforstander Dr. Eduard Larsen, og den bitre Kalk blev taget fra mig.

Men ved det næste Folketingsvalg i 1909 undgik jeg ikke min Skæbne, idet jeg lod mig opstille i Københavns 6. Kres mod Etatsraad Hammerich.

Naturligvis var der slet ikke noget at gøre her i Højres stærkeste Fæstning, men én skulde jo tælle vore Stemmer, og det blev altsaa mig, dette Hverv kom til at paahvile, baade ved dette Valg, og ved Valget Aaret efter.

Det var sikkert en noget tynd Suppe, jeg særlig i første Omgang serverede de ærede Vælgere, ganske uforberedt og uøvet i politiske Diskussioner, som jeg var. Men da min Modstander var en overordentlig kultiveret og lidet aggressiv Mand, tror jeg nok, at Kampagnen alligevel forløb saa nogenlunde. I hvert Fald bad man mig da om at komme igen næste Gang, og det blev altsaa allerede næste Aar.

I 1909 var jeg Sommerpostmester i Humlebæk og maatte under Valgkampen saa at sige daglig rejse ind til Byen, for at deltage i Vælgermøder o. s. v. Det var lidt anstrængende, og det gjorde ikke Sagen bedre, at Folk i Humlebæk ogsaa godt kunde lide at faa sig en Holmgang med mig derude. Saaledes Gartner Jensen paa Krogerup, der var en fanatisk Højremand, og Kaptajn Lobedanz, der gjerne vilde diskutere Militærspørgsmaalet, om hvilket vi iøvrigt

slet ikke var saa særlig uenige. Gartner Jensen og jeg kunde derimod ikke finde noget Punkt, hvor vore Meninger faldtsammen. Alligevel kom han jævnlig paa Kontoret til en lille Holmgang. En Gang troede han dog, vi kunde blive enige om en enkelt Ting, idet han forudsatte, at jeg vilde deltage i det herostratisk berømte Demonstrationstog med nedadvendte Faner, som Højre foranstaltede mod I. C. Christensen.

Da jeg i meget bestemte Udtryk bad mig fritaget for at tælles med blandt Deltagerne i en saa taabelig Demonstration, opgav han mig.

Gik Diskussionen særlig med Kaptajn Lobedanz saaledes venskabeligt nok i Humlebæk, var den militære Sagkundskab betydelig skrapere inde i Byen. Herinde var de ikke blødsødne. Naar undtages nuværende Oberstløjtnant Bølck, der optraadte sagligt og behersket og aldrig glemte at behandle sin Modstander som den ene Gentleman den anden, blev Tonen en ganske anden, naar den højst ubeherskede Kaptajn Dahlerup kom paa Koturnen, eller naar Premierløjtnant Wagner følte sig kaldet til at hovmesterere mig.

Da jeg saaledes en Gang antydede Muligheden af, at Krigen kunde faa andre Former end de nu anvendte, og at Tekniken kunde blive saa udviklet, at Anvendelsen af Luftskibe vilde

gøre de nuværende Fæstningsanlæg uanvendelige, svarede min sagkyndige Modstander omtrent saaledes herpaa: »Der kan man se, hvor uvidende Hr. Andersen er om de mest elementære Ting vedrørende Forsvarsvæsenet; han forstaar ikke nogetsomhelst af det, han taler om. Jeg kan oplyse Hr. Andersen om, at det, selv om Luftsejladserne skulde blive stærkt udviklet, ingensinde vil være muligt at fremstille en saa stærk Flyvemaskine, at den vilde kunne medføre saa store Mængder Ammunition, at det kunde blive til virkelig Skade for den Fæstning, der angribes.«

Antagelig har denne Repræsentant for Sagkundskaben siden lært saa meget af Verdenskrigen, at han har maattet slaa lidt af paa sin Overlegenhed, saaledes som General Niuwenhuis, der betegnede Tyskernes »dicke Bertha« som et Fabeldyr paa Artilleriets Omraade, vel nok gjorde det.

Men ellers forløb begge Valgkampagner uden større Sammenstød, og jeg mindes ikke, at min Modkandidat og jeg har vekslet et ubehageligt eller vredt Ord med hinanden. Men som sagt, Resultatet var paa Forhaand givet, og den mest prominente af mine Stillere, Dr. phil. Edvard Brandes, havde utvivlsomt Ret, naar han i min Kres' Valgavis bl. a. skrev de Ord, som selvste

Oraklet i Delphi ikke havde behøvet at skamme sig over: »Kunde Hr. Jacob Andersen vælges i 6. Kres, vilde dette Valgs Virkning mærkes saare langt.«

Forud for Valget til Folketinget i 1913 modtog jeg Opfordring fra den radikale Venstre-forening i Københavns 1. Kres til at opstille mig som Partiets Kandidat. Denne Opfordring modtog jeg gerne, fordi der syntes at være gode Muligheder tilstede for at tilbageerobre denne Herman Triers gamle Kres. Saaledes havde daværende Handelsminister Wilh. Weimann ved Valget i 1910 opnaaet 1605 Stemmer mod Højrepartiets 1613, og baade dette Partis Kandidat, Folketingsmand Julius Wulff, og Redaktøren af »Vort Land« følte sig da ogsaa, efter hvad de overfor selv politiske Modstandere lod komme til Orde, nogenlunde sikre paa, at Højre denne Gang vilde miste Kresen.

Men de socialdemokratiske Vælgere vilde det anderledes.

Forud for Valget var der truffet Aftale mellem Socialdemokratiet og det radikale Venstres Hovedbestyrelser om, i hvilke Krese de to Partier skulde opstille Kandidater. For 1. Kres' Vedkommende blev det en radikal Venstremand, der skulde opstilles, og da Kresens Bestyrelse havde opfordret mig til at lade mig stille, var

det altsaa paa mig, de socialdemokratiske Stemmer skulde afgives. Dette fremholdtes stærkt paa mit første Møde af Folketingsmand Sigvald Olsen, men mødte afgjort Modstand fra en Del af de socialdemokratiske Vælgere, idet man fra deres Side havde ønsket at faa Vilhelm Rasmussen, den nuværende Folketingsmand og Rektor, opstillet. Og skønt saavel Sigvald Olsen, som senere baade den nuværende Trafikminister Friis-Skotte og Vilhelm Rasmussen selv, anbefalede min Kandidatur ved at opfordre deres Partifæller til loyalt at rette sig efter den af Hovedbestyrelsen trufne Ordning, var dette dog ikke nok. Vel tabte Modstanden mod mig sig tilsyneladende efterhaanden, men der blev dog en ikke ringe Passivitet tilbage i de socialdemokratiske Rækker, hvilket gav sig det Udslag paa Valgdagen, at jeg kun opnaaede 1572 Stemmer mod Julius Wulffs 1656. Og dog var min Modkandidat saa sikker paa sit Nederlag, at han, kort efter at selve Valghandlingen var afsluttet, og Afstemningen havde taget sin Begyndelse, sagde mig Farvel med de Ord: »Jeg ønsker ikke at overvære Bekendtgørelsen af mit Nederlag, og derfor tager jeg nu hjem til Charlottenlund.« Det gjorde han, og han var derfor ikke tilstede og kunde takke sine Vælgere, da hans Sejr hen paa Aftenen blev kundgjort.

Skønt Resultatet jo ikke i og for sig opfordrede til stor Begejstring fra min Side, maatte jeg selvfølgelig sige de mange socialdemokratiske Vælgere Tak, som loyalt havde bøjet sig for deres Partis Ønsker ved at give mig deres Stemmer, og jeg tog derfor ud til »Folkets Hus« paa Enghavevej, hvor en tusindtallig Forsamling afventede Valgresultaterne. For denne store Forsamling frembar jeg min Tak og mødte megen Venlighed og Forstaaelse, idet mange Talere beklagede det daarlige Resultat, som man indrømmede skyldtes Lunkenhed eller endogsaa Uvilje mod den trufne Aftale; men næste Gang! forsikrede man, saa skulde man garantere mig alle Mand af Huse, og saa skulde Sejren nok blive min.

Men ak! Næste Gang kom aldrig, d. v. s. det blev et Fredsvalg, og da vi i 1918 atter fik Kampvalg, havde den nye Valglov medført, at der blev Listevalg i Storkøbenhavn; de enkelte Afstemningskresse havde derefter kun indirekte Indflydelse paa Kandidaternes Opstilling. Al Magten var nu praktisk talt i Hænderne paa Partiets Generalstab. Og skønt 1. Afstemningskres vedblivende ønskede mig opstillet, kunde den dog ikke skaffe mig den Plads paa Listen, som baade den og jeg mente tilkom mig. Herom tilskrev Kresens Formand, Vare-

mægler Just Cohen, mig bl. a. »at der fra et Møde af kvindelige Bestyrelsesmedlemmer (hvor der var 44 tilstede) er fremkommet Fordring om, at en Kvinde blev opstillet som Nr. 3, hvilket mest sandsynligt bliver vedtaget, hvad jeg ogsaa tidligere har meddelt Dem. Da Alfr. Christensen og Ivar Berendsen maa blive Nr. 1 og 2, saa vilde jeg herved spørge Dem, om jeg fremdeles skal fastholde Deres Mandat eller blot indskrænke mig til paa Mødet (Hovedbestyrelsens) at meddele vor første Brevveksling« Jeg svarede herpaa, at jeg næst at takke for Kresens Bestræbelser for at skaffe mig den 3. Plads paa Listen ikke ansaa det for nyttigt at fastholde dette Ønske, skønt jeg nærede den Opfattelse, at Kvinderne næppe stod sig ved at stille Krav til Mændenes politiske Galanteri. Og at Kvinderne var blevne valgbare, kunde jo da kun betyde, at de skulde være ligeberettigede med Mændene og ikke have Gang og Sæde fremfor disse. Endelig udtalte jeg som min Mening, at Kvinderne ligesom Mændene først maatte tjene deres politiske Sporer. Men da man paa afgørende Sted ikke syntes at dele denne Opfattelse, fandt jeg, at der ikke var andet at gøre, end lade de 44 faa deres Vilje og saa iøvrigt glæde sig over, at vi besad en ny Pallas

Athene, der fiks og færdig kunde springe ud af vort Partis Hoved.

Som Nr. 4 ønskede jeg ikke at opføres, skønt det forsikredes mig, at Pladsen næsten var sikker, hvilket den iøvrigt ogsaa viste sig at være, idet Urtekræmmer Koch blev valgt som Nr. 4 og Direktør Gamborg endda som Nr. 5.

Siden da har jeg ikke søgt noget Folketingsmandat, og hverken mit Parti eller jeg selv har tabt synderligt derved.

For min nærmeste Familie var denne min Bortgang fra den politiske Arena næppe nogen større Skuffelse. I hvert Fald forlystede min Kone og mine Børn mig jævnligen med en vel indøvet og meget vellydende Sang, en Parodi af en den Gang meget yndet »Slagsang«, af hvilken første Vers, efter at det var omdigtet til min Forherligelse, kom til at lyde saaledes:

»Og Jacob bli'r klogere for hver Dag, der gaar,
og flere og flere nye Krese han faar,
men naar vi saa endelig til Valgdagen naar,
staar Jacob dør med Haaret ned ad Nakken.«

Længere kan man ikke naa i politisk Popularitet end til, at der »gøres Viser« om én. Alligevel var Visen et memento for mig, og jeg trak mig tilbage i forholdsvis god Orden, hvortil iøvrigt ikke mindst den Omstændighed bidrog, at jeg Aaret forud var bleven valgt til Medlem af Gen-

tofte Sogneraad eller Kommunalbestyrelse, som det siden kom til at hedde.

Naar mit Parti valgte mig til dette ærefulde Hverv, skyldtes dette næppe, at jeg skønnedes at være i Besiddelse af særlig kommunal Indsigt, men snarere, at jeg mentes at indehave visse Betingelser for at tage Kampen op mod Kresens store Bastian, daværende Rektor Kapper, og tilstrækkelig Rygrad til at modstaa Sogneraadsformandens, Oberst Parkovs, besnærende Elskværdighed, der f. Eks. havde bevirket, at min Forgænger, den iøvrigt meget dygtige og sympatiske Kreditforeningsdirektør Gjessing, efter sit Valg deltog i Højre-Venstres Partimøder i Stedet for, hvad der syntes den radikale Venstreforening naturligere, at gaa i Valggruppe med Socialdemokraterne i Raadet, eller gaa alene.

Og saa ræsonnerede man vel ogsaa med Jeppe, at »hvad du ikke est, det kan du blive, du ser mig ud til Allehaande«; hvorom alting er, man opstillede mig, og — Valgkampen begyndte.

Jeg tror at have Ret til at sige, at der stod et vist Gny ud fra den. Mod mig havde jeg de to fornævnte Højremænd, begge indsigtfulde og dygtige Mænd, veltalende og fortrinligt skolede igennem deres Virksomhed i Amsraad, Rigs-

dag og Kommunalbestyrelse. Ved Siden af mig — lidt for langt til Siden syntes det mig undertiden — stod Socialdemokratiets Kandidater. Venstres Førstemand var den saglige og sympatiske Skoleinspektør, nuværende Rektor Næsted.

Men jeg var vistnok egentlig den, der skulde kanøfles. Thi jeg kom jo udefra og havde min Fortid mod mig, fordi jeg tre Gange havde været oppe mod Højre i Hovedstaden.

Navnlig Dr. Kaper tog, som det var at vente, kraftigt fat; trods de haarde Hug, der ofte faldt, iagttog han dog stedse en vis Ridderlighed overfor Modstanderne. Han var stærkt rustet, og et Par Gange kom vel ogsaa Skolemesteren noget stærkt frem. Men hans Vaaben var altid blanke, og han var underholdende i Forsvar som i Angreb. Da jeg saaledes en Gang gjorde ham opmærksom paa, at han igen havde besteg Katedret, svarede han, at det kunde saamænd godt være, han var lidt skolemesteragtig, »thi Skolemester er jeg jo. Men hvad saa? Jeg bebrejder jo ikke Dem, at De støder kraftigt i Deres Posthorn.«

Kaper var ogsaa en loyal Modstander. Da han saaledes paa et Møde afbrød mig i min Omtale af et Tjenestemandsløns spørgsmaal med Tilraabet »Det passer ikke, det, De der siger«,

og jeg saa bad en af hans tilstedeværende Meningsfæller, der var inde i det paagældende Spørgsmaal, Postmester Otto Larsen, om at bevidne, at jeg havde Ret, og dette straks skete, rejste Kaper sig op og sagde med en stor Gestus: »Saa gør jeg Dem en uforbeholden Undskyldning«. Man vil maaske mene, at dette var selvfølgeligt, men spørg de Mennesker, der er vante til at komme til politiske Diskussionsmøder, hvor ofte det alligevel sker.

Heller ikke Oberst Parkov var blid. Ikke for ingen Ting har han i mange Aar betjent det svære Skyts. Men ogsaa han førte en ridderlig Kampagne, og han havde den samme Egenskab, som Knut Hamsun tillagde Bjørnstjerne Bjørnson:

Han husked' at følge i Kampen
 en egen, en rummelig Skik:
 Han brugte ej Sværdet til Stik....«

Efter mit Valg gik jeg indenfor Sogneraadet i Valggruppe med Socialdemokraterne, ved hvis Hjælp jeg kom ind i flere betydende Udvalg, saasom Administrationsudvalget, Skoleudvalget, Lønningsudvalget, Kasse- og Regnskabsudvalget, Hospitalsudvalget, Udvalget for offentlige Anlæg og Ejendoms- og Byggeudvalget.

Min Deltagelse i saavel Kommunalbestyrelsens Møder som i Udvalgenes Arbejde tænker

jeg paa med Glæde. Men der var meget at bestille begge Steder. Mindst en Gang ugentlig var Dagen optaget fra tidligt paa Eftermiddagen til langt ud paa Natten med Udvalgs-møder. Fra det ene til det andet. Og Møderne i Salen strakte sig ogsaa ofte ud paa Smaatimerne. Og det trods dette, at det ikke var Sogneraadsforhandlinger af den Slags, man har gjort saa megen Løjer med, der førtes her. Oberst Parkow var vel en facil Leder, men han optraadte tillige med stor Myndighed og Kraft, og det er ingensinde hændet, naar han sad i Formandsstolen — og han var meget sjældent forhindret, selv i de Tider, da han som Kommandant paa Vestfronten havde Kvarter i Taastrup — at Forhandlingerne ikke blev ført under de strængeste parlamentariske Former.

Med de socialdemokratiske Medlemmer gik jeg som nævnt i Valggruppe. Ogsaa Møderne her har jeg kun gode Minder om. Vi drøftede forud for hvert Møde i Salen den foreliggende Dagsorden og enedes da — om vi kunde — om den Fremgangsmaade, der skulde anvendes. Blev vi ikke enige, gik hver for sig under Debatten i Kommunalbestyrelsen, og kom vi end naturligvis af og til i Strid med hinanden, fordi vor Politik nu en Gang ikke var den samme, efterlod dette ingen Fortrydelse.

Naar jeg mindes Arbejdet i og for denne smukke og rige Kommune, er der visse Ting, som jeg fæster Tanken ved, og som i særlig Grad havde min Interesse. Blandt disse Ting var Erhvervelsen af Grundene omkring det berømte »Fluepapir«, d. v. s. Charlottenlundfortet og Slottets Urtehave, samt den Anvendelse, de kunde tænkes at finde, naar de først var erhvervede. Da Spørgsmaalet nu efter Enkedronningens Død er blevet brændende, og da jeg har set, at en af vort Lands betydende Mænd nu menes som den første at have givet Anvisning paa, at de paagældende Grunde mest passende burde erhverves og udnyttes af Gentofte Kommune, maa det maaske — for atter en Gang at demonstrere den gamle Sandhed, at der intet nyt er under Solen — være mig tilladt efter det stenografiske Referat at fremsætte et Uddrag af mit Foredrag i Sogneraadsmødet den 17. December 1918 om de oftnævnte Grundes Erhvervelse og om deres Anvendelse.

». . . . Men nu er Sagen saa meget mere ejendommelig, som det Areal, der er Tale om, er et Areal, paa hvilket hverken vi eller private kan lægge Beslag. Man maa erindre, at dette Areal tilhører Staten, men benyttes af Enkedronningen. Det vilde være lidet sømmeligt, forekommer det mig, om man, saaledes som det

allerede er sket fra Idrætsforeningens Side, nu med stor Styrke vilde kræve dette Areal til dette eller hint Brug, og jeg skal i denne Forbindelse oplyse, at jeg allerede for over et Aar siden sammen med nogle andre havde tænkt paa en Anvendelse for Kommunen af det paagældende Stykke Jord. Men da vi erfarede eller mente at kunne forstaa, at noget saadant ikke vilde være særlig velset i Øjeblikket, opgav vi foreløbig Planen. Da nu Sagen er rejst fra privat Side, synes det mig dog rigtigt nærmere at uddybe og begrunde den Plan, som man nærede, naar man til sin Tid kunde komme saa vidt, at man kunde faa det paagældende Stykke Jord erhvervet for Kommunen. Jeg skal derfor tillade mig at nævne, at man havde tænkt paa en Del af dette Areal, paa et Sted, hvor det ikke vilde komme til at genere Udsigten, at opføre en Kommunegaard, som jeg allerede ved Behandlingen af Bibliotekssagen har talt om, men kun løseligt skitseret. Denne Kommunegaard skulde opføres her, idet man vilde faa et meget stort Areal, ikke alene det Areal, her er Tale om, men tillige de Arealer, som nu hører til Fæstningsterrænet; vi vil efterhaanden faa frigivet en Mængde af disse Arealer, som nu Militæret lægger Beslag paa. Det skulde vel være rimeligt at antage, at netop et Areal som det

paagældende, et overmaade smukt Areal, som kunde blive en Pryd og Seværdighed for Kommunen, netop vil blive frigivet, altsaa det Stykke af Fæstningsterrænet, som ligger paa den anden Side af »Fluepapiret«. Man har som sagt tænkt sig at opføre en saadan Kommunegaard; jeg har hidtil udskudt Spørgsmaalet, men da det nu synes mig belejligt at rejse det, søger jeg en Bevilling paa Budgettet til denne Kommunegaard, foreløbig paa $\frac{1}{2}$ Mill. Kr. Nu synes man maaske, at dette er at tage Munden fuld, og det blev allerede sagt under min første Omtale af denne Gaard, men jeg skulde tro, at det vil være rigtigt at tage Munden fuld nu. Jeg tror, man kunde møde eventuelle Spørgsmaal om, hvorvidt Kommunen har Raad til at gøre dette, med Spørgsmaalet: Har Kommunen Raad til at lade være at gøre det?

. . . . Dette Borgernes Hus er tænkt som et Samlingssted for Kommunens Befolkning, et Sted, der som en stor Studiegaard yder Plads og Lejlighed til Studier af faglig og almen Art ved enhver samfundsnyttig Stræben. Det skal tillige være et Hjem for alle enligtstillede, hvis kolde og uhyggelige Værelser efter endt Arbejdstid faar dem til i en Følelse af Hjemløshed og Forladthed at søge Adspredelse paa Gaden. De

skal i dette Aftenly finde Hvile i Leg eller fornøjelig Syssel.

Kommunegaarden bestaar af:

- 1) Biblioteksbygning.
- 2) Teknisk Hus.
- 3) Gymnastikhus.

1) Biblioteksbygningen indeholder:

- a) Centralbibliotek, hvorfra Kommunens øvrige Læsestuer forsynes.
- b) Læsesal med Avisstue, Skrivestue samt Læsestue for Børn.
- c) Foredragssal.
- d) Koncertsal med Dilettantteater.

Læsesalen har vejledende Bibliotekar for Voksne og Børn. Foredragssalen kan laanes af enhver Foredragsholder, der har oplysende, samfundsopdragende Emner at tale om.

2) Det tekniske Hus indeholder:

- a) Teknisk Skole for de sædvanlige Fag.
- b) Industriskole for Billedskæring, Vævning, Cicelering, Graving, Sløjdlokaler for Voksne og Børn, Handels- og Sprogskole.

3) Gymnastikhuset indeholder:

Gymnastiksal, Dansesal, Danseskolestue, Fægteskole, Forsamlingssal til politiske Møder, Folkestue, Folkekøkken med Spisestue.

Forsamlingsalen benyttes — i Fald ingen Foreningsmøder er anmeldt — til Oplæsningsal, hvor Kvinderne kan sidde og høre paa Oplæsning, medens de arbejder paa deres Haandarbejde.

Folkestuen benyttes til Sludrestue og Ryge-værelse.

I Folkekøkkenets Spisesal er der forskellige Gasborde, hvor Foreninger og Selskaber kan koge deres Kaffe.

Den, der ikke selv har Stuer, egnede til at modtage Gæster, faar der Lejlighed til at samles med sine Bekendte og til at vise dem Gæstfrihed.

Til Kommunegaarden er knyttet en Sportsplads til Sommer- og Vintersport.«

Denne gode Sag, som Gentoftekresens radikale Venstreforening havde taget op, og hvis Ophavsmand den kendte Billedhuggerinde Fru Thyra Boldsen var, kom aldrig længere. Den samme Skæbne led mine Ønsker om at skabe en Villaby for Arbejdere. Herom udtalte jeg, da den socialdemokratiske Gruppe paa Mødet den 19. Marts 1918 havde stillet Forslag om Opførelse af Arbejderboliger, bl. a., at det ved tidligere Lejligheder har været anført, at det gjaldt om paa alle Maader at trække Folk herud, gode Borgere. »Og denne Tale om at trække

Folk herud, vel nærmest fra København, har jeg altid fuldkommen kunnet billige, men det forekommer mig rigtignok, at Piben har faaet en anden Lyd nu, da det drejer sig om andre end netop Millionærer. Der er andre Samfundsborgere end just de »fine« Folk, som man maatte ønske at trække herud. Det er saaledes, at en Kommune af Gjentofte Kommunes Størrelse og Betydning — for ikke at tale om dens landskabelige Skønhed — ogsaa maa have til Opgave at skaffe Husly for andre end netop de rige Folk, der i dyre Domme kan betale de Grunde, de erhverver herude. Det syntes mig lidt mærkeligt at høre Gutzon Münster gøre sig til Talsmand for den modsatte Opfattelse, idet han anførte Pades Udtalelse om, at hvis man byggede en Bolig til ca. 30 Arbejderfamilier, vilde man blot trække andre 30 Familier herud. Man har her i Raadet hidtil været enig om, at det var godt, hvis man kunde trække Folk herud. Den Klasse af Borgere, som man ønsker at trække herud i det Øjeblik, man opfører Arbejderboliger, er gode Borgere — det er ikke Fattiglemmer, men Arbejdere, og de har ligesaa fuldt deres Berettigelse til at bo i en smuk Kommune, som de rige Folk har.

Det forekommer mig, at det socialdemokratiske Parti har været meget beskedent i sine

Krav, naar det akkviescerer ved det Tilbud, her er givet. Det viste sig straks før, da Gutzon Münster talte om Boligernes Beliggenhed, at de vil faa et vist odiøst Skær over sig; Folk vil næppe være begejstret ved at faa en saadan Ejendom til Nabo. Det kan godt være, at der er dem, der vil føle sig pinlig berørt af at have en saadan Kaserne liggende ved Siden af eller lige overfor sin Villa, og det synes mig derfor, at man skulde undgaa disse Kaserner. Naar man i en Kommune som denne, hvor der er Plads og Midler nok, ikke straks vil skride til det, som jeg anser for det eneste naturlige, at anlægge en Arbejderby efter engelsk Mønster, opføre smaa Arbejderboliger med Have, billige Boliger, ikke den Slags Boliger, som netop Millionærerne anskaffer sig, men smaa, kønne Huse med Have til, synes det mig at være en pauver Hjælp, naar man nu vil opføre en Bygning af den her foreslaaede Art, og derfor synes det mig ogsaa, at den socialdemokratiske Gruppe i Virkeligheden er meget nøjsom, naar den godkender det, der her foreligger.«

Og, mens jeg er ved de spildte Kræfter, endnu kun et Par Ord om Oprettelsen af et Postkontor paa Øregaardsvej i Hellerup. Det var lykkedes mig ved Forhandlinger med Trafikminister Hassing-Jørgensen at opnaa Tilsagn

om, at nogle af Kommunen paa min Foranledning tilbødte Lokaler paa Hjørnet af Strandvejen og Øregaardsallé skulde blive benyttede til Indleveringspostkontor. Paa det sidste Kommunalbestyrelses-Møde, jeg deltog i, den 27. Januar 1920, tog jeg, som man siger, Raadet i Ed paa, at det vilde fremme denne Sag mest muligt ved straks at paabegynde Opførelsen af den Bygning, i hvilken Postindleveringskontoret skulde indrettes.

Dette lovede man mig højtideligt; men endnu er der, saavidt jeg ved, intet sket. Og Følgen heraf er blevet, at der nu er indrettet et Brevsamlingssted hos en Boghandler. Men dette, er det end en Hjælp, kan kun højst ufuldkomment raade Bod paa det Savn, som det store Kvarter omkring Strandvejens nordligste Del i Hellerup maa føle i postal Henseende. Kan jeg saaledes end ikke, naar min Vej af og til fører mig til Hellerup, glæde mig over Synet af et Postkontor paa det nævnte Sted, er det mig paa den anden Side en stor Tilfredsstillelse at passere gennem den dejlige Have ved Øregaard, som jeg, paa Trods af Modstand fra visse Sider, har foreslaet og medvirket til at købe og aabne for Kommunens Beboere.

Den 11. Februar 1920 forlod jeg Hellerup for at begive mig til Sønderjylland, der netop

Dagen forud havde stemt sig tilbage til Danmark.

Om mine Oplevelser dernede ogsaa i kommunalpolitisk Henseende skal jeg fortælle i næste Afsnit. Men forinden vil jeg gjerne gøre et Par almindelige Bemærkninger, som hverken skal opfattes som originale eller særlig dybsindige. Politiken har ganske anderledes føre Karle i Mesterlektionen, der kan besørge saadant. Mine Ord vil lidet sige, og Storpolitik holder jeg mig fra. Men netop i denne Afholdenhed søger jeg min Berettigelse til fra et Vælgersynspunkt at pege paa et Forhold, som gennem Aarene synes mig at blive stedse mere skævt, og som slet ikke synes mig at være uden Betydning.

Med Fare for at gøre Indledningen for lang drister jeg mig dog til at udtale den Mening, at Ungdommen kommer lettere til sin politiske Opfattelse, end min Tids unge gjorde det. I hvert Fald mener jeg at have bemærket, at Udviklingen uden noget særdeles Hovedbrud gaar i Retning af den noksom bekendte Overbudsformel: »Og Jen tel!« Er Faderen Højremand, bliver Sønnen ogsaa Højremand, gjerne endnu mere »national« og ofte Fascist; er Faderen moderat Venstremand, bliver Sønnen yderligere moderat eller endogsaa Højremand — Overgangen er saa let nu, da Partiet har faaet et

mere demokratisk Tilsnit og kalder sig »det konservative Folkeparti« — og er Faderen radikal Venstremand, gaar Sønnen ofte over til Socialdemokratiet eller til Kommunismen. Kun Socialdemokratiets Ungdom æder — endnu — oftest Fædrenes Druer.

Denne midtpunktflyvende Bevægelse er vel ganske forklarlig, hvad ogsaa synes mig at gælde for gamle Radikale, som med Aarene bliver moderate, eller for Venstremænd, som aabent vedkender sig deres Overgang til Højrepartiet eller dog, at de to Partier jo i visse Henseender har samme Opfattelse af Tidens sociale Rørelser. Det er her som oftest Alderen, der bevirker Forandringen. Man bliver jo forstandigere med Aarene, siger de omvendte. Og saa gaar de i Kloster, eller bliver Korsriddere.

Lad nu de ganske unge gaa de Veje, som deres varme Blod faar dem til at betræde, eller som deres Afstamning giver Anvisning paa. Og lad de gamle dyrke deres Omvendelse i Fred. Men de yngre, der med velberaad Hu svigter deres egne Idealere, hvad skal man sige om dem?

Og saa kommer vi da onsider til det skæve Forhold, nemlig det Omvendelsesmiddel, som alt for ofte anvendes med Held overfor brave

radikale Borgere, som vel sværger til Partiets Program, men som sandelig ikke ønsker at demonstrere, eller som nødig vil se sig »forbigaaet«, naar det er »deres Tur«. Og i loyal Erkendelse af, at Ordensvæsenet er et kongeligt Regale, kunde det da ikke paa nogen Maade falde dem ind at demonstrere, naar Hans Majestæt ønsker at udmærke dem. Som om de ikke vidste, at Kongen ikke er travlt optaget af at finde fortjente Mænd frem, hvis Kjole han ønsker at pryde, men at det i de allerfleste Tilfælde er Ministeriet eller — i onde Tider, naar der sidder et radikalt eller socialdemokratisk Ministerium — Administrationens Chefer, der har paataget sig Udsmykningsarbejdet.

Nu var Ordensvæsenet vel i sin Oprindelse godt nok, forsaavidt som det passede til Tiden. I hvert Fald blev for Dannebrogordenens Vedkommende, da Frederik VI i 1808 foretog en gennemgribende Omdannelse og Udvidelse af den, de Tanker udtrykt, at Ordenen skulde være »et udvortes Tegn paa anerkendt Borgerværd« og være tilgængelig »for alle Undersaatter uden Hensyn til Stand eller Adel«. »Den erhverves«, hedder det videre i det kongelige aabne Brev af 28. Juni 1808, »ved udmærkede Fortjenester og Handlinger, saasom fortrinlige Beviser paa Tapperhed og Mandighed i Krig, Op-

ofrelser for Konge og Fædreland, heldig med Anstrængelser forbundne og for Staten gavnlig Udførelse af vanskelige Foretagender, Nationen hædrende Fremskridt i Videnskab og Kunst, sindrige Opfindelser, ny og heldige Anlæg i Agerbrug, Handel og Industri o. s. fr.« Men lad nu ogsaa være, at en Ordenstildeling kan have sin Berettigelse, naar den er fremkaldt af de fornævnte ideale Grunde. Hvad forslaar det mod de uendelig mange andre Tilfælde, i hvilke Ordener købes eller tildeles Folk, der paa ingen Vis kan siges at opfylde de Betingelser, som forudsættes i den ovenciterede kongelige Forordning. Enhver kan nævne Eksempler i Snesevis paa politiske Ordenstildelinger, alle kender Tilfælde i Hundredevis paa Udmærkelser af saadanne Folk, som Heiberg karakteriserede i sin bidske Satire over, hvem man hænger Ordener paa og tildeler Titler og Rang. Og det Menneske findes vel ikke her i Landet, som ikke mangfoldige Gange har været indigneret over, at den havde faaet en Dekoration eller hin en Titel. Hertil kommer, at enhver Udmærkelse af denne Slags i alle Tilfælde skaber Misundelse — bevidst eller ubevidst — hos alle dem, der af en eller anden Grund føler sig overbevist om, at de var meget mere værdige til at blive beskinnet af Naadens Sol end han, der blev den lykkelige.

I hvert Fald har der blandt radikale Venstremænd næppe nogensinde hersket Tvivl om, at Ordensvæsenets uheldige Sider ganske overskygger de gode Egenskaber, som man fra andet Hold søger at tillægge det. Saaledes har Folk, der ikke er indviet i Ordensvæsenets Mysterier, haft vanskeligt ved at forstaa, at en Hofchef, der forestod Arrangementet ved et Prinsessebryllup, herfor skulde belønnes med et Storkors, medens Husets Kok, der dog havde bidraget endnu mere til Festens gode Forløb, maatte nøjes med Dannebrogskorset.

Nu kan det jo godt være, at den paagældende Hofchef ogsaa paa andre Maader har været en højtfortjent Mand. Maaske har han aflagt »fortrinlige Beviser paa Tapperhed og Mandighed i Krig, eller han har udført heldige med Anstrængelse forbundne og for Staten gavnlig Udførelse af vanskelige Foretagender, Nationen hædrende Fremskridt i Videnskab og Kunst, sindrige Opfindelser, ny og heldige Anlæg i Agerbrug, Handel og Industri o. s. fr.« Det kan saamænd godt være, man har bare ikke hørt noget derom. Derimod ved man, hvorledes en anden Hofmand, Adam Homo, fik sit Storkors. Jeg erindrer derom, fordi det maaske alligevel har været et saadant Fortilfælde, der har været benyttet her.

»...Syv og Halvtres han fyldte knap af Aar,
 Før paa sit Bryst han Storkors-Stjernen faar.
 Paa hvilken Maade? Paa en saare nem:
 De trende ældste Kammerherrer maatte
 Fungere ved en Fest, hvorved de traadte
 I deres Galadragt for Hoffet frem.
 Nu var med Stjerner smykt de to af dem,
 Og Hoffets Marskal nødig vilde blotte
 Den tredjes Mangler for Alverdens Blik;
 Paa denne Maade Homo Stjernen fik.«

Nu siger kloge Folk, at de Regler, hvorefter Ordener uddeles, er noget af det sværeste, der er til. Herfra undtages dog naturligvis de Tilfælde, i hvilke man ligefrem køber en Dekoration for saa og saa mange Penge. Men Reglerne for Ordenstildeling er ligefrem en Videnskab, en Kultus om man saa vil, ligesom Rangfølgen. Ja, der er dem, der vil mene, at der kan fremkomme endnu vanskeligere Tilfælde indenfor Ordensvæsenet end i Rangspørgsmaal. Ganske vist siges der for nylig at have været forelagt de Autoriteter, der beskæftiger sig med disse store Problemer, det delikate og for Societetet højst vigtige Spørgsmaal til Afgørelse — eller Resolution burde jeg vel sige — hvem der i en By her i Landet — det *er* i Danmark og ikke i Kina, den By ligger — var den højeste i Rang: Generalinden, Amtmandinden eller den Dame, der er gift med Præsidenten i Landsretten (jeg ved ikke, om den sidstnævnte Dame be-

nævnes Fru Præsident N. N. eller Præsidentinden, men den sidste Benævnelse har man dog et Slags Præcedens for, idet man for nogle Aar siden oplevede at høre en Dame benævnt »Fru Generalskatdirektrice«, og »Ministerinder« kender man jo lige fra Bardenfleths Dage). Hvorledes Resolutionen kom til at lyde, har jeg desværre glemt, men Sagen er vel nok bleven behandlet med al den Alvor, den fortjente, saa at man i indviende Krese ikke i Fremtiden skal staa famlende og træde i det, naar Damer af Rang skal tildeles de Pladser, der rettelig tilkommer dem.

Men som sagt, Ordensvæsenet har ogsaa store Vanskeligheder at overvinde. En paa dette Omraade meget kyndig Mand har saaledes fortalt mig, hvilket Besvær Ministeriet Neergaard havde med at faa de rette Ordener anbragt paa de rette Steder, da Sønderjyllands Genforening med Moderlandet skulde fejres paa Dybbøl. Med en lige frem utrolig Uforstand og Mangel paa Indsigt i saadanne Spørgsmaal gik vi dernede i Sønderjylland og ventede paa en mægtig Udmærkelse fra Regeringens Side til Sønderjydernes mangeaarige Fører, Danskhedens utrættelige Forkæmper i den tyske Rigsdag, han, der mere end nogen anden nulevende dansk Mand har bidraget til, at det danske

Nordslesvig er kommet tilbage til Danmark, H. P. Hanssen. Ak! vi var fra i Gaar og vidste intet.- Vi vidste ikke, at han ikke maatte faa højere Udmærkelse end de andre Forkæmpere for Danskhedens Sag dernede, som dog hidtil selv havde erkendt, at *han* var Føreren, og vi anede ikke, at *hans* store Arbejde, hans Fængselsstraffe, hans uforsagte og lyse Tro, der i de onde Dage skabte Stemning og Tillid i vide Krese, skulde vurderes lavere end de Ordre, som Plebiscitkommissionens Medlemmer i Løbet af et Par Maaneder kunde udsende, og som flød fra Sekretærens Gaasefjerpen. Og saaledes blev det dog. Storkors til Kommissionens Medlemmer, Kommandørkors af 1. Grad til Sekretæren, men 2. Grad til H. P. Hanssen. Jeg tror ikke, at H. P. Hanssen følte dette som en Tilsidesættelse, og jeg ved, at han med Glæde saa sine Arbejdsfæller Nis Nissen, Grev Schack, P. Grau og Kloppenborg-Skrumsager modtage den samme Udmærkelse, som blev ham selv tildelt. Men saaledes var ikke den almindelige Opfattelse, idet denne gik ud paa, at det Arbejde, hver af disse Danskhedens Forkæmpere havde udført gennem mange Aar, i hvert Fald vel kunde komme op paa Siden af det, Generalsekretær Brudenell-Bruce havde præsteret.

Men det aller vidunderligste ved Historien er dog, at de sønderjyske Førere, efter hvad man vilde vide, egentlig kun skulde have været Ridderø, men saa var der nok noget om, at saa lidt kunde man efter Sædvane ikke give en forhenværende Minister, saa maatte man trække Skuffen ud, hvori Kommandørkorsene — dog kun af 2. Grad — fandtes. Og da nu de andre Herrer af taktiske Grunde ikke maatte udmærkes mindre, blev ogsaa de (2. Grads) Kommandører.

Ligesaa uforstaaelig har man fundet den Iver, hvormed man søger efter Veteraner fra 1864 for at tildele dem Dannebrogsmændenes Hæderstegn. Man synes at tage Revl og Krat med. Blind Iver skader kun, og her siges man end ikke at have taget sig i Agt for at undgaa renlivede Slesvig-Holstenere, der er kommet med iblandt de indfangede. Jeg kommer i denne Forbindelse til at mindes den gamle Vise fra forrige Aarhundredes Midte, i hvilken det bl. a. hedder:

Nej, saa priser jeg Danmarks Land,
 her jeg gør, hvad jeg vil og kan.
 I Slesvig-Holstens tapre Armè
 tjente jeg udi Aaringer tre.
 Men da saa det var gaaet i Glemme,
 saa fik jeg Embed' og Rang herhjemme.
 Derfor priser jeg Danmarks Land;
 nu er jeg Ridder og Dannebrogsmænd.

Men man kan dog ogsaa ofte nok se Smil om Munden paa de ordensglade Partiers — det konservative Folkepartis og Venstres — Mænd, naar de ser radikale Venstremænd smykke sig med Ridderkors, og naar de hører om fremstaaende Socialdemokraters ordensbugnende Skrivebordsskuffer. Jeg tilstaar, at ogsaa jeg kan deltage i dette Smil, men jeg ærgrer mig tillige over, at mit Parti, som maa bære Skaden, ikke enten holder Justits i sine egne Rækker, eller erkender, at det har taget Fejl i sin Tro paa, at den menneskelige Forfængelighed kunde udryddes paa dette Omraade. Jeg kender egentlig kun to Tilfælde, hvor der er udøvet Hus-tugt af Partiet overfor svage Medlemmer. I det første Tilfælde var Afstraffelsen fortjent, idet Synderen, den iøvrigt ganske senile Kammerherre Krabbe, ikke blot havde nedkaldt en rungende Lattersalve fra hele Landet over det radikale Parti, men ligefrem skandaliseret dette. Den anden »Synder« hørte forsaavidt til de smaa, som han kun var Landpostbud. Alligevel blev han udelukket af Partiet, fordi han havde modtaget et Dannebrogskors. Jeg skal ærligt indrømme, at denne Afstraffelse af en baade brav og dygtig Mand, hvis Forsyndelse alene bestod i, at han ikke havde afvist den Udmærkelse, man fra Administrationens Side

ønskede at yde ham som Paaskønnelse for fortrinlig Ledelse af en stor Sammenslutning, hvis udmærkede Organisator han var, har gjort mig ondt, og det har irriteret mig, at man op ad til har indskrænket sig til at tage Krabbes Hoved. Hvorfor tager man ikke de Embedsmænds Skalpe, som gaar omkring med Kors dinglende fra Knaphullet og om Halsen ved Middags-selskaber, men tager dem i Lommen, naar de er til radikalt prægede Fester? Der er Tilfælde, hvor man ikke kan undgaa sin Skæbne — Sønderjylland under Genforeningstiden fremviser adskillige Eksempler herpaa — men i Almindelighed er det en daarlig Undskyldning, at Embedsmænd ikke kan undslaa sig. Naar en saa højtstillet Embedsmand som Højesteretspræsident Gram — der i Kraft af sin Stilling endogsaa er »Ekscellence« — har kunnet holde sig fri for Ordener og Stjerner, kan en Kontorchef for ikke at tale om en Dommer eller en Præst — tænk, at en Provst endogsaa er Storkorsridder! — det saamænd ogsaa.

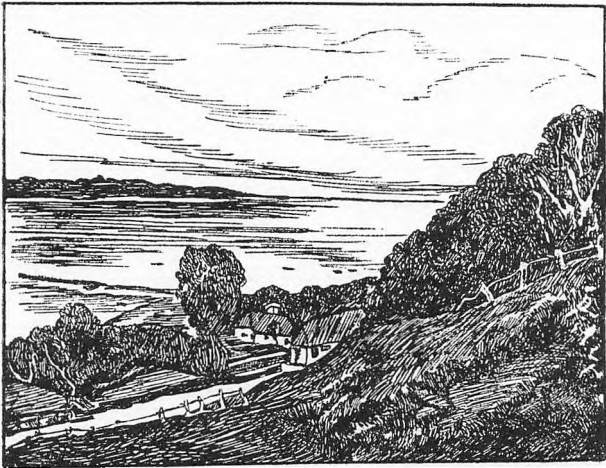
Men kan anstændige Forhold ikke bringes tilveje paa anden Maade, bør det radikale Venstre som sagt hellere indrømme, at det har taget fejl — det er da en ærlig Sag — og saa tage Spørgsmaalet om Ordenernes Afskaffelse ud af Programmet. Til Gengæld kunde det nok lyk-

kes at opnaa de andre Partiers Tilslutning til, at enhver Ordenstildeling ledsages af en offentlig Meddelelse om, hvilken Borgerdyd eller ædel Daad, der havde foranlediget, at Kontorchefen og Kaptajnen blev Riddere, eller Prins Valdemars Hofchef og Provst Fenger blev Storkorsriddere.

Maaske vilde en saadan Ordning nødvendig-gøre Indførelsen af en særlig Militærdekoration, der ikke krævede nogen offentlig Begrundelse, men dette kunde vel nok ske — efter de bedste Mønstre.

I SØNDERJYLLAND

Parti fra Aabenraa Fjord

Den Gang jeg drog af Sted — —.

Det var ikke saa lidt af en Begivenhed, selv for en Embedsmand, der tilbringer det meste af sin Tid paa Jernbaner og i Dampskibe, da der fra det midlertidige Ministerium for Sønderjylland kom en Meddelelse om, at der Onsdagen den 11. Februar — Dagen efter, at Afstemningen i 1. Zone havde fundet Sted — vilde afgaa Særtog til Sønderjylland med de overordnede Embedsmænd af Central- og Distriktsforvaltningen, som var udpeget til efter Genforeningen at indføre dansk Styre i det gamle, danske Land, der med et saa eklatant Flertal havde sagt sig løs fra den store, tyske Republik.

Særtog til Sønderjylland! Maatte dette ikke lyde som en Fanfare?

Danmark har før sendt Særtog til Sønderjylland. Til Kamp, til Forsvar, til Værn for Danmarks gamle Grænse. Men det Særtog, der afgik fra Københavns Hovedbanegaard den 11. Februar 1920, tjente andre Formaal.

Dets Passagerer skulde ikke kæmpe mod fremmed Overmagt, men orientere sig i det gamle Land, som støtte og maalbevidste Landsmænd gennem 56 Aars utrættelig Kamp sejr-rigt havde ført tilbage til Danmark. De skulde lære de Mænd at kende, hvis Førerskab det skyldtes, at dansk Administration nu skulde genindføres i Sønderjylland.

Og udfra dette Bekendtskab skulde Aftaler træffes og Forbindelser knyttes.

Anledningen var saa stor, at det havde været naturligt at vente en Stemning blandt Deltagerne i Ekspeditionen ud over det rent hverdagsmæssige.

Men den var der ikke. I hvert Fald kom den ikke til Orde.

Er det da rigtigt, at en Embedsmand nødvendigvis behøver at omgive sig med en Højtidelighed og ophøjet Kølighed, der ligesom faar den tilknappede Diplomatifrakke til at strutte af Bevidstheden om Bærerens Utilnærmelighed?

Den Maade, paa hvilken Særtogets Passagerer straks arrangerede sig, modsagde ikke denne ikke ualmindelige Opfattelse af den danske Departementsmands ydre Fremtræden. Uden at noget Ord nævnedes, uden at nogen Retledning fandt Sted, anbragte Rejsens Deltagere sig paa mønsterværdig Vis, Departementschefer og Generaldirektører — med Følge — i den ene Boggievogn, i den anden — de andre. Og saa passede enhver sit. Der var god Plads i Toget, en, to, tre Stykker i hver Kupé. Alene til Begejstringen var der ikke Plads. I hvert Fald var den ikke med.

Korrekt og pænt gik alt for sig. Korrekt og pænt spistes til Middag paa Færgen over Store Bælt, og korrekt og pænt indrettede Selskabet sig i Restaurationslokalerne paa Hotel Kolding. Hvert Departement eller Afdeling i sin Hjørnesofa eller om sit Bord. Alt paa sin rette Plads.

Man ligesom ventede, at der skulde blive udvekslet Skrivelser mellem Hjørnesofaerne, mellem N. N. Departement og P. P. Generaldirektorat. Og man havde paa Fornemmelsen, at naar dette ikke skete, var det kun, fordi der intet Fortilfælde forelaa.

Der var intet Paradigma at ekspedere efter.

Begejstringen var jo — som nævnt — ikke taget med. Og den rette Stemning, den, Begej-

stringen kunde have bragt, kom først den næste Dags Morgen Kl. 9,30.

Den kom med Minister H. P. Hanssen.

Han kom med Sejrens Glans om sig. Fra Kampens Land, fra det Land, som han og hans trofaste Kampfæller to Dage forud havde tilbageerobret til det danske Rige. Men han bragte ikke Erobringen med sig for at overlevere den i de danske Embedsmænds Hænder. Han kom for at føre disse ind over den Grænse, som nu skulde slettes, for at føre dem ind i det forjættede Land.

Han var som en Aabenbaring af stilfærdig Sejrglæde, og han førte med sig det friske Pust fra de skovklædte Bakker og brede Agre i de skønne Sundevedske Egne.

Han kom med udstrakte Hænder, vennesæl og usnobbet, med et godt Ord til enhver. Og man følte, at nu blev der Mening i Færden; nu var det Midtpunkt der, som trængtes.

Og med H. P. Hanssen som Fører satte saa det store Automobiltoget sig i Gang.

Med Dannebrog paa hver Bil. - Mod Grænsen.

Her stod man af Bilerne og gik over paa Nordslesvigs Jord, hvor Repræsentanter for Amts- og Sognekommuner med Nis Thuesen i Spidsen stod opstillet og bød Deltagerne Velkommen. Stoute og ranke Skikkelser, Mænd,

der var modnet gennem mange og lange Aars Kampe for Bevarelsen af det Sprog, der nu frit og ukuet klang Toget imøde, og gennem hvilket de fremmødte Repræsentanter fandt hjertelige Udtryk for den Glæde, de følte over at kunne byde Velkommen paa genvunden dansk Jord.

Og denne Velkomsthilsen gentoges overalt ved de festlige Sammenkomster, der dannede Rammen om denne og de følgende Dages Samvær. I Haderslev, hvor en af den internationale Kommission arrangeret Frokost indtoges under Generalsekretærens, Mr. Brudenell-Bruces, Forsæde, talte foruden denne og Minister Hansen bl. a. de landskendte Sønderjyder, fg. Landraad Refshauge og Kloppenborg-Skrumsager, og i Aabenraa, Sønderborg, Tønder og paa Schackenborg kappedes Mænd som Kaptajn Fischer, fg. Landraad Thomsen, Holger Fink, fg. Landraad Karberg, P. Grau fra Pøl, Nis Nissen, Viby, Chr. Ernst Christensen og Lehns greve Schack-Schackenborg om at hilse Togets Deltagere som de første Forløbere for den store Stab af kongerigske Embedsmænd, af hvem man med fuld Fortrøstning ventede, at en ny og bedre Æra skulde blive indledet, saa at Befolkningen og Embedsmændene skulde finde hverandre i et godt, loyalt og frugtbringende Samarbejde.

Under Udflugterne, der foregik i tre efter hinanden følgende Dage, var H. P. Hanssen den stedse aarvaagne, kyndige og omsorgsfulde Fører. Orienterende Foredrag om det Arbejde, der nu skulde paabegyndes, malende Oplysninger om Ejendommelighederne ved de Dele af Landet, som besøgte, fængslende Skildringer af de storpolitiske Begivenheder i Tyskland, der under Verdenskrigen gik forud for den nu tilstundende Genforening, alt fremsat paa en klar og formsikker Maade, der ofte hævede sig til digterisk Skønhed, alt dette øste han med fulde Hænder ud over den spændt lyttende og aldrig trættede Forsamling. Takket være ikke mindst dette Førerskab formede den hele Rundrejse sig som en Oplevelse, som ingen af Deltagerne nogen Sinde vil glemme. Og frisk i Erindringen vil staa Refshauges og Nis Nissens træffende Omtale af Fortidens utaalelige Embedsmandsvælde og P. Graus veltalende Velkomsthilsener i Sønderborg og senere i Aabenraa. »Danske Embedsmænd«, sagde han, »føles ikke af os hernede som Polyper, der griber om sig med lange Fangarme. Vi opfatter dem som Mænd, der skal bringe Orden og samtidig være Befolkningens gode Venner og Medarbejdere.«

Saaledes skrev jeg 1924 i min Afhandling »Adskillelsen fra og Genforeningen med Sønder-

jylland« i det danske Postvæsens Jubilæums-Festskrift i 1924, som jeg gjerne vil henvise de Læsere til, der ønsker at erfare de nærmere Omstændigheder ved danske Postembedsmænds Fordrivelse i 1864 og dansk Postadministrations Genindførelse i 1920.

Den 6. Februar 1920 blev det af Ministeriet for offentlige Arbejder overdraget Overpostinspektør Chr. J. Mondrup under Benævnelse »det danske Postvæsens Kommissær i Sønderjylland« at forestaa Organiseringen af det danske Postvæsen i de Dele af Sønderjylland, som ventedes afstaaede til Danmark. Der stilledes ham to Postinspektører samt det nødvendige Kontorpersonale til Raadighed.

Den ene af disse Postinspektører var jeg, som tillige af Ministeren designeredes til efter Postkommissærens Afgang at overtage Stillingen som Overpostinspektør for Sønderjylland og den sydligste Del af Nørrejylland, saasart et saadant Distrikt kunde blive oprettet.

Egentlig var dette Arrangement ikke ganske i Overensstemmelse med Generaldirektør Kiørboes Ønsker. Dels var han ikke helt sikker paa, om jeg, som han efterhaanden havde vænnet sig til at betragte som en inkarneret København, kunde passe ind i den stærke sønderjyske Land- og Bybefolkning, dels troede han

nok min radikale politiske Trosbekendelse kunde komme i Vejen for min Tilpasning dernede, en Opfattelse, som, slog den end ikke helt til, dog ikke var rent hen i Vejret, hvad min bratte Forflyttelse siden hen noksom godtgjorde. Men jeg holdt fast paa mit, baade fordi jeg ikke kunde indrømme, at mit 23aarige Ophold i København helt skulde have bortsuget mit gode Bondeblod og min Kærlighed til Landet, og fordi jeg i Anciennetet var den ældste Postinspektør. Saafremt jeg derfor ikke kom i Betragtning ved denne Lejlighed, kunde jeg heller ikke vente siden at blive Overpostinspektør. Men til en saadan Stilling ansaa Generaldirektøren mig, det vidste jeg, for skikket. Da saa tilmed den radikale Minister for offentlige Arbejder, Hassing-Jørgensen, mente at kunne se bort fra den Omstændighed, at jeg var hans politiske Meningsfælle — Ministeriet Zahle havde den hæderlige, men for ansøgende Meningsfæller ikke just altid behagelige Skik, at foretrække Ikke-Meningsfæller eller politisk indifferente til Embederne, en Skik, som dets Efterfølgere ikke altid har fundet Anledning til at følge — blev det da til, at jeg fik mit Ønske opfyldt.

Som den anden Postinspektør konstitueredes Fuldmægtig P. Knutzen fra Generaldirektoratet.

Saa begyndte da Arbejdet — og Festerne. For hvilken Glædens Tid det dog var! Efter de lange Kampens Aar og efter Afstemningens Spænding meldte de festlige og glade Dage sig. Aldrig har vel de danske Sange tonet festligere og mere enstemmigt i nogen Landsdel end i de Dage i Sønderjylland. Aldrig er nogen dansk Tjenestemand bleven mødt med større Hjærlighed og har faaet varmere Haandtryk, end Tilfældet var her. Og aldrig har jeg spist sort Brød med Fedt paa eller hver Dag Oksekød i alle Skikkelser med større Velbehag end i disse Dage. Og det skønt hvert Maaltid saa at sige skaffede mig Smerter. Min Læge havde, da han mente, jeg havde Mavesaar, forbudt mig at spise Rugbrød — der fandtes ikke andet — tilraadet mig at undgaa Oksekød — der var ikke andet Kød at opdrive — og energisk henstillet til mig at undgaa Rom og Rhinskvin. Men, Herregud! det var jo med »Grog« og Indholdet af langhalsede Flasker, der festedes, og feste med de andre *vilde* jeg.

Paa den forannævnte Rundtur var vi tre Posttjenestemænd bleven indkvarterede paa Folkehjem i Aabenraa, og der blev vi boende indtil videre. Folkehjem var i Tyskertiden Danskernes Højborg. Efter Afstemningstiden blev det tillige Centrum for alle Møder og Festlig-

heder. Her mødtes Borger og Bonde; Embedsmænd, der tiltraadte, samledes her og rejste herfra til hvert sit Sted, til det nye og ukendte, til Fest og til Arbejde.

Den Opgave, Postkommissæren og de andre danske Postembedsmænd skulde løse, var i danske Postannaler baade historisk og ejendommeligt. Det sidste ved, at Arbejdet forberedtes af danske Postembedsmænd paa deres kommende Virkefelter, medens tysk Postvæsen og Administration fungerede videre under den internationale Kommissions Styrelse. Det danske Postvæsen optraadte som Gæster, paa en Maade incognito. De vordende Postmestres officielle Betegnelse var »det danske Postvæsens Udsending Hr. N. N. i N. N.« Med dansk Korrekthed — tør man vel sige — vilde man undgaa at støde de Magthavere, hvis Magt vel var brudt, men som dog formelt havde Administrationen i Hænde en kort Tid endnu. Og man kan vistnok sige, at de danske Postembedsmænd har vist, at de havde den rette Forstaaelse ogsaa for denne Del af deres Opgave, ligesom det retfærdigvis bør indrømmes, at tyske Embedsmænd og Funktionærer viste Forekommenhed og lignende Forstaaelse for deres Vedkommende. Arbejdet med Tilrettelægningen af Stoffet henviste den danske Embedsmand til at søge

Oplysning hos sin tyske Kollega, og disse Oplysninger ydedes beredvilligt. Denne forsonlige Optræden uden Sammenstød mellem de nationale Synspunkter taler begge Parter til Ære og tør forhaabentlig tages som et Varsel om Muligheden af et fremtidigt godt Forhold mellem de to Nationer. I hvert Fald har de to Landes Postfolk her vist Vejen.

Med Hensyn til Opgavens Løsning forelaa intet Fortilfælde. Selv i de mest mugne Arkivsager fandtes intet om, hvorledes Formalia burde røgtes og behandles i dette interessante Tilfælde. Det var den praktiske Sans, der var Bud efter. Beslutninger blev hurtigt taget og hurtigt gennemført, mange Gange vel ikke med den bureaukratiske Omhyggelighed, som Kanceliet vilde forlange, og som det vilde have mistet Nattesøvnen ved at maatte give Afkald paa. Forholdet var hyppigt dette, at Kommissæren modtog og meddelte Instruktion telegrafisk, hvilket udelukkede en udførlig Udredning eller Klarlæggelse af de omhandlede Spørgsmaal. Opgaven stillede Krav til den praktiske Sans og selvstændige Beslutningsdygtighed. For de ængstelige og uselvstændige Naturer var Tiden svær. Disse hurtige Beslutninger og forcerede Instruktioner udsprang af Forholdenes Natur, idet de danske og tyske Kommissærers For-

handlinger og Ministerens Dispositioner var fremkaldte af den internationale Kommissions Beslutninger. Og at meddele Forhaandsinstruktioner, mens Forhandlingerne stod paa, var en farlig Sag, der kunde volde Forvirring, idet de foreliggende Beslutninger tit blev ændrede eller udsatte. I denne Henseende er Postkommissærens Virksomhed foregaaet under lignende Vilkaar som de, der har præget Krigen, Freden og Genforeningen: Usikkerheden, med Sværme af vekslende Rygter og Forlydender, der ogsaa passerede Ministeriet. Snart skulde Overtagelsen fremskyndes, saa blev den udsat. Snart skulde den ske paa den Maade, snart paa hin. Saa skulde det være tyske Embedsmænd, der skulde etablere dansk Postvæsen under Plebiscit Slesvigs Styre, saa danske Embedsmænd med det tyske Personale og tyske Takster. Saa vilde Genforeningen og Overtagelsen finde Sted sidst i Marts. Man havde Sommeruniformer til Postbudene — den røde Farve skulde under alle Omstændigheder frem som et af de mest karakteristiske ydre Tegn paa dansk Postvæsen — men de var ikke egnede til Vinterbrug. Saa indkaldtes Maaltagning, for at man i Huj og Hast kunde faa noget syet hist og her. Men inden dette havde fundet Sted, var Sagen atter udsat, o. s. v. o. s. v.

Det blev under disse Forhold mere end nogensinde en Kardinaldyd at bevare Roen og Besindigheden, at lade hver Dag have nok i sin Plage, men ogsaa nyde hver Dags Glæde og saa handle hurtigt, naar der forelaa en bestemt Beslutning til Gennemførelse.

Saaledes var i store Træk Vilkaarene for Arbejdets Gang.

I Løbet af Februar og Marts indsamledes ved Postkontorerne Ansøgninger fra den Del af det hidtidige Personale, der ønskede at overgaa i dansk Tjeneste, og de Personer, der ønskede at opnaa Nyansættelse. Dette er naturligvis ikke gaaet af uden enkelte Vanskeligheder med det tysksindede Personale, der vilde rejse Syd paa.

Som et Eksempel herpaa kan nævnes, at der en Dag af et Postbud i Aabenraa overfor en af Personalet paa Postkommissærens Kontor blev sagt, at de Tjenestemænd, der havde besluttet sig for Danmark, nu var meget betænkelige, da der var bleven omdelt en Bog paa Postkontoret, og deres tyske Kolleger havde gjort dem opmærksom paa, at naar et Postbud i Danmark begik 2 Fejl, maatte han betale $\frac{1}{2}$ Maanedes Løn, for 4 Fejl blev han strafforflyttet, og den 5. Fejl medførte Afsked. Man blev hurtig klar over, at det var Bestemmelserne i Postbudvejledningen om Disciplinærstraffe, der efter

deres større eller mindre Strenghed var forsynede med Numrene 1—5, som var benyttede paa denne noget forbavsende Maade, og man fik gennem Postmesteren Personalet beroliget.

Paa Postkommissærens Kontor blev de indkomne Ansøgninger om Overgang i dansk Tjeneste opført paa Lister.

Som foran antydet var det overfor Personalet i Tide meddelt, at de i Sønderjylland hidtil ansatte Postembedsmænd og Funktionærer, der var født i Afstemningsområdet eller havde opholdt sig der saa længe, at de havde Ret til at deltage i Folkeafstemningen, eller særlig anbefalede af Befolkningen — med ganske faa Undtagelser — vilde kunne forvente Tilbud om at forblive i Tjenesten, dog at den endelige Ansættelse i enkelte Tilfælde kunde udskydes et Par Aar, indtil det saas, om de til den Tid kunde anses for brugbare og selv ønskede at forblive. Denne Meddelelse har utvivlsomt bevirket, at de Tjenestemænd, der følte, at de stod i et virkeligt Modsætningsforhold til Befolkningen, undlod at søge Ansættelse i det danske Postvæsen, idet de naturligvis ikke vilde udsætte sig for en Afvisning efter maaske at have gjort sig mindre velsete hos de tyske Myndigheder ved at have søgt Overgang i dansk Tjeneste.

Ogsaa fra Befolkningens Side var der, efter

det Indtryk man fik, vist stor Maadeholdenhed med at forlange Folk fjernede. Det afgørende i saa Henseende har sikkert ikke været Tjenestemændenes inderste nationale Følelser, som der naturligvis ogsaa let kunde være taget fejl af under de hidtidige Magtforhold, men den Omstændighed, om de paagældende havde stillet sig i et ligefrem fjendtligt Forhold til Befolkningen; efter at denne nu i saa mange Aar havde levet under Tryk fra oven, ønskede man ikke selv at udøve Tryk.

Resultatet heraf var, at Postkommissæren kun i yderst faa Tilfælde blev stillet overfor den Nødvendighed at maatte afvise Ansøgning fra Tjenestemænd om Overtagelse.

Man naaede saaledes paa en særdeles heldig Maade det Maal, der var sat fra den første Færd, nemlig at det danske Postvæsen ved Genforeningen vilde undgaa at skabe Martyrer ved Fjernelse af Tjenestemænd, der virkelig var knyttede til Landsdelen.

Ved Paasketid var Materialet klart til Aflevering til Ministeren.

Men saa kom den 29. Marts 1920 med Afsked for Ministeriet Zahle og dermed Minister for Sønderjyske Anliggender H. P. Hanssen. Derved kastedes med et Slag den fastlagte Ordning ud i Usikkerhed og Forhaling, og mange af

de af H. P. Hanssen med fast og kyndig Haand iværksatte administrative Forholdsregler kuld-kastedes eller udsattes. Vel blev, efter den første fuldkomne Forvirring, den sønderjyske Minister afløst af en Administrator, nemlig Stiftamtmand V. Haarløv, Haderslev. Og vel fortsatte denne dygtige og elskværdige Embedsmand efter bedste Evne i sin Forgængers Spor. Men dels kunde Hr. Haarløv selvfølgelig ikke i Henseende til Indsigt i sønderjyske Forhold blot tilnærmelsesvis komme H. P. Hanssen nær, dels savnede han, hvis Afgørelse i de vigtigste Spørgsmaal almindeligvis maatte godkendes af Statsministeriet, under hvilket de sønderjyske Sager var blevet henlagt, den Myndighed, som Administratoren alene kunde have, naar han som Minister selv kunde forelægge og forsvare Sagerne i Regering og Rigsdag.

Naa! Vanskelighederne blev alligevel klaret, og for Postvæsenets Vedkommende blev det endda af Dagspressen enstemmigt erklæret, at de blev klaret særdeles godt. Selv den tyske Presse udtalte sig med megen Anerkendelse herom, saaledes »Haderslebener Zeitung«, der skrev følgende:

»Die einzige Behörde, die anscheinend ungeteilte Anerkennung findet, ist die Post. Es wird wohl zugegeben, dasz dieses »Wesen« nicht

dieselben Schwierigkeiten zu überwinden hatte, wie die Eisenbahnen, aber anderseits wird auch betont, dasz die Arbeit im Postwesen mit einer solchen Umsicht vorbereitet und zurechtgelegt war, dasz man überhaupt keinen Uebergang von deutscher zu dänischer Verwaltung verspürte. Damit ist eine Erklärung ohne weiteres gegeben.

»Wenn dasz Postwesen sich so vortrefflich seiner Aufgabe entledigt hat«, sagt ein landeskundiger Nordschleswiger, »so hat das unzweifelhaft seinen Grund darin, dasz man sogleich vonseiten der obersten Verwaltung dem die nötige Vollmacht erteilt hat, der an der Spitze des Postwesens hier unten steht.«

Med Rette er Æren for den gode Start i Hovedsagen tillagt den højeste Administration. Postkommissæren fik frie Hænder. Heri og i den Omhu, hvormed Arbejdet forberedtes, ligger den væsentligste Aarsag til Postvæsenets Held. Andre Etater har haft ligesaa god Tid til at træffe sine Forberedelser, men næppe nogen anden har benyttet Tiden saa godt.

Desuden tror jeg, at Forfremmelsesraadet, som af ca. 200 Ansøgere skulde udpege Postmestre og Postkontrolører, havde en heldig Haand. I hvert Fald blev af disse ikke faa indvalgte i de kommunale Raad, saaledes Post-

mestrene R. Nielsen, Højer, Ryge i Skærbæk og Fjeldgaard i Christiansfeld — den sidstnævnte er endogsaa siden blevet Borgmester i den smukke og ejendommelige lille By — medens andre, som Axel Nielsen i Haderslev, Chr. Koch i Vojens og Marenus Pedersen i Tinglev af Befolkningen tildeltes forskellige andre Tillidshverv.

I det hele og store tror jeg, at Postmestrene »slog godt an« i Befolkningen, og at de netop forstod Rigtigheden af og rettede sig efter de Ønsker, der fra Styrelsens Side blev givet dem med paa Vejen, og som faldt udmærket sammen med den Opfattelse af deres Virksomhed, som »Hejmdal« gjorde sig til Talsmand for ved deres Ankomst til Sønderjylland den 22. Februar, og som lød saaledes: »De danske Embedsmænd har sikkert alle paa deres første Rejse hernede følt, med hvilken Glæde Befolkningen bød dem Velkommen. Og vi er overbeviste om, at denne Følelse kun vil forstærkes under deres Ophold hernede. I de Aar, der gik, stod Embedsmændene sjældent i det rette Forhold til Befolkningen, fordi de tillige havde som Embedspligt at virke som politisk Organ. Den Tid er forbi. I Fremtiden staar vi som Embedsstandens og Embedsstanden som vore Medhjælpere overfor den fælles store Opgave, der adskiller

sig saa skarpt fra det, som den tyske Embedsstand satte sig som Maal. Vi ved, at de nye Forhold, vi gaar ind til, især i Begyndelsen vil volde Vanskeligheder. Men det tyske Styre har jo i hvert Fald vist, ad hvilken Vej Vanskelighederne *ikke* overvindes.

Vi er overbeviste om, at de danske Embedsmænd, der kommer ned til os, kommer baade med Vilje til og Forstaaelse for at løfte Opgaver i Fremtiden til Gavn for vort Land og vort Folk. Og derfor hilser vi dem dobbelt velkommen som Medarbejdere.«

I denne Aand arbejdede gennemgaaende de danske Embedsmænd, som med Genforeningen kom til Sønderjylland. Vel var der Undtagelser, som gik betydelig længere i deres Opfattelse af, hvad der ventedes af dem, idet de troede, at de var en Slags Missionærer eller deltog i noget i Retning af et Korstog mod Stagnation og middelalderlig Tænkemaade. De kom med, hvad de selv kaldte en oplyst Overklasses venligt fremstrakte Hænder, og de blev pinligt overraskede og dybt skuffede, naar de mærkede, at denne Venlighed ikke blev forstaaet. De undredes saare over, at Hattene ikke fløj af de kære sønderjyske Brødrers Hoveder, naar de facile og vennesæle færdedes paa de toppede Gader, samtidig med, at de følte Martyriets

smertefyldte Glæde, naar deres Raad, som ingen havde haft Bud efter, blev tilbageviste, eller deres Vejledninger, som dog prægedes af en kultiveret Overklasses Bedreviden, ikke blev fulgt. For saadanne Missionærer maatte Opholdet i Sønderjylland blive en Skuffelse, og den havde de ærligt og redeligt fortjent. Værre var det, at Sønderjyderne let kunde fristes til at skære alle de »nordfra« komne over én Kam og derved komme til at begaa en Uretfærdighed i deres Omdømme overfor alle de Ikke-Overklasse Mennesker, som kun ønskede at være Medarbejdere i al Beskedenhed og Stilfærdighed.

Men Missionærernes taabelige Arrogance kunde ogsaa give sig Udslag, der kunde virke udelt fornøjeligt overfor Befolkningen. Saaledes naar de gav sig til at korrekse andre »kongerigske« Tjenestemænd eller med en affabel Haandbevægelse offentligt paapegede andre Missionærers Fortræffelighed og demonstrerede, hvilken Ære disse gjorde Sønderjyderne ved deres Nærværelse.

Som et fuldgyldigt Udtryk for den førstnævnte Bestræbelse for at bruge Taktstokken til en Tjenestemands-Sammensang kan den Udtalelse, som Rektor Mortensen i Haderslev fremkom med ved et offentligt Møde forud for

Byraadsvalget sammesteds i Marts 1922, be-
 tragtes. Rektorens i en fanatisk Tone frem-
 førte Udtalelse, der kun kunde forstaas saa-
 ledes, at de danske Embedsmænd gjorde sig
 skyldig i en til Landsforræderi grænsende
 Handling, hvis de stemte paa den radikale
 eller socialdemokratiske Liste i Stedet for at
 holde sig til den for Højre og Venstre fælles
 Liste, som man havde givet det misvisende
 Navn »Den danske Fællesliste«, lød saaledes:
 »Ve os, om vi ikke gør vor Pligt den 15. Marts
 og fremdeles. Vi er sendt herved af den danske
 Regering for at tjene Danskheden, og vi har
 ikke Lov at svinge.«

Og en anden Missionær, Seminarieforstan-
 der Skat-Rørdam, fandt det en Gang passende
 og foreneligt med sit indbildte Kald selv anden
 at indkalde Borgerskabets førende Mænd i
 Haderslev til et Møde i »Harmonien« for at
 drøfte det Spørgsmaal, »om Overpostinspektør
 Jacob Andersen kunde siges at være en dansk
 Mand.« Men blind Iver skader kun, og jeg tror,
 at den Vandgang, dette Møde — der var hem-
 meligt, og hvortil jeg naturligvis ikke var ind-
 budt — virkede saa afsvalende paa den nid-
 kære Vogter over national Moral og Sædelighed,
 at han i Fremtiden modererede sin Missions-
 iver, der her aabenbart var fremkaldt af min

Opstilling til Byraadsvalget og af den senere paafølgende Monumentsag. Og her havde han jo ogsaa nok Grund til Harme. Havde ikke Borgmester Thorvald Møller ved Kongens Indtog i Haderslev tolket enhver god dansk Mands Følelser, da han paa Borgerskabets Vegne takkede Kongen, fordi denne havde skilt sig af med det radikale Ministerium, og havde den samme gode danske Mand ikke vundet enhver god dansk Mands Hjærte, da han egenmægtigt fjernede det tyske »Oprørsmonument« fra Byens Torv og henlagde det i søndret Tilstand i et Skur ved Havnen? Og havde endelig ikke nogle af gode danske Mænd opfanatiserede Drengene i en natlig Stund brudt ind i dette Skur for at røve Stumperne og nedsænke dem i Fjorden? Var det derfor ikke naturligt, at denne Repræsentant for nogle nordfra kommende Embedsmænd — der følte sig mere sønderjyske end Sønderjyderne selv, og som traadte til som Danskhedens nidkære Vogtere nu, da Danskheden *havde* sejret, — med Sorg og Harme maatte stille det nævnte Spørgsmaal ikke *til* men *om* en Mand, der forud for Byraadsvalget havde udtalt, at han i nationale Spørgsmaal selvfølgelig først og fremmest var en dansk Mand, men som, hvis det skulde ske, at de tyske Medlemmer af Raadet *med Rette* skulde føle sig

krænkede i *deres* nationale Følelser, vilde sympatisere med og stemme med disse? Og maatte ikke denne Sorg og Harme gaa over til vidløs Forbitrelse, naar man saa, at den samme Mand stod ved denne Udtalelse og krævede Tyskernes Følelser respekteret og Monumentet genrejst ved Byraadets Foranstaltning? At jeg samtidig hævdede, at Monumentet ikke maatte genrejses paa det gamle Sted, men f. Eks. paa Byens gamle Kirkegaard, hvor der i Forvejen fandtes baade et dansk og et tysk Mindesmærke, kunde ikke forsonde de vrede, men stedse gode danske Mænd.

Men de samme Mænd, der saaledes skreg Ve og prøvede andres nationale Sindelag med en partipræget Alen, var ikke altid saaledes. Indadtil kunde de hylde hinanden og berømme hinanden, for derved at vise Sønderjyderne, hvilke Karle de var. Rektor Mortensen satte Rekord, idet han i disse gensidige Forherligelsesbestræbelser ved Translocationen tiltalte Seminarieforstanderens Søn, der i de samme Dage tog Studentereksamen fra Haderslev Katedralskole, saaledes: »Du Ætling af en berømmelig Slægt.«

Medens vi er ved Rektor Mortensen, skal jeg her bemærke, at man har bebrejdet mig, at jeg i mine Erindrings I. Del har angrebet

ham, uden samtidig at motivere mit Angreb. Saaledes har en af hans Lærere, en mig iøvrigt ganske ubekendt Lektor, Dr. phil. V. E. J. Andersen, taget voldsomt paa Veje i en Artikel i Haderslev Amtstidende. Ganske vist havde han ikke læst min Bog, men kun en Anmeldelse i det nævnte Blad, og skønt han endda havde læst denne Anmeldelse, som Fanden læste Bibelen, saa at Bladet fandt Anledning til at vise ham til Rette, eller maaske netop derfor, svang han sig op paa Katedret og irettesatte mig under Anvendelse af Udtryk af samme lødige og fornemme Art, som jeg mindes fra min Skoletid, og som jeg har citeret i mine Erindrings I. Del under min Omtale af en anden kultiveret Skolemester, Pecus.

I mit Gensvar stillede jeg i Udsigt at aftrykke saavel dette som Lektorens Angreb. Naar jeg alligevel ikke gør dette, er Grunden alene at søge deri, at jeg ikke vil plage mine Læsere med polemiske Artikler af en saa ligegyldig Art som disse. Skulde Lektoren andet Steds ønske Sagen belyst, skal der intet være til Hinder derfor fra min Side. Man vil da kunne faa Lejlighed til at dømme om, hvorvidt det Krydderi, han har anvendt i sin Polemik, hæver denne op over den Ferskhed, der efter Dr. Poul V. Rubows Opfattelse — »Tilskueren«

Julihæfte 1926 »Holbergiana« — præger hans Herre og Mester som Forfatter.

Attisk Salt synes disse to Akademikere i hvert Fald ikke at kende.

Hvad iøvrigt angaar min Opfattelse af Rektor Mortensens Forstaaelse af Drenges Psykologi, er den særlig begrundet i den under alle Omstændigheder utilladeligt uforstaaende og uligevægtige Maade, paa hvilken Rektoren et Aars Tid efter, at jeg og min Familie havde forladt Byen, behandlede de Drengene, der af Politiet havde været tilsagt til Forhør i en paa den Tid verserende homoseksuel Sag.

Mere ønsker jeg ikke at sige herom paa dette Sted.

Men lad os vende tilbage til Februardagene. Ved vor Ankomst til Aabenraa den 12. Februar 1920 indkvarteredes Postkommissæren, Postinspektør Knutzen og jeg som før nævnt paa »Folkehjem«. Pladsen var her meget indskrænket, saa at Hr. Knutzen og jeg endogsaa maatte dele Værelse. Da den prægtige Værtinde — Enke efter den bekendte Sønderjyde, Cand. mag. Nicolaj Andersen — tilmed ønskede at kunne disponere over Hjemmets faa Værelser til Brug for Tilrejsende, flyttede vi, saasart det kunde lade sig gøre, ud i Byen; Postinspektør Knutzen indlogerede sig hos en Lærer-

familie, medens Kommissæren og jeg var saa heldige at kunne faa et Par Værelser hos en Medarbejder ved »Hejmdal«, nuværende Redaktør af »Haderslev Amtstidende«, Harald Rud.

Rud, der var en ung Mand og ugift, havde købt en rummelig og smukt beliggende Villa ved »Karpedam«, som han havde møbleret med megen Smag. Der var god Plads og Hjærtelum tillige, hvorfor vi efterhaanden blev en hel Koloni. Saaledes flyttede ogsaa Bestyreren af Handelsbankens nyoprettede Filial i Haderslev, Direktør Rahr og Frue derhen, og til vort lille Samfund sluttede endelig Kunstmaleren Bernhard Frederiksen sig. Med »Husfader Rud« som Midtpunkt gjorde vi vort Samfund kommunistisk. Særlig lagde vi straks Beslag paa hans Vinkælder, der erklæredes for Fællesejendom, hvorfor Nøglerne fratoges ham. Spisevarer fandtes ikke, vi indtog alle Maaltider udover Morgenkaffen paa Folkehjem. Værst var det med at faa Maleren til at forstaa de kommunistiske Principers Berettigelse og Fortræffelighed. Og da hans Malerier nationaliseredes, gjorde han Modstand, viste sig fra en ufordelagtig Side som Forsvarer for den hellige Ejendomsret — som Wenzel Neergaard kaldte den i Folketinget i sin Tid — og afslørede sig saaledes som en Reaktionær af det reneste Vand. Han kræ-

vede højlydt Betaling for Billederne, da han jo dog skulde bruge Penge baade til Kone og til Telefon. Og skønt de øvrige Medlemmer ikke indsaa Nødvendigheden heraf, blev han ved med sine Krav. Ja, end ikke da han som Svar paa Spørgsmaalet om, hvad han da til Gengæld kunde tage af Ting, der var, ikke i vort Eje — thi det var der ikke noget, der hed mere — men i vor Varetægt, oplystes om, at han kunde gaa paa Postkommisærens Kontor og der frit vælge blandt alle de mange Aktstykker, i hvilke der fandtes glimrende Udtryk for vort fine Hjærnespind, blev han beroliget. Hvorledes Striden endte, ved jeg nu ikke saa lige — antagelig maatte vi, saaledes som Samfundsortenen nu en Gang er, indgaa paa et eller andet raaddent Forlig — men paa min Væg hænger dog fire Lærreder fra hans Pensel, af hvilke paa de to findes den gamle tyske Postvogn i Aabenraa med Postillon og Postpakkemester i danske, røde Frakker.

Samfundets Værelser holdtes i Orden af en midaldrende ung Pige, der hed Kate, og som ikke var nationaliseret. Thi hun var selv hjemme, som man siger, og ligesaa konservativ som Maleren. Hun forlangte nemlig ogsaa noget for sit Arbejde, men til Gengæld øvede hun en god Indflydelse paa os, baade hvad Tonen angik,

og ved at forhindre os i at forfalde til Velleved med Hensyn til Morgenmaaltidet. En Aftenstund, da vi alle var hjemme, vilde jeg saaledes gaa op ad Trappen fra Forstuen til mit Værelse for at hente et eller andet. Da jeg var kommet halvvejs op, kom Kate frem fra Køkkenet og raabte til mig: »Ønsker Hr. Andersen at søge Sengeleje?« Med Sorg maa jeg bekende, at dette dannede og formfuldendte Spørgsmaal fulgtes af forskellige meget utidige og lidet passende Latterbrøl fra de andre Værelser. Alligevel er en dannet Tale aldrig helt spildt. Saaledes heller ikke her, idet det efter denne Aften blev almindelig Sædvane langt udenfor den kommunistiske Kres at spørge hinanden, naar man vilde bryde op om Aftenen: »Ønsker Hr. N. N. at søge Sengeleje?«

For Morgenkaffen sørgede Kate efter Evne. Men da Fru Mondrup en Gang besøgte sin Mand og fortalte Kate, at Kaffen efter almindelige danske Begreber vandt i Velsmag ved at blive lavet paa Kaffebønner, svarede vor Hebe, at hun var vant til at lave Kaffe paa tysk Maner, og Kaffe som den Fru Mondrup nu havde lavet, vilde hun ikke servere for Herrerne. Thi det var Selskabskaffe, og den kunde man ikke taale i det daglige. Hvorefter vi fortsatte med Kates Bryg.

Udadtil vakte vort lille Samfund en Del Opmærksomhed. Naturligvis kunde det ikke undgaas, at Nabolaget til Tider maatte finde os lidt urolige, men Mondrup og jeg fandt dog, der vistes os lidt for megen Opmærksomhed fra tysk Side, som f. Eks. naar man paa Vej hjem fra en Skovbeværtning om Morgenen standsede nedenfor vore Altaner og raabte højlydt: »Hier wohnen zwei Dänen! Pfui! Pfui!«

Et kedeligt Uheld havde jeg ud paa Foraaet, idet jeg som Følge af en Forkølelse blev angrebet af Hikkesyge. Naturligvis var der ingen, der tog denne Sygdom — som man ikke var utilbøjelig til at tro stammede fra de mange Fester — alvorlig. Ingen andre end jeg selv. Jeg hikkede uafbrudt i 4 Dage og Nætter og maatte tilsidst gaa til Sengs med en Fornemelse, som om jeg var mørbanket over hele Kroppen. Nu havde jeg læst i en Avis, at man kunde dø af Hikkesyge, naar den varede seks Dage. Og da jeg altid tror paa, hvad der staar i Aviserne, begyndte jeg jo at blive noget betænkelig. Men saa fik jeg Trøst af min altid rolige og ligevægtige Foresatte, Postkommissær Mondrup. Med Piben i Munden og struttende af Sundhed og Livsglæde indfandt han sig den 5. Dags Morgen ved mit Smertens Leje og spurgte deltagende, hvorlænge jeg nu havde

hikket: »Fire Døgn« fremhikkede jeg. »Naa!« sagde han beroligende, »saa har De jo 2 Døgn tilbage at leve i!« Og saa gik han.

Tilfældet syntes iøvrigt ikke at interessere den lokale Lægeverden. Siden har jeg hørt fremsætte den Opfattelse fra kompetent Side, at jeg har været angrebet af »Australisk Syge«, men den fortræffelige Læge, som »Samfundet« omsider sendte mig paa Halsen, ulejlignede sig ikke med at stille nogen Diagnose. Han røg en Cigar, drak en Toddy af Fællesbeholdningen og gik saa med et Par trøstende Ord. Alligevel har han dog nok betragtet mit Tilfælde som alvorligt; i hvert Fald modtog jeg efter passende Tids Forløb en Regning paa 10 Kr. At jeg var levende og kunde betale, takker jeg dog ikke ham for, men den gamle, tyske Apoteker Meyer, der venligt sendte mig en lille Flaske — Baldriansdraaber. Den reddede mig. Thi være dette Husraad anbefalet eventuelle Lidelsesfæller, som maatte læse dette.

*

*

*

Under vort Arbejde i Aabenraa og de andre sønderjyske Byer og paa Landet kom vi i nær Berøring med de fleste betydende Mænd der-nede. Først og fremmest med den sønderjyske

Minister, H. P. Hanssen. Jeg skal her afholde mig fra en nærmere Omtale af hans Virksomhed i og efter Genforeningstiden og indskrænke mig til her at nævne, at de danske Embedsmænd i ledende Stillinger, som var undergivne ham, og som paa den Tid boede i Aabenraa, efter hans Afgang som Minister overrakte ham et Maleri af hans Sommervilla tillige med en Adresse med følgende Ordlyd:

Danske Embedsmænd, der efter Afstemningen i 1. Zone har haft Ophold i Aabenraa, og som nu enten overtager nye Stillinger i det idag med Danmark genforenede Nordslesvig eller vender tilbage til deres gamle Embeder, føler Trang til, forinden dette sker, at bringe Dem en Hilsen og Tak.

Vi skal ikke komme ind paa en Omtale af Deres mangeaarige og uforfærdede Virksomhed for Danskhedens Sag, thi det er ikke vor Pen, men Sagas Griffel, der skal skrive Deres Minde-runer. Her skal kun, før hver drager til sit fra det skønne, venlige Aabenraa, hvor vi har befundet os saa vel, siges Dem en varm Tak for al den Redebonhed, Hjælpsomhed og Interesse, som De har udvist overfor hver enkelt af os personlig, og vi hilser Dem som den, der har staaet forrest i det store, frugtbringende Arbejde for

Genforeningen og Indførelsen af dansk Administration i de sønderjyske Landsdele.

Vi, der har til Opgave — hver paa sit Felt — i det daglige at vejlede Befolkningen og upartisk at varetage dens Interesser, er besjælet af Ønsket om at kunne udføre vort Hverv i samme Fordragelighedens Aand, hvori Arbejdet her-nede af Dem er grundlagt til Held for det frem-tidige Samarbejde saavel mellem Befolkningen Nord og Syd for Kongeaaen som indenfor denne sidste.

Som et synligt Bevis paa vor Tak og Høj-agtelse beder vi Dem modtage medfølgende Maleri af det vidunderlige nordslesvigske Land-skab, over hvilket Deres Sommerbolig hæver sig som et Høvdingsæde.

Aabenraa, 19. Juli 1920.

Chr. Andersen, *Jacob Andersen,* *C. Bang,*
Dommer. Postinspektør. Amtsassessor.

Eising, *Esmarck,* *Fribert,* *Juel-Hansen,*
Postmester. Baneingeniør. Politimester. Trafikinspektør.

Kleine, *K. Lyne Petersen,* *C. Mondrup,*
Postmester. Fabrikinspektør. Overpostinspektør.

Marius Nielsen, *L. H. Ottesen,* *Hack Rahr,*
Provst. Telegrafbestyrer. Bankdirektør.

Otto Schmidt,
Stationsforstander.

Paa Folkehjem lærte vi ogsaa Kaptajn C. C. Fischer at kende. Med stor Gæstfrihed aabnede han og hans Datter, Frk. Anna, deres Hjem for os, og det var ikke helt almindelige Træk af et Liv i Arbejde og Kamp, den gamle Sømand og djærve Forkæmper for dansk Sprog og dansk Ret kunde fortælle os. Et enkelt af disse maa det være mig tilladt at genfortælle (det findes iøvrigt gengivet i Sønderjydske Aarbøger II. Halvbind 1924 ved Redaktør Niels Hansen).

Fischer havde blandt mange andre Stridigheder med de tyske Myndigheder i 1902 en Sag for Retten i Slesvig i Anledning af, at man havde erklæret ham for Optant og nægtet at optage ham paa Valglisten. Om de for Rettens Skranke førte Forhandlinger tager jeg af Erindringerne følgende karakteristiske Scene. Fischer rejste sig og bad om Ordet.

Ingen svarede.

»Jeg tillader mig saa at gøre Dem opmærksom paa, at det brændende Punkt er Optionen.«

Dommeren: »Da haben Sie Recht.«

Fischer: »Saa maa jeg gøre Dem opmærksom paa, at jeg aldrig har opteret.«

Dommeren: »So-o, Sie wollen leugnen, jemals optiert zu haben?«

Da Ordet »leugnen« forekom mig at have saa nær Forbindelse med »Løgn«, og jeg op-

fattede det i den Betydning, svarede jeg: »Das Leugnen bin ich nicht gewohnt, was ich sage, ist die Wahrheit.«

»So-o, Sie wollen einen königlichen preussischen Landrat beschuldigen, dass er falsche Dokumente ausgestellt hat!« — Saa satte han sig ned og lo højt: »Ha-ha-ha -- — —«

Saa gik jeg lige hen for Dommeren og sagde: »Hier wird nicht gelacht, mein Herr!«

»Det er jo«, tilføjede Kaptajn Fischer, »vist noget ganske enestaaende, at en Dommer faar en Irettesættelse af Klageren. Dommeren blev siddende ganske stille; han har haft Følelsen af, at han havde forløbet sig og kunde slet ikke komme til Vejret igen. Saa rejste den anden Dommer, der sad ved hans højre Side, sig op og førte Forhandlingen roligt videre.«

Den 29. Marts 1920, da Ministeriet Zahle blev afskediget, var vi paa Folkehjem og afventede der Telegrammer og Telefonmeddelelser fra Hovedstaden. Det var »Hejmdal«s Redaktør, Niels Hansen, der sørgede for Forbindelsen. Men foruden ham var følgende af vore Omgangsfæller og nærmeste Venner tilstede: Landdagsmand Nis Nissen, Amtmand Refslund-Thomsen, Borgmester Holger Fink, Fuldmægtig i det sønderjyske Ministerium Andr. Thulstrup,

Redaktionssekretær Harald Rud og Diggreve Kresten Jensen fra Ballum.

Der var først arrangeret et Par Spillepartier, men da Efterretningerne begyndte at blive mere og mere opsigtsvækkende, afsluttedes Spillet. Det var en mærkelig Stemning, der efterhaanden betog os alle; Efterretningerne var sensationelle. Nu hed det, at Tropperne var konsignerede i Kasernerne, nu at Slotspladsen var stormet af en ophidset Menneskemængde. Saa var Kongehuset flygtet ud af Byen i Biler o. s. v. o. s. v. Den ene Meddelelse modsagde den anden, Forvirring herskede over hele Linjen, alt syntes at være Kaos og Oprør.

Ogsaa i vor lille Kres var Forvirringen almindelig. Største Delen af Selskabet havde jo endnu ikke taget endelig Stilling til den danske Partipolitik, og Situationen bidrog ikke til at skabe Klarhed i Sindene. Der blev ikke politiseret videre, enhver af os indtog en saa forsigtig Holdning, som vi evnede det. Kun husker jeg et Følelsesudbrud fra en Sønderjyde, der længe havde været tavs, men som saa pludselig sagde med Vægt: »Det glemmer jeg aldrig Venstre!« Men skønt dette Partis Stilling overførte den Mand, hvis Fald berørte Sønderjyderne dybest og ramte de fleste af dem haardest, H. P. Hanssen, jo ikke forandredes i den nærmeste

Tid, er jeg dog tilbøjelig til at tro, at vedkommende alligevel siden har slaaet en Streg over sit Følelsesudbrud hin Aften.

Denne lille, men begivenhedsrige Sammenkomst havde iøvrigt for mig et Efterspil. Som nævnt var ogsaa Gaardejer, Diggreve Kresten Jensen fra Ballum til Stede. En Diggreve er Formand for et Digelav ved den vestjyske Kyst i Slesvig og Holsten. Han, Postkommisær Mondrup og jeg spillede en fornøjelig L'hombre, indtil som sagt Begivenhederne foranledigede, at vi lod Kortene ligge. I Aftenens Løb bad Kresten Jensen os om at komme ind til sig, naar vi paa en Tjenesterejse kom i Nærheden af Ballum. Denne Indbydelse gentog han et Par Gange senere, da jeg mødte ham i Tønder. Og da jeg saa, efter at jeg var flyttet til Haderslev, kom til Ribe og der traf min Kollega, Overpostinspektør Carstensen fra Odense, foreslog jeg denne at køre med mig ud til Ballum og besøge Diggreven, med hvem jeg gerne vilde have en Samtale angaaende Overfartsforholdene til Rømø. Jeg tilføjede, at jeg telefonisk havde underrettet Kresten Jensen om min Ankomst, og med de tre Gange modtagne Indbydelser i frisk Minde troede jeg at kunne garantere Aftensmad og en god L'hombre. Carstensen, der selv er Vestjyde, endda

Thybo, betvivlede aldeles ikke, at Gæstfriheden var den samme paa Vestkysten af Sønderjylland som længere mod Nord, og vi kørte saa af Sted. Lidt forsinket kom vi — det var midt i Vinterens Hjærte — først ved Mørkets Frembrud til Ballum, noget trætte og meget sultne. Vi kom til Sæde i det smukke, af gammel slesvigsk Bondekultur prægede Hjem, og jeg begyndte Forhandlingerne. Under disse drak vi en Kop Kaffe, men der syntes ikke at være Udsigt til, at vor Sult skulde blive stillet, saa lidt som der blev talt noget om, at vi skulde slaa os til Ro. Da jeg derfor forsøgsvis talte noget om, at vi vel maatte se at komme af Sted igen, blev der ikke protesteret herimod. Men saa sagde Fru Jensen, som hidtil ikke havde deltaget i Samtalen: »Hvorledes har H. P. Hanssen det?« og hun tilføjede, at hun satte ham højt som Menneske, men ikke billigede hans Politik. Saa forstod jeg, hvad Klokken var slaaet, og at de havde læst nogle Artikler, jeg havde skrevet i »Hejmdal« om Postvæsenets Indførelse i Sønderjylland, i hvilke jeg ikke havde lagt Skjul paa min Beundring netop for H. P. Hanssens Politik. Her var altsaa Grunden at søge til, at vi ikke kunde lugte Gaasestegen. Jeg svarede, at H. P. Hanssen vel havde det saa godt, som en Mand kunde have det, der efter vel udført

Arbejde blev angrebet og smædet af Folk, af hvem han havde haft al mulig Grund til at vente Taknemlighed. Til dette bemærkede hendes Mand, at han havde tabt meget for H. P. Hanssen, efter at denne den 29. Marts havde telefoneret ganske urigtige Meddelelser til sit Blads Redaktør, hvad vi jo begge kunde bevidne.

Jeg svarede ham herpaa, at dette var en ganske letsindig Paastand; de urigtige Rygter og Meddelelser var af Bladene og Bureauerne — der vel forøvrigt handlede i god Tro og kun udsendte, hvad de selv havde faaet meddelt — telefoneret til deres Forbindelser, saaledes ogsaa til Redaktøren af »Hejmdal«. At H. P. Hanssen ogsaa havde været i Forbindelse med sit eget Blad, kunde da ingen forbavses over; men jeg maatte med mit Kendskab til H. P. Hanssen bestemt tilbagevise enhver Tale om, at han skulde have telefoneret andet, end hvad der var absolut forsvarligt. Iøvrigt var de Meddelelser, H. P. Hanssen havde givet Redaktør Niels Hansen, ikke bestemt til bladligt Brug; desuden var de netop af korrigerende Art overfor de værste Forlydender om Uroen i København. Og jeg bad Kresten Jensen om, naar han hørte nogen udsprede den Slags tendentiøse Rygter om H. P. Hanssen, da kraftigt at tage til Gen-

mæle. Dermed sluttede Samtalen, og vi brød op. Det var imidlertid blevet Snevejr, hunde-koldt var det, sultne var vi, og forkomne blev vi, efterhaanden som der indtraf Uheld under Kørslen og forlængede denne, saa vi først kom til Ribe Kl. 11 om Natten. Jeg indrømmer, at jeg bagefter levende fortrød, at jeg ikke ved Bortkørslen fra Kresten Jensen spurgte denne om Vejen til Kroen, for at vi der kunde faa os noget Aftensmad. Det vilde maaske have moret ham. Og det fortjente han, thi han havde moret mig flere Gange før. Saaledes glemmer jeg ikke saa let hans Optræden ved nogle Forhandlinger, jeg deltog i, angaaende de førnævnte Overfartsforhold til Rømø, og som førtes med Medlemmer af Tønder Amtsraad og Dige-lavet under Amtmandens, Grev Schack-Schackenburgs, Forsæde. Men fremfor alt vil jeg altid have ham i venlig Erindring paa Grund af den Fornøjelse, han beredte mig ved en bestemt Lejlighed i Aabenraa. Kresten Jensen kom en Aften til Folkehjem og spurgte Fru Andersen, om han kunde faa et Værelse for Natten. Nej, alt var optaget. Det skulde da være, om en Herre, der havde et dobbelt Værelse, vilde overlade ham en Seng. »Ja, hvor er den Herre?« »Han sidder derhenne.« Diggreven gik saa hen til den lykkelige Indehaver af de to

Senge og spurgte, om han kunde faa Lov til at benytte den ene. »Ja, det kunde godt lade sig gøre«. Kresten Jensen blev nu velvillig og spurgte sin tilkommende »Slof«, om han vilde drikke en »Grog«. »Nej, Tak!« »Hva'! Drikker Do ett Grog? Ja, a sejer Do te dæ, for Do æ da en Buen?« »Nej, det er jeg nu ikke«, svarede den fremmede Herre — en anset juridisk Direktør for en jysk Kreditforening — »men derfor kan vi jo godt sige Du til hinanden«. Da nu Direktøren af Naturen har en stærk Ansigtsskuldør, troede Kresten Jensen aabenbart, at hans Afslag var en Følge af overdreven Beskedenhed, hvorfor han spøgende gentog: »Naa, saa Do drikker ett Grog? Nej, kom ett med den! Dertil er Dit Kobbertøj for godt pudset!« Den kunde Direktøren ikke staa for, og jeg tror, de fik Toddyen.

Overhovedet har Sønderjyderne meget Lune og forstaar at give det Udtryk. Hvad mener man saaledes om en Udtalelse, som den, Gaard-ejer Refslund Poulsen, Bovlund, kort efter Af-færen i Flensborg mellem Redaktørerne Andreas Grau, Sønderborg, og Anker Kirkeby fra Po-litiken, fremkom med ved et Møde paa Folke-hjem.

»Jeg foragter de Folk, som ikke vil staa ved deres Meninger, saa dybt, at jeg, naar jeg træf-

fer en saadan Mand, kunde fristes til at bede Andreas Grau spytte paa ham.«

Denne Sønderjydernes Sans for Humor og deres sunde Skepsis overfor alt opstyltet eller fornemt reserveret samt endelig den Omstændighed, at de gennem 50 Aar har maattet være paa Vagt mod preussisk Embedsaand og Bureaukratisme, bevirkede, at nogle af de nordfra kommende Tjenestemænd blev skuffede. De misforstod Sønderjydernes afventende og iagttagende Holdning, og stødtes bort. De trak sig tilbage i deres Skal og ønskede sig hjemme igen. Og da det fornuftigvis ikke saadan uden videre kunde lade sig gøre at give blankt op og melde sig tilbage med et Uformuenhedens Stempel paa sig, maatte de slide Tilværelsen i graa Ensomhed, der var saa meget vanskeligere at bære, som de almindeligvis ikke havde Familien med sig. Den sad hjemme i Køge og Charlottenlund og ventede paa, at den mere end forsømte Embedsbolig skulde blive gjort i Stand til dem. For Postvæsenets Vedkommende vil man erindre, at to af de udsendte Tjenestemænd bukkede under for denne Ensomheds- og Forladthedsfølelse. Den ene af dem besøgte jeg nogen Tid før han begik sin fortvivlede Handling. Han var stationeret i en idyllisk Landsby ved Alssund, men jeg skal ind-

rømme, at det Værelse, han havde lejet paa Gæstgivergaarden, ikke stemte Sindet festligt. Da jeg havde gjort ham denne Indrømmelse, bad jeg ham henvende sig til et Par af de førende Borgere i Byen, bl. a. Kommuneforstanderen og Vælgerforeningens Tillidsmænd, for at vi i Forening med dem kunde drøfte Betimeligheden af at nedlægge Postkontoret der paa Stedet for derefter at oprette en Postekspedition, som den lokale Toldforvalter, der sad i et stort Palæ uden Toldforretninger af nævneværdig Betydning, saa kunde overtage. Postmesteren vilde gjerne hente de nævnte Borgere, men han erklærede paa Forhaand sin Tvivl om Nyttens heraf, thi »de Folk her er ikke til at have med at gøre.«

Imidlertid kom han lidt efter med Kommuneforstanderen og endnu en Mand, og jeg kunde ikke undgaa at bemærke, at de to Herrer betragtede Postmesteren med aabenbar Mistro og mig med kølig og iagttagende Højtidelighed. Men da jeg saa bød dem en god dansk Cigar og selv tændte min Pibe, blev Minerne straks mindre stive, og efter at jeg havde ladet servere fire varme Grog — Landets Nationaldrik kostede dengang ca. 5 Mark, hvad der omtrent svarede til 50 Øre — var Isen brudt. Vi snakkede om Vejr og Vind, om den kommende Gen-

forening, om Markens Fald o. s. v., indtil Kommuneforstanderen lod nye Grog'er tone frem. Saa var vi paa lige Fod med hverandre, og jeg tog saa smaat fat paa det intrikate Spørgsmaal, som løstes paa fuldtud tilfredsstillende Maade derved, at de to Tillidsmænd indrømmede, at det økonomisk set var rigtigt at foretage den paatænkte Forandring.

Efter dette hævede vi Mødet og skiltes paa den venskabeligste Maade. Da de Fremmede var gaaet, sagde Postmesteren forbavset, at saadan havde han aldrig set dem før. Men han havde ganske vist heller aldrig budt dem hverken Tobak eller Grog. Jeg raadede ham til at gøre dette i Fremtiden, ikke fordi jeg troede, at de brave Folk lod sig blødgøre af Tobak og Rom, men fordi de vilde paaskønne den venskabelige Tanke, der laa til Grund for Indbydelsen, og fordi en preussisk Embedsmand aldrig vilde have fundet paa at drikke Grog i en Kro med to Bønder og forsøge at argumentere for Berettigelsen af et administrativt Forslag. Men Postmesteren fulgte ikke mit Raad. Han var ingen Vigtigper, det var ikke det, der var i Vejen. Men han var uden Bredde og forstod ikke at tale med Bønderne. Og saa gik det galt, thi da han var ærekær, kunde han ikke tænke sig at vende hjem igen til sin Assistent-

stilling. Paa samme Maade forklarer jeg mig, at den anden Postmester, der ligeledes opgav Kampen, har været stillet. Begge var de for svage til at løfte den Opgave, der var betroet dem, men de var brave og elskværdige Mennesker, der kun havde Venner i Kammeraternes Kres.

Personlig har jeg den Opfattelse, at Sønderjyden baade er vennsæl og trofast. Men tillige er han i udpræget Grad i Besiddelse af Jydens sunde Sans. Naar det saaledes ofte faldt i min Lod, efter at jeg ved Postkommissærens Fratræden var bleven Overpostinspektør med Bopæl i Haderslev, at foreslaa eller foretage Indskrænkninger i Personalet, kunde dette komme til at virke generende, særlig paa Landet. Skulde f. Eks. Landpostbudenes Antal fra en Station reduceres fra 6 til 4, siger det sig selv, at en Mængde Adressater maatte faa deres Post betydeligt senere paa Dagen, end de var vant til fra tysk Tid. Og vel kunde en eller anden knurre herover, men tog jeg saa ud til den hærgede Egn og forklarede de Skadelidte, hvor urimeligt det var, at Ombæringen skulde udføres af saa mange Mennesker, og hvor naturligt det dog maatte være at komme bort fra tysk Funktionærisme med for mange Tjenestemænd, erklærede man sig altid tilfreds. Jeg

mindes ikke, at jeg i et eneste Tilfælde har maattet afbryde en Forhandling med sønderjyske Bønder uden et godt Resultat. Jeg har derfor kun gode Minder om disse Forhandlinger og kun godt at sige om den sønderjyske Befolkningens Omgængelighed og Forstandighed.

*

*

*

Om denne uforglemmelige Tid kunde jeg endnu fortælle mangt og meget, men alt skal jo have en Ende, ogsaa disse Erindringer. Papiret er taalmodigt, siger man, men jeg tør ikke gaa ud fra, at Læserne skal være det i samme Udstrækning. Og vi skal jo endnu gennem de fire Aar, jeg tilbragte i Haderslev.

Det var et ypperligt Grundlag at arbejde videre paa, den godt og hurtigt gennemførte Ordning, som Postkommissær Mondrup efterlod sig, og det var kun en naturlig Konsekvens heraf, at han kom til at efterfølge Generaldirektør Kiørboe som Chef for det danske Postvæsen den 1. Juni 1922.

Kun kneb det endnu noget paa Postkontorerne med de mangeartede særlige Forretninger, som Personalet ikke kendte hjemmefra, saaledes det store Telefonvæsen, Udbetalingen af civile og militære »Renter« o. s. v. De først-

nævnte Renter er en Pension, der for civile indtræder som Følge af et pligtigt Forsikringsforhold, nærmest en Slags Arbejderforsikring, hvor Forsikringsnyderen, efter i et bestemt Aaremaal at have erlagt en Forsikringspræmie, faar Adgang til en aarlig »Rente«, til hvilken ogsaa Arbejdsgiveren betaler en vis Præmie. Militær-Renter er almindelig Militær- og Invalide-Pension. De civile Renter omfatter ogsaa Ulykkesforsikring, paabudt af og tegnet gennem Staten.

Men der blev arbejdet med godt Mod paa Kontorerne, saa alt snart kom i fast Gænge.

Oprindelig var det Meningen, at Overpost-inspektoratet skulde have Sæde i Flensborg, som man, forinden Forholdene begyndte at klare sig, havde ment vilde komme tilbage til Danmark. Og vi, der kom til Sønderjylland, troede det samme. Personlig glædede jeg mig overmaade til at komme til at bo i den smukke, gamle By, og af et fuldt Hjærte delte jeg det Ønske, der paa en saa pragtfuld Maade fandt sit Udtryk i Digterens Ord:

I tusinde Aar var Du Danmarks By,
Du Barn af Danmark, bliv dansk paany.

Men under de mange Besøg, vi fra Aabenraa aflagde i Flensborg, dalede Haabet og Forvent-

ningen stærkt. Der blæste en ond Vind mod de Danske, saa at vi altid, naar vi i en af de til vor Disposition stillede to Biler kom ind i Byen, modtoges med Velkomstraabet »Speckdäne« eller »Walutaschwein«. Det sidste Kælenavn var det særlig svært at bære, al den Stund der virkelig var noget i det. Hvem af os danske Embedsmænd, der virkelig ikke kom til Flensborg i Berigelsesøjemed, mindes saaledes ikke med inderligt Ubehag kære Landsmænds pengebrovtende Optræden paa Restauranterne, og hvem af os har ikke skammet sig over at være Vidne til Plyndringstogter, som valutastærke Danske foretog dertil. Jeg glemmer ikke let de med alle Slags Møbler, Tæpper, Vin, Antikviteter m. m. m. fuldt belæssede Biler, der daglig i hele Vogntog kørte fra Flensborg mod Nord. Det var et grimt Syn. En Smule Blufærdighed vilde her have været paa sin Plads.

Saa kom Afstemningen i 2. Zone, og med den maatte det staa fast, at nu kunde Flensborg ikke komme til Danmark, og saa maatte den største og mest centralt beliggende By i de genforenede Landsdele — Haderslev — blive Stedet, hvor jeg skulde opslaa mit Paulun, hvilket skete den 9. Juli 1920.

Det var svært nok at forlade Aabenraa, blandt hvis meget elskværdige Befolkning jeg

straks fra første Færd havde følt mig hjemme, men paa den anden Side skulde jeg snart erfare, at hvor man end færdedes i Sønderjylland, var man alligevel paa en vis Maade i Aabenraa. Fra denne By udgik H. P. Hanssens klare og nøgterne Politik, herfra kom Parolen, der lød paa, at saa man end helst alle Danske vende tilbage til Danmark, maatte man dog bøje sig for den Folkedom, som fældedes ved Afstemningen i 2. Zone den 14. Marts, og som gik ud paa, at 73 pCt. af Befolkningen i Mellemslesvig og 80 pCt. i Flensborg ønskede at forblive under Tyskland.

Imod stod »Flensborggruppen«, der uden Hensyn til Afstemningen hævdede Danmarks historiske Ret til hele Sønderjylland. Aabenraa kontra Flensborg blev den skillende Linje overalt i det til Danmark hjemvendte Sønderjylland. At det før min Ankomst til Haderslev var kendt nok, i hvilken Lejr jeg hørte hjemme, skulde jeg snart faa at føle. Det konservative Blad »Danskeren« betegnede mig som den »nationalt af-slebne Radikaler« og forsømte ingen Lejlighed til at nagle mit Navn fast til det radikale Skibs Flagmast. Dette var forsaavidt overflødigt, som jeg aldrig har lagt Skjul paa min Partifarve, men disse næsten daglige Angreb i »Danskeren« — senere »Haderslev Stiftstidende« — virkede i

høj Grad opmuntrende paa mig, fordi de var godt skrevne. Redaktør Svensson er en Hedspore, der, som det hedder i den gamle Folkevis, ligesom Nælden hverken skaaner Ven eller Fjende, men han er en ypperlig Journalist. Og med en saadan er det altid oplivende at slaas.

Redaktør Svensson var den egentlige Fører for Flensborgbevægelsen i Haderslev, og det var vel ogsaa nok ham, der fandt paa den odiøse Ide ved Byraadsvalget i 1922 at kalde Højre-Venstregruppens Liste »Den danske Fællesliste«. Navnet var i sig selv en Tilsnigelse, men ogsaa en direkte Udfordring til de to andre danske Lister, Socialdemokratiets og det radikale Venstres. Herom er meldt andet Steds. Mod mig vendte han sig i al sin Vælde, skønt jeg ikke var Nr. 1 paa den radikale Liste. Det kunde godt være, jeg havde nogen Indsigt i kommunale Anliggender, men, hed det efter mit Valg, »intet vilde være mere skæbnesvangert end at sætte en Radikaler i Borgmesterstolen som Dæksmand for en halvt tysk og halvt socialdemokratisk Politik, ganske som Hr. Zahle til stor Ulykke for Danmark var Dæksmand for Socialisterne gennem alle Krigsaarene.« Og videre hed det: »Selvfølgelig kan den danske Fælleslistes Repræsentanter ikke hindre Jacob Andersens Valg til Borgmester, hvis de andre Partier er

enige om det. Men de kan protestere. Og en saadan Protest er en væsentlig Betingelse for, at vi fra første Færd er uden Andel i et radikalt Regimentes Velsignelser i Haderslev.«

Saa rødt saa Hr. Svensson, naar han tog mig under Behandling, at han endogsaa straks efter Valget saa mig paa Borgmesterstolen, en Plads, som ingen havde tilbudt mig, og som jeg, i Fald dette havde været Tilfældet, heller ikke vilde have modtaget. Jeg havde nok at bestille med mit Embede.

Men i Byraadet kom jeg da. Borgmester blev Direktør for Slotsvandmøllen — Vandmølleren, som han hed i daglig Tale — Laurentius Christensen, en Flensborgmand og Højremand af det reneste Vand. Tilsyneladende stor Tyskeræder og voldsom i Agitationen mod disse før Byraadsvalget, modtog han dog gladelig de fire tyske Byraadsmedlemmers Stemmer, da han skulde være Borgmester. De fire vidste nok, hvad de gjorde. Selv yderst konservative forstod de, at med Christensen som Borgmester var der ingen Fare for frisindede Tanker fra Borgmesterkontoret. At de af og til tog et nationalt Basketag med ham, og at han — som man ventede det af ham, og som man valgte ham for — gav raat for usødet, naar de nationale Spørgsmaal var fremme, gjorde ingen Skaar

i deres mangeaarige Venskab. Allerede af den Grund havde hans Valg sin Berettigelse, thi det maatte jo dog kaldes et flot Resultat, at den »danske Fællesliste«, hvis Klakører før Valget raabte Ve til enhver, der ikke kendte sin Besøgelsestid og stemte rigtigt, d. v. s. dansk-nationalt — hvad man altsaa mente kun kunde ske, naar man sluttede sig til Fælleslisten — fik sin Førstemand valgt til Borgmester med tyske Stemmer. Og lige saa forvirret, som Situationen derved blev for de tysk-danske Nationalister, lykkedes det Gang paa Gang Borgmesteren at faa Byraadsforhandlingerne. Med ligefrem ungdommelig Ildfuldhed kastede den næsten 70aarige Forhandlingsleder sig ind i Debatten, snart revsende Socialdemokraterne, for saa at skændes med Tyskerne, medens han ogsaa fik Tid til at give sit eget Parti et velment Rap over Fingrene. Følgerne var næsten overvældende, de onde lo, de gode blev bedrøvede. Indtil den »danske Fællesliste«s enfant terrible, Dommer Balthazar-Christensen, med en udsøgt Spydighed bragte den kampglade Borgmester til Ro og til atter at overtage Ledelsen af Forhandlingerne og sammenknytte den bristede Traad, som han selv havde revet i Stykker. Det var intet Under, at Forhandlingerne, der begyndte Kl. 6, som Følge af denne

Form for Ledelse ofte trak ud til langt efter Midnat. Alligevel var den gamle, iltre Herre ikke upopulær i Raadet, fordi der var en vis bister Humor over hans Udfald. Til at være Leder savnede han visse Betingelser, medens han kunde have været sit Parti en god Mand i Debatten, hvis man havde nøjedes med at sætte ham paa en anden Plads i Salen. Han syntes at være kommet en halv Snes Aar for sent op ved Bordenden. For mit Vedkommende var Forholdet til ham egentlig det bedste, da vi først var kommet igennem nogle alvorlige Forpostfægtninger, og jeg har, særlig ved en bestemt Lejlighed, glædet mig over den smukke Maade, paa hvilken han kunde give Udtryk for sine nationale Følelser.

Men ogsaa den tyske Gruppe fandt paa sin Side værdige og maalbevidste Ord, naar den mente at burde træde i Skranken for sin nationale Ret. Overhovedet var gensidig Fordragelighed fremherskende i Haderslev Byraad, selv om man ogsaa af og til udefra syntes tilbøjelig til at provokere Medlemmerne. Og det skal siges ikke mindst til Tyskernes Ros, at de var gode Bypatrioter. Desuden havde de alle stor Indsigt i Byens Forhold, og det faldt dem med den mangeaarige Rutine, de havde erhvervet sig i Raadet, tilsyneladende ikke vanskeligt

at indordne sig under de ændrede Forhold, dem de loyalt bøjede sig for, bl. a. ved stedse at tale Dansk. At der under disse prisværdige Bestræbelser for at tale det Lands Sprog, i hvilket de nu var Borgere, kunde forekomme nogle morsomme Germanismer, som f. Eks. naar Rentier Roll under Monumentsagsdebatten udtalte Haabet om, at Byen ikke skulde komme i den Lager, at saadanne skamfulde Handlinger skulde gentage sig, eller naar han som sin Ansigt bemærkede, at Gaden burde have et godt Plaster, kunde jo ikke undre nogen. Saadan vilde det jo ogsaa være gaaet mange af de danske Medlemmer, hvis Sproget havde været tysk. Lignende fornøjelige Germanismer har naturligvis hørt til Dagens Orden i den tyske Tid, naar de tyske Embedsmænd — saasom Præsterne — skulde tale dansk, og utallige er de morsomme Historier, man fortæller herom.

Det var saaledes i Jordkær, den tyske Præst udtalte paa Prædikestolen, at nu »haver den Jordkirch Menighed længe ønsket sig et godt Præst, ja, I haver ønsket Eder et Engel, og haver nu faaet en sadan.« Den nye Præst hed Engel.

Lignende Sprogforvirring gjorde Provst Göttig fra Aabenraa sig skyldig i, da han talte om, at »Kristus stod op af Grøften« (Gruft),

og da han ved en Katekisation i Felsted spurgte et af Børnene: »Kan Du kalde (nævne) mig en Jomfru?«

Men det tyske Sprog lider i disse Grænseegne samme Skæbne, spækket som det bliver med danske Ord, Konstruktioner og Talemaader. Sprogforeningens mangeaarige og meget ansete Sekretær, den førnævnte, nu afdøde, Nicolaj Andersen, giver i en Afhandling »Sproglige Ændringer« i Sønderjydske Aarbøger 1901 bl. a. følgende Eksempler herpaa.

»En Præstefrue, der tillige med sin meget tysksindede Mand talte udelukkende højtysk med Børnene, har ofte, baade som gift og senere som Enke, ja selv som gammel Kone forsikret: »Ich komme bald nieder; morgen komme ich nieder« o. s. v., hvormed hun imidlertid mente, at hun vilde komme ned til vedkommende. En lille Frøken, der havde besøgt en »höhere Töcherschule« og altid talte tysk i Hjemmet, spurgte en Dag, da hun havde faaet Ordre til at gemme noget Sukker: »Soll ich es wieder in der Pose kommen?« Og en tysk Rengøringskone forkyndte en Morgen: »Ich glaube wir kriegen noch gutes Wetter und flütten in.« En Jærnkrammers Kone endelig, der altid talte tysk i sit Hjem, kritiserede en Medborgerindes i sin Tid i Skolen erhvervede Kundskaber saaledes:

»Lesen und Schreiben, das konnte sie nicht viel von.«

I Byraadet gik nu alt, efter at den odiøse Monumentsag var stedet til Hvile, sin jævne og rolige Gang, uden at der kom Sager til Behandling, som kunde virke sindsoprivende. Og Byen begyndte efter de mange Uaar og efter den Stilstand, som Krigen havde foranlediget, paany at komme til Kræfter. Haderslev er en smuk By med et meget stort og frugtbart Opland; dens vigtigste og bedste Kunder er de mange velstillede Bønder, der søger den. Dens Kommunikationer er gode, takket være ikke blot de mange Amtsbaner, der alle fører ind til Byen, men ogsaa de mange gode Veje, der straaleformet gaar ud fra den, og som nu, paa Grund af de store Bevillinger, der efter Genforeningen gaves til Sønderjylland, er i fortrinlig Stand. Hertil kommer, at Havnen blev stærkt udvidet og forbedret, saa den nu kan modtage selv meget store Skibe, der passerer gennem den prægtige Fjord. Vel kan denne Søvej ikke i Anselighed maale sig med dem, der fører ind til Søsterbyerne Aabenraa og Sønderborg, men alligevel var det dog noget af en Overdrivelse, naar et Medlem af Sønderborg Byraad, da dette en Gang aflagde os et Besøg og bl. a. ønskede at se Havnen, udtalte, at han vilde haabe, man var

saa heldig at komme, naar der blev fyldt Vand paa.

Men saa kom der pludselig en Sag, der vakte stor Opstandelse, i Byen som i dennes Raad.

Byraadet havde som Nødhjælpsarbejde ladet udføre et stort Anlæg ved »Haderslev Dam« paa den saakaldte Damhalvø. Der fremkom saa Forslag om at opføre en Pavillon i Anlægget, et Forslag, som jeg af al Magt støttede, fordi den i turistmæssig Henseende vilde blive en Attraktion. Men da saa Spørgsmaalet meldte sig, om Bevilling til Udsenkning af stærke Drikke skulde gives, kom Sindene i Bevægelse. Byraadets Flertal mente Ja, Byens Afholdsfolk mente Nej. Følgen var Protestmøder og Avisartikler. Paa Møderne gik det haardt til. En Taler — endda en af mine Partifæller — talte varmt og indigneret om den »Højintelligens« i Byraadet, som vilde trumfe en Pavillon igennem, og frejdigt vidnede han, at denne nordfra kommende »Højintelligens« havde lært Sønderjyderne at drikke. Disse Udtalelser vakte megen Begejstring blandt de tilstedeværende Forbudsmænd uden smaaligt Hensyn til, at den danske »Højintelligens« dog ikke havde været medvirkende til, at Sønderjylland fra tysk Tid er den mest velforsynede Del af Danmark, hvad Beværtninger angaar. Naa, Protestresolu-

tioner blev affattede og indsendte til Byraadet, som selvfølgelig, da der syntes at være en stærk Stemning i Borgerskabet mod Pavillonon, frafaldt sit Ønske om dens Opførelse.

Men Sagen fik for mig et Efterspil, idet jeg ikke kan frigøre mig for Tanken om, at den i nogen Grad, direkte eller indirekte, kom til at staa som en Slags Indledning til den Offervillighed fra en enkelt Side i Haderslev, der fik Overpostinspektoratets Nedlæggelse der til Følge.

I en Artikel om de nævnte Protester skrev jeg nemlig følgende: »— — — Og dog, mon der alligevel ikke, naar alt kommer til alt, er gaaet lidt Fanatisme i Sagen?

Har man ikke skrevet og talt sig op til en Højde, som hele Spørgsmaalet slet ikke er værd? Er det saaledes ikke noget af en Overdrivelse, naar Advokat Johs. Andersen ser paa Sagen »udfra et Personlighedens Ansvar overfor Gud«? Thi har Hr. Andersen virkelig følt sig som en Guds Advokat, da han sagde disse alvorlige Ord paa Mødets Talerstol, fristes man til at spørge, hvis Interesser han da varetog, den Gang han som Sagfører ledede Stiftelsen af det Aktieselskab, der skulde bygge og drive den — som han altsaa synes at mene — moralødelæggende Restauration?»

»Haderslev Stiftstidende« ledsagede min Artikel med den Bemærkning, at jeg fik nok Svar fra Advokaten. Men i saa Fald maa han, den indfødte Sønderjyde, være endnu langsommere med sine Ekspeditioner, end den danske Administration af hans Landsmænd beskyldes for at være, thi jeg har endnu ikke — 3 Aar efter — faaet noget Svar.

Med mindre Folketingsmand Holger Andersen, gennem sin Iver for at faa mit Embede nedlagt, dermed vil have afgivet Svaret paa Broderens Vegne.

Naturligvis vil det altid være en Skønssag, hvad man skal tro herom, og ligesaa naturligt har Folketingsmanden gjort gældende, at hans Stilling i denne Sag udelukkende var dikteret af Trang til at afskaffe overflødige Udgifter i Statshusholdningen. Men selv de bedste Bevæggrunde kan misforstaas, og jeg er tilbøjelig til at tro, at Kreditforeningsdirektør Callø gav Udtryk for en almindelig udbredt Anskuelse, naar han i en Artikel om Sagen skrev bl. a. følgende:

»Paa Baggrund af disse Kendsgerninger vil jeg gerne have Lov til at spørge, om der — udenfor den lille Kres af Haderslev-Borgere, som følger Folketingsmand Andersen og Redaktør Svensson i dette Spørgsmaal — findes et

eneste Menneske i Sønderjylland, som kan faa Øje paa en saglig Nødvendighed for, at ikke Haderslev, men Odense skal være Sæde for det sydjysk-fynske Overpostinspektorat.

Vi forlanger ingen særlige, af Forholdene upaakrævede Begunstigelser i Henseende til Landsdelens Administration, men vi kan paa den anden Side heller ikke finde os i en Særstilling, som gaar ud paa at behandle os ringere end andre Dele af vort fælles Fædreland.

Jeg kan med min bedste Vilje ikke finde nogen anden Forklaring paa den Afgørelse, der er truffen, end Hensynet til Odense, Hensynet til Byens Størrelse og til den kraftige Aktion, som denne Bys Borgere har sat i Gang for at bevare Overpostinspektoratet.

Heroverfor staar det ynkelige Billede af en By, hvis konservative Folketingsmand er paa Tærne for at genne en Institution bort, som vi har et naturligt Krav paa at beholde, og hvis Borgmester i vidunderlig Varetagelse af Byens Interesser erklærer sig neutral for at tækkes en trangsynet Klike inden for Borgerskabet. Forstaa det, hvem der kan! Det er baade til at le og græde over. Aabenraa og Odense har Raad til at le ad denne taabelige By, som staar sig selv i Lyset med Hensyn til Statsinstitutioner,

og vi Haderslev-Borgere maa finde os i, at Spot og Skade følges ad.

Naar Folketingsmand Holger Andersen — og Redaktør Svensson — til Forsvar for det besynderlig uegennyttige Standpunkt, de indtager i denne Sag, paaberaaber sig Generalpostdirektørens Indstilling, er jeg, saa længe de ikke kan dokumentere deres Paastand, tilbøjelig til at tro, at de tager fejl, idet der er Vidner paa, at Generaldirektør Mondrup hernede har udtalt sig i modsat Retning. Det er kedeligt, at Generaldirektøren for Tiden opholder sig i Udlandet, idet det vilde have Interesse at erfare af hans egen Mund, hvorledes dette forholder sig.

Og hvad vilde Holger Andersen egentlig hos Generaldirektøren, naar denne — efter Folketingsmandens egne Ord — fra sin Virksomhed i Sønderjylland i Overgangstiden har et saa godt Kendskab til Forholdene hernede, at han maa have de bedste Forudsætninger for at kunne finde den mest tjenlige Ordning? — — —«

I en ledende Artikel om Sagen bemærkede derefter »Hejmdal«, at Bladet ikke vil paastaa, »at Hr. Holger Andersens Standpunkt i disse to vigtige Spørgsmaal, som det er blevet sagt, med Hensyn til Søndre Landsret er blevet dikteret af, at hans nære politiske Partifælle, Landsdommer Pürschel var fra Viborg Lands-

ret, og med Hensyn til Overpostinspektoratet af, at Overpostinspektøren var en fremtrædende politisk Modstander, men vi vil hævde, at Hr. Holger Andersen i disse to Tilfælde ikke har varetaget Landsdelens Interesse, som han kunde og burde.«

Direktør Calløs Artikel ledsagede »Haderslev Stiftstidende« med følgende bittersøde Bemærkning: »Selvfølgelig noterer vi gerne, at Overpostinspektør Jacob Andersen har haft en særdeles heldig Haand hernede og haaber — med Hr. Calløs Billigelse — at han maa bevare den heldige Haand ogsaa paa sit fremtidige Virksomhedsomraade.«

Se, det var jo meget pænt skrevet af Hr. Svensson. Han og hans Venner havde opnaaet, hvad de vilde; han havde Raad til at være ædelmodig og højsindet i sin Dom over den faldne Fjende. Dog kun til Husbehov og uden Overdrivelse af nogen Slags. Thi der skulde ikke gaa mere end to Dage, før han slog sig selv paa Munden ved at gøre opmærksom paa, at eftersom jeg havde anset det for unødvendigt at uddele Julegratifikationer til en Del af Postvæsenets Tjenestemænd i Sønderjylland syntes det, »at Haanden dog ogsaa har været mindre heldig ved Lejlighed«. Se, der talte den rigtige Redaktør Svensson. Det var altsaa uheldigt,

at jeg tilsigtede og da forøvrigt ogsaa gennemførte Besparselsen af en Statsudgift, der ikke var berettiget, fordi Korrespondancens Størrelse ikke kunde begrunde den.

Saaledes genfandt Hr. Svensson altsaa sig selv.

Iøvrigt var Forholdet med Nedlæggelsen af mit Embede dette, at man mente, at det sønderjyske Overpostinspektorat, efter at alt var kommet i fast Leje, maatte kunne slaas sammen med det fynske. Herom herskede der ingen Uenighed. Spørgsmaalet var blot dette, om Sønderjylland skulde lægges ind under Odense, eller Fyn ind under Haderslev. Om dette mente somme — og jeg blandt dem — at det sidste vilde være det naturligste. Men det skal jeg nu ikke komme nærmere ind paa.

Med kort Varsel maatte jeg forlade den Landsdel, jeg havde faaet kær, den Befolkning, der havde vist mig saa megen Venlighed, og endelig den smukke Ejendom, hvor jeg havde Kontorlokaler og Embedsbolig. Villa Clara, som den hed, var kendt blandt alle danske Nordslesvigere, fordi den i sin Tid ejedes og beboedes af I. H. Schmidt, som nu ejer og bor paa den smukke, gamle Herregaard, Vojensgaard. I. H. Schmidt var en af Danskhedens rankeste og mest uforfærdede Talsmænd

i Tyskertiden og var særlig virksom i Henseende til at skaffe Landejendomme over paa danske Hænder. Derfor var han, og er han kendt og skattet i vide Krese, og derfor var Villa Clara en kendt Ejendom. Den var stor og smukt indrettet og laa midt i en parklignende Have, med smukke, engelske Plæner og op mod et Hundrede Frugttræer af alle Slags.

Men de misundelige Guder taaler jo ikke, at vi har det for godt.

Og saa flyttede jeg da mine Højsædestøtter til Aarhus den 1. Juni 1924.

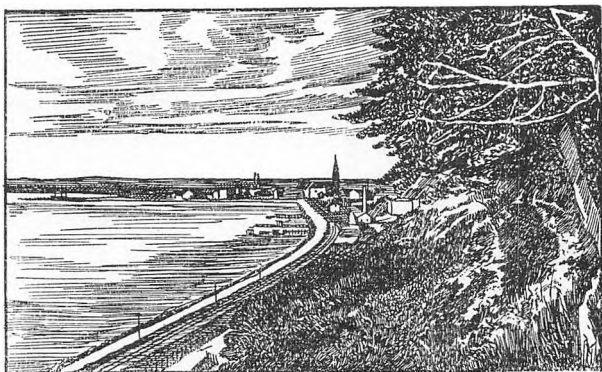
Min Familie kom efter ved Sommerferiens Slutning.

Naar jeg ser tilbage paa min Virksomhed i disse 4 indholdsrige og glade Arbejdsaar, ved jeg ikke, om jeg har Lov til at modtage Komplimenten om min heldige Haand. Men i et Tilfælde ved jeg, at jeg kan tage mod den. I hvert Fald føler jeg stor Tilfredshed over, at det lykkedes mig at overvinde en ikke ringe Modstand i Byraadet og en ikke mindre i Ministeriet i Henseende til at nedlægge de to Postbygninger med deres uforholdsmæssig store Drift og faa opført ét — centralt beliggende — Posthus, der baade hvad angaar Udseendet og Indretningen vil blive et af Provinsernes smukkeste og bedste. Ogsaa glæder det mig, at dette lykkedes, fordi

der ved min højt skattede Ven, kgl. Bygningsinspektør J. Vilh. Petersen i Odense, fik Lejlighed til, gennem det stilrene Bygningsværk, han her har skabt, at rejse sig selv et velfortjent Mindesmærke over sit store og fortjenstfulde, men vel desværre inden længe afsluttede Arbejde i Sønderjylland.

BYEN VED HAVET

Parti fra Aarhus

Som jeg sidder her en Midsommeraften og lægger sidste Haand paa denne Erindringsrække, maa jeg ofte nok lægge Pennen fra mig, fordi Tankerne spredes. Fra min Altan, paa hvilken jeg har anbragt et midlertidigt Arbejdsbord, ser jeg ud over Aarhusbugten over til Mols, der hæver sig over Havet i smilende og stærke Farver. Men forinden vandrer Øjet hen over Bugten mod Nord, dvæler ved Riiskovs yndefulde, skovklædte Kyst, gaar i stille Nyden hen over Vosnæspynt og standser betaget ved Ruinen af den gamle Borg, hvor Christiern II. holdt Gustav Wasa i Fangenskab.

Lige overfor mig hæver Mols sig over Havet. Jeg skimter Helgenæs i det Fjerne, og længst

borte fortøner Tunø og Samsø sig i den klare Luft. Alt i alt et Panorama af stor Skønhed, en yndefuld Ramme om Byen — Byen ved Havet.

Ingen anden dansk By er skønnere, ingen anden bedre beliggende. Aarhus-Borgeren føler dette og er stolt af sin By. *For* stolt vil Nogle mene. Der er for megen Provinsialisme og jysk Selvfølelse i Aarhus, siger Københavnerne. Aarhus er for tilbøjelig til at føle sig som Storstad; den har Storstadspretentioner, siger de andre jyske Byer. Og noget rigtigt er der vel nok deri. Paa den ene Side modsætter Aarhus sig københavnske Tilbøjeligheder i Retning af at drage Alt til sig, og den vedkender sig Ønsket om at konkurrere baade aandeligt og materielt med Hovedstaden. Som Göteborg gør det med Stockholm og Bergen med Oslo. Den erkender Københavns Overlegenhed og Førerskab, men den er ingen Baby, som skal gaa i københavnsk Gangkurv eller stille til Smæk hos sin store Søster ved Sundet.

Paa den anden Side er dens Forhold til de andre jyske Byer bestemt ved dens Beliggenhed og Størrelse. Heller ikke overfor dem ønsker den at spille anden Rolle, end et venskabeligt Samarbejde og loyal Konkurrence tilsteder. Højst kan der være Tale om, at den bliver primus inter pares, og de Byer, der opfatter For-

holdet anderledes og paadutter den Hovedstadsfornemmelser, gør Byen Uret.

Ja, saaledes sidder jeg og anstiller borgerlige Betragtninger og opdager herunder, at jeg har faaet Byen kær. Ikke saa meget dens Befolkning, som jeg endnu kun højst ufuldkommen kender, bl. a. fordi den synes mig mere reserveret overfor Fremmede end nogen anden Befolkningsdel, jeg er kommen i Berøring med, men dens pragtfulde Omegn, dens moderne Havn med den livlige Trafik, dens store og afvekslende Skove og Kløfter, og først og fremmest dens Hav. Det er ikke det Hav, jeg kender fra min Barndom, det barske og oftest stormende Vesterhav med dets lange og vældige Bølger, men dog et Hav, der, pisket af Østenvinden, kan rejse sig nok saa majestætisk og kaste sine Bølger meterhøjt over Molens Fyr foran mine Vinduer.

Som det ligger paa denne Aften, blaat som Neapels Golf, smilende og blankt som Siljansøen, er det uforligneligt skønt. Jeg ser de sidste Lystsejlere komme ind; en stor norsk Damper staar netop Havnen ud, og paa Reden lige for mig ligger en smuk svensk Amerika-baad, som imorgen vil være inde i Havnen for at forsyne Byen og dens Opland med Gud ved hvilke Herligheder. Og om et Par Timer, naar

Stilheden kun afbrydes af Hornets Lyd fra Motortogtet fra Skolebakken til Risskov, vil Københavnerdamperen »Aarhus« med min Ven, den joviale og dygtige Kaptajn Jørgensen, paa Kommandobroen glide forbi som et Fepalads, forbi Kongeskibet Dannebrog, hvis smukke Silhuet med de maleriske Hjul-kasser og oplyste Vinduer pynter Havnens Indløb. Jeg vil i Tankerne følge Skibet i den lyse Sommernat over det blanke Havspejl paa dets Vej fra Jyllands største By til Danmarks Hovedstad, den store, den muntre og skønne By; og jeg vil ganske usentimentalt ønske, at — tændte vi end gerne, om vi kunde, Kætterbaal i Ryslinge og Ugilt, og saa vi end roligt til, naar en Vesteranflod væltede sine grumsede Trold-værdig-selv-nok-Bølger ind over os, saa det stundom næsten kunde se ud, som var der virkelig noget raaddent i Danmark — enhver af os dog som brav Karl maa bidrage sit til ved hæderligt Arbejde og med god Vilje at højne, løfte og gavne vort Land, fra Hovedstaden til den nye Grænse.

FRA BONDENS THY TIL KONGENS BY

ERINDRINGER I

TRYKFEJL

Pag. 23,	Linie 3 f. o.	1869 læs 1868.
— — —	15 —	24. Juni læs 21. Juni.
— 169,	— 9 —	1921 læs 1892.
— 180,	— 9 —	Facer læs Faser
— 232,	— 4 —	alle læs aalle.
